פרשת **יתרו** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתפ"ה שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

והייתם לי סגולה מכל העמים

בשדה גדולה ורחבת ידים עומד לו בעל הבית להשגיח ולראות איך פועליו עובדים מלאים מרץ בחפירות בורות שיחין שהתמשך מהנהר הגדול לתוככי שדהו אשר בהם יוכלו המים להשקות את השדה ולהוציא פריו בעתו.

וכך מדי שנה בשנה האדם יורד לתוך שדהו ורואה כי כל הבארות אשר חפרו פועליו נסתמו מרוב הגשם שירדו בימות החורף, וכאשר ימי האביב הגיע שוב מתחיל הוא בעבודת החפירה כדי לתקן ולחסיר את כל המכשולות שעלול להפריע להמים לזרום לתוך השדה.

והיה ביום הנחילו את בניו לפני מותו גילה להם שבתוך הבורות המוליכות את המים לשדהו טמון אוצר גדול, הבנים לא הצליחו להוציא ממנו פרטים נוספים על מקומו המדוייק של האוצר וכך הוא מת.

לאחר שתמו שבעת ימי האבלות החלו הבנים לחפור לאורך שקתות המים, אך לא מצאו מאומה, הם חפרו בור אחרי בור ולצערם כל חפירותיהם לא העלו דבר, לאחר שכל מאמציהם עלו בתוהו נתייאשו מלהמשיך בחפירה, וזרעו את השדה כשלבם מלא עגמת נפש על האוצר שלא נמצא.

והנה כאשר הגיע זמן הקציר הוברר להם שהשדה הצמיחה תבואה רבה ביותר וברכה גדולה נשלחה באסמיהם, והסיבה לכך הוא שע"י רוב החפירות שלהם בעת חיפושם אחר האוצר הובילו מים רבים מהנהר ומים אלו הרוו את האדמה ואת הצמחים, או אז הבינו את כוונת אביהם, שעצם החפירה היא האוצר שאליו התכוון אביהם בצוואתו.

והנמשל מובן שהקב"ה היה יכול לתת לנו במעמד הנבחר דינים וחוקים שיסבירו לנו כיצד לחיות ולקיים מצוות ותו לא, אולם באהבתו אותנו לא הסתפק בכך אלא נתן לנו תורה עמוקה רחבה ונפלאה אשר בתוכה גנוז אוצר בלום שאנו מתעננים על לימודה ונהנים לחדש בה חידושי תורה רבים, ואם תחפשנה ככסף וכמטמונים תבקשנה אז תבין יראת ה' שעצם החיפוש והיגיעה בתורה היא האוצר הגדול שמעשרת את בעליה.

ובזה יובן מאמר ההגדה "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו" היינו שאילו קרבנו הקב"ה לפני הר סיני ונתן לנו את הדינים בקצרה דיינו, אולם טובה כפולה ומכופלת עשה לנו השי"ת בתיתו לנו את תורתו תורת אמת, אשר נוכל לחפור בה ולראות פרי ברכה במעשי ידינו וזהו היבול הגדול היוצא לאור בעקבות עמלינו בלימוד התוה"ק, אשר לאוצר הזה התכוון הקב"ה באומרו והייתם לי סגולה מכל העמים, שהרי להם לא רצה הקב"ה ליתן אוצר זה אלא חוקים ומשפטים בלבד.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ג
קדו"ש יאלק"ר כו' ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פינת יקרת ..... ו
שעשועי תורה ..... ז
לוח ההילולא ..... ח
דבר בעתו ..... ט
נועם שבתי ..... י
למען ציון לא אחשה ..... יא
פשולחן מלכים ..... יב
דברות קודש ..... יב

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

בס״ד

כ״ט שבט אין סיגרס

ספציעלע פרייז ביז דעם זונטאג

$1299

וועלכן מען קען נאר מסאטמאך שליח״א

עס איז אויך מעגליך צוצושטעלן

פריוואטע נסיעות

אויפן יארצייט.

פראוועגן דעם יארצייט פונעם הייליגע

קדושת יום טוב זיע״א

אין עיר האבות סיגוט, וואו עס וועלן פארקומען עטליכע מעמדים ברוב עם.

טוט ללכת צושטעלן

א נסיעה

וואס פארט ארויס

מרצש״ק 12:30

קיין בערלין אזן פון דארט פארן מיט

א פריוואטע פליגער קיין ראמעניע.

מען וועט אי״ה אויך האבן די געלעגנהייט מתפלל זיין אין קערעסטיר אזן איהעל

מ׳וועט אי״ה זיין צוריק דינסטאג נאכמיטאג פרשת תרומה

אזויוי די אינציגסטע וועג מיטצוהאלטן די געהריבענע יארצייט איז נאר דורכן ארויספארן מוצ״ש פרשת משפטים.

ללכת

רופט שוין צו באשטעלן אייער נסיעה

718.215.1566

WWW.LALECHET.COM/SIGET

בראותו כי אחר נס קריעת ים סוף עוד היה כח לעמלק לבא להלחם, הבין אשר בהכרח לבא ולהתדבק במשה

ויישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל וגו'. ובפירש"י: ויישמע יתרו, **"מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק"**. ולכאורה קשה, למה נקט דוקא שמועות אלו; ועוד, תיבת "ובא" היא אך למותר. ופירש **חרב הקדוש נשיא אלקים רבינו צבי מזידיטשוב זצוק"ל** בדרך רמז ומוסר, דלכאורה קשה, למה בא יתרו דרך מרחק למדבר ציה, לקבל פני משה, ואיבד זמן רב בזה, הלא מאחר שהשיג שה' הוא האלקים, היה יכול לעבדו בביתו כאשר עבד אברהם אבינו. והתירוץ על זה, מאחר ששמע נס קריעת ים סוף, שנתפרסם בכל העולם וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, **ואף על פי כן העיז פניו איש רשע, עמלק ימ"ש, ובא להלחם עם ישראל**, מזה הבין יתרו שלא די במה שאדם יודע ושומע נפלאות הבורא ויושב בביתו, כי אעפ"כ יכול ליפול ברשת אפיקורסות, **ואין בזה שום תקנה רק לנסוע אצל צדיק הדור לקבל פניו, וזה סגולה להנצל מזה, כאשר ידוע לכל המסתופפים בצל צדיקים**, כמו שנאמר (בראשית לב, ל) 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי' כו'. וזהו הרמז: **"מה שמועה שמע ובא" והלא היה יכול לישב בביתו ולעבוד את ה'. ומתרץ ואומר: ששמע הנס של "קריעת ים סוף", ואף על פי כן היתה "מלחמת עמלק", לכך נשאו לבו לנסוע אל צדיק הדור זה משה.**

קרבן העני (ועי' ספה"ק 'מאור ושמש' פסוק זה)

ממחרת יוכ"פ, היה הצורך לזכך הממון לנדבת המשכן

ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם וגו'. וברש"י ז"ל: **"מוצאי יום הכפורים היה"**. יש לפרש הטעם מדוע ישב למחרת יום הכיפורים לשפוט את העם, דהנה ביום הכפורים סולח הקב"ה על כל עונות עמו בית ישראל, דהיינו על עבירות שבין אדם למקום, **אבל עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר, ולכך ישב משה לשפוט את העם כדי להוציא ולהציל העשוק.** עוד י"ל, כי אז היה הציווי לנדבת המשכן, ו"אני ה' שונא גזל בעולה" (ישעי' סא, ח), **ולכך ישב לשפוט לברר כל אחד את שלו, כדי שינדבו משלהם ולא משל אחרים.**

תפארת יהונתן

דיבורי הצדיק מעוררין הנפש ליראה תשובה והודאה

ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו'. ויאמר יתרו ברוך ה' וגו', צריך להבין, הלא יתרו כבר ידע את כל אשר נעשה, כמו שפירש"י (בפסוק א') "מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק", ואם כן מה הוסיף לו משה בסיפורו. אמנם מצינו במצות סיפור יציאת מצרים, שאמרו: "אפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", וגם זה צריך ביאור, למה יהא החכם מחוייב לספר לחבירו מה שגם הוא יודע, וזיל קרי בי רב הוא. **"רק הענין, שעל ידי הדיבור והסיפור שהצדיק מדבר, מעורר בזה את השומעים לתשובה ודבקות גדול, כי ההבל היוצא מפיו הקדוש מעורר נקודת יראת שמים שבלבם".** הוא הדבר אשר ראינו כאן, כי אע"פ שיתרו כבר ידע כל הנפלאות מקודם, **לא נתלהב לבו להודות לה' עד ששמע מפי משה בקדושה ובטהרה, ודיבורי קודש אלו עוררוהו ליתן שבח והודאה לה' ולומר: "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים".**

זרע קודש

הבינו את המצוות 'השמעיות', ממש כמצוות 'שכליות'

וכל העם רואים את הקולות וגו'. וברש"י: **"רואים את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר".** נראה לרמז בכוונת רש"י ז"ל, "דהנה איתא בספר חובת הלבבות פירוש על הקרא **'נעשה ונשמע'**, אשר **'נעשה'** רומז על מצות השכליות, דהוא גזילה ורציחה וכדומה, שגם השכל מחייב שאסור לעשות כן, ותיבת **'ונשמע'** רומז על מצות השמעיות שאין השכל הפשוט יכול להשיג, כגון לבישת שעטנז ובשר בחלב וכדומה". וזהו כוונת רש"י ז"ל: **"רואים את הנשמע" 'רואים'** הוא לשון הבנה (כמש"פ רש"י בראשית יח, ב) כלומר, שכל כך נזדככו אותו הדור, דור דעה, בקבלת התורה **עד שראו והבינו בזך שכלם גם את המצוות השמעיות, מה "שאי אפשר לראות להבין במקום אחר", כלומר, מה שהדורות אחריהם אינם יכולים להשיג ולהבין.**

מעדני מלך

מכח אנכי ולא יהיה לך, נשרש כח מס"נ בכל ישראל

כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים, בזה שאמר הקב"ה בעצמו לישראל 'אנכי' ו'לא יהיה לך', על ידי זה נרשם ונחקק בלב כל איש ישראל האמונה בו ית"ש, **"עד שאפילו הקל שבקלים מוסר נפשו על קידוש שמו יתברך. וזה לבעבור נסות שתעמדו בנסיון".**

קדושת לוי

ההתגברות על חמדות עוה"ז, נכח החמדה לעשות רצונו

לא תחמוד. הן ידוע קושיית ה"אבן עזרא" "איך יהיה אדם שלא יחמוד' כו', ועיי"ש תירוצו. וי"ל בהקדם אמרם ז"ל (אבות ב, ד): **"בטל רצונך מפני רצונו"**, ונראה בכוונתם, **שמפני תשוקתך לרצון ה', יתבטלו כל הרצונות והחמדות שבעולם. "כי אף שיש חמדה לעיניי עולם הזה"** אך התשוקה צריך להיות באדם לקיים מאמר ה"', **וזאת החמדה תגבור נגד כל החמדות שבעולם",**

שפת אמת (תרל"ו)

תורה ותפילה

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות עליונים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

מלאכי צבאות ידדון מגודל עריבות מתיקות התוה"ק
וכל העם רואים, ולכך דחקו א"ע ירגישו ג"כ את זאת

וכל העם רואים את הקולות וגו'. יש לפרש בזה על דרך ששמעתי משל מן אא"ז [אדוני אבי זקני הבעש"ט הק'] זללה"ה שהיה אחד מנגן בכלי זמר יפה מאוד במתיקות ועריבות גדול ואותם שהם שומעים זה לא יכלו להתאפק מגודל המתיקות והתענוג עד שהיו רוקדים כמעט עד לתקרה מחמת גודל התענוג והנעימות והמתיקות וכל מי שהיה קרוב יותר והיה מקרב עצמו לשמוע הכלי זמר היה לו ביותר תענוג והיה רוקד עד מאוד, **ובתוך כך בא אחד חרש שאינו שומע כלל חקול של כלי זמר הערב רק ראה שאנשים רוקדים עד מאוד וחם בעיניו כמשתגעים ואומר בלבו כי לשמחה מה זה עושה ובאמת אילו היה הוא חכם וידע והבין שהוא מחמת גודל התענוג והנעימות קול של כלי זמר היה הוא גם כן רוקד שם והנמשל מובן, ויש לפרש בזה 'וכל העם רואים את הקולות' היינו שהשי"ת הופיע על כולם באחד אור אלוהותו שהשיגו יחד כולם כשראו גודל השמחה כי מלאכי צבאות ידודון ידודון וכו'** (שבת פ"ח:) **"הבינו שהוא מחמת מתיקות ונעימות אור התורה חקדושה ודחקו עצמם לשמוע קול התורה"** אע"פ שהיו קצת חרשים מכבר שלא היו שומעים את הקולות הכל נעשו פקחין ועייינין פקוחין שהיו רואים החדוה והשמחה הגדולה **הבינו שהוא בודאי את הקולות היינו נעימות ועריבות חקול של תורה** אע"פ שהם לא השיגו זה נעימות התורה **הבינו על ידי השמחה שהוא בודאי מגודל נעימות התורה ולכך דחקו עצמם לשמוע חקול ממש אולי ישיגו ויבינו נעימות אור התורה והמשכיל יבין.**

דגל מחנה אפרים

תפילה

ביאור נשגב עפ"י הזה"ק, האיך פועל קדושת התפילה
בהתלהבות בבחי' פעולת הקרבן הקרב ע"ג המזבח ממש

וחר סיני עשן כולו מפני אשר ירד ה' עליו באש ויעל עשנו כעשן הכבשן. צריך להבין איך שייך אצל השכינה הקדושה העניין עשן, וכי אש השכינה אש גשמיי כו'. ונראה לרמוז בזה דהנה אי' בזוה"ק פרשת שמות (ח"ב כ.) פתח ואמר **'דודי לי ואני לו הרועה בשושנים'**, מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי, מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים, מה שושן יש בו ריח והוא אדום מוצקין אותו והוא מתהפך ללבן ולעולם ריחו לא זז, כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא, והחטא נקרא אדום כמה דאת אמר **'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו'**, מקריב קרבנו לאש שהוא אדום וזורק הדם סביב למזבח שהוא אדום, מדת הדין אדום מוצקין אותו ועולה העשן כולו לבן ואז האדום נהפך ללבן נהפך מדת הדין למדת הרחמים כו', וכתיב (יחזקאל מד, טו) **'להקריב לי חלב ודם'**, כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדום וזה לבן מה השושן שהוא אדום והוא לבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזור כולו לבן אלא באש וכו', **אמר רבי יוסי כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו עכשיו תפילתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן כי האי גוונא,** עכ"ל.

ולהבין ענין זה כשהקרבן נקרב על גבי המזבח והעשן עולה כולו לבן יתכפר לחוטא האדמימות של החטא, הענין הוא **כי ע"י שהאדם מתחרט על שעבר על רצון הבורא ברוך הוא ותבער בו אש התשובה כיקוד אש ומגודל תבערת יקוד אש התשובה אשר בוער בקרבו אם היה אפשר לעשות בעצמו מה שעושין בקרבן ממש היה עושה, ומי שתבער בו אש התשובה כל כך מגודל החמימות אשר בקרבו נתגבר בתוכו כח האש ונתמעט דמו שהוא אדום שתשרפהו האש ונהפך ללבן, על כן אחר כך כשמקריב הקרבן על גב המזבח ונקרב הדם שהוא אדום ונהפך ללבן באש והעשן עולה לבן עולה עם העשן האתערותא דיליה עד כמא הכבוד,** ועל כן היה שם דבר המעלה עשן, כדי שיעלה עד לשמים. וע"י שעם העשן שהוא לבן **עולה הלבנונית של אדם שנהפך מאדום ללבן ע"י אתערותא דיליה, מעורר העשן האש שלמעלה ויורד על המזבח האש שלמעלה** ותאכל את העולה כו', על ידי אתערותא דלתתא מתעורר אתערותא דלעילא, וירד אריה של אש על גבי המזבה. **ועתה התפילה היא במקום קרבן, חנה אם האדם מתפלל בהתלהבות גדול ובתשוקה גדולה ורשפי שלהבת י"ה תבער בו נתגברה בקרבו כח האש ותשרוף את חלבו ודמו ונהפך האדום ללבן, והחבל היוצא מפיו נראה בחוש שהוא כמו עשן והבל החוא עולה עד כמא הכבוד. ובעשן הזה הוא כל המחשבות והיראה והאהבה של התפילה, והעשן הזה תעלה לריח ניחוח לפני ה'** ועי"ז מעורר מים דכורין כמו המשל דלעיל כו'.

והנה כשאמרו ישראל נעשה ונשמע אמרו בהתלהבות גדול ובתשוקה עזה ותבער בם רשפי שלהבת י"ה כנ"ל ומגודל החמימות תשוקתם נתמעט דמם ונשרף ונתהפך האדמימות שלהם ללבן ומהבל פיהם נעשה עשן והעשן ההוא היה כולו לבן מפני גודל חמימות האש אשר היה בוער בקרבם והעשן החוא עלה עד הכסא הכבוד והיה מעורר אתערותא דלעילא ונגלה עליהם הקב"ה וירד באש ליתן להם התורה. וזהו **'וחר סיני עשן כולו'** פי' שהם התיצבו בתחתית ההר **וע"י שאמרו נעשה ונשמע בתשוקה גדולה עד שתבער תשוקתם כלפיד אש, ההבל פיהם עלה על הר סיני כעשן, 'מפני אשר ירד עליו ה' באש'** פי' קודם אשר ירד עליו ה' באש, וע"י אתערותא דלתתא היו מעוררין אתערותא דלעילא. **והעלו עשן בהבל פיהם מגודל חמימות תשוקתם שבקרבם ונתעורר ע"י הבל פיהם אתערותא דלעילא וירד הקב"ה באש משמי מרום ונתן להם התורה חקדושה.**

מאור ושמש

דבש תמרים

פנינים יקרים, מגנזך חפרוה שרים, רגותנו הקדושים עצי התמרים

הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. ויש לפרש שהשי"ת גילה למשה שני טעמים שהוא צריך לסרסור הגם שהוא מגלה שכינתו לעיני כולם, אי כי הם אינם כדאים לנבואה רק באמצעות משה, בי עפ"י מ"ש המפרשים שאם היו כל התרי"ג מצות מפי הקב"ה בעצמו היה צריך ליתן השכר תיכף משום בל תלין, ואיתא בירושלמי טלטל הקב"ה מתן שכרן של מצות כדי שיהיו עובדין אותו באמונה, ופי' ביפה מראה דאם היה השכר בעוה"ז היה שכר האמונה נעדרת דלא הוי אמונה כלל דאיך יתכן אמונה במה שנראה בחוש, וזהו אומרו הנה אנכי בא אלי"ך בעב הענן, אלך דייקא, והטעם הוא בעבור ישמע העם בדברי עמך, היינו טעם אי כי רק באמצעותך יוכלו לשמוע, וגם בך יאמינו לעולם, הוא טעם הבי כי אם ינתן התורה על ידך לא יהיה השכר בעוה"ז דע"י שליח ליכא בל תלין, א"כ יהיו נשארים לעולם באמונה ואינה נעדרת מהם, משא"כ כשישמעו מפי עצמי תהיה האמונה נעדרת.

(ישמח משה)

☆

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר. וי"ל דבא לרמז מ"ש המפרשים כי יש הרבה מצות שאינם באים לידי אדם כל ימי חיו, וא"א לקיימן אלא ע"י לימוד, ומקבל עליו לעשותן היינו בכלל מ"ש חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה מחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה, ויודע כי בכלל אנכי ולא יהיה לך נכלל כל התרי"ג מצות העשה והל"ת, ושמא תאמר איך אפשר לקיימן כולן בפועל המעשה ע"כ התחכם ואמר וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, כלומר שאם א"א במעשה די באמירה בפה וברצון הלב, כמו שכתב הרמב"ן שמלת אמירה קאי על חפץ הלב ומחשבה, והקב"ה מצרפה כאילו עשאה בפועל ממש.

(ייטב לב)

☆

אנכי ה' אלקיך וגו' לא יהיה לך וגו'. ונראה הכוונה דנודע שבכל ענין הקדושה אשר האדם רוצה לבא בתוכה ולדבק בה, צריך להכין מקודם מקום פנוי להחזקת הקדושה לטהר לבו מכל שמץ ופגם ולסור מהדברים הרעים אשר בו כדי שלא יהיה זורע אל הקוצים, וע"כ צריך להיות מקודם עובד בבחי' סור מרע שלא לעשות מכל הרעים המפסידים בעבודה הק', ואח"כ יוכל לקיים ועשה טוב לעשות כמצוה מפי הקב"ה בשלימות כראוי, והנה אחז"ל ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, ונעשו אז קדושים וטהורים מכל שמץ פגם החטא, וע"כ אמר הקב"ה מקודם אנכי ה' אלקיך, לרמז שבמעמד הזה יכולים להיות מקודם ועשה טוב בקיום מ"ע המצוה.

(קדושת יו"ט)

☆

כה תאמר לבית יעקב ולבית ישראל. וברש"י כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבנ"י אלו הזכרים,

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

מצווין ועומדין להרבות בדברי תורה לבני ישראל בלא לחוש לכלום

ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל ד' סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו. שמעתי מאבי הגאון מסעליש זצ"ל בעל ה'נפש יהונתן' שהיה תלמיד מובהק מהגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, והיה שם בחג השבועות האחרון לימי חייו עלי אדמות, **ואמר אז תורה** על הפסוק "ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, והנה היו צדיקים שמיעטו באמירת דברי תורה ברבים, והיו גם כאלו שלא אמרו כלל, מחמת החשש שיבואו לידי התנשאות וגאות, **אך הדרך ישכון אור של אבוה"ק שלא חששו לזה, והרבו באמירת דברי תורה ולא חששו שיגיע לידי התנשאות, משום שחקקו הידיעה בנפשם שהם כמו הר סיני, שאף שנתן עליו השי"ת את התורה לעם בני ישראל, מכל מקום לא נהיה יותר חשוב בעיני עצמו.**

וז"ש "**ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות**", היינו שלא יגיעו לידי התנשאות וגאות, כי "**אל הר סיני**", היינו שילמדו מן הר סיני שלא החשיב את עצמו לכלום אף שקבלו ונתנו התורה עליו, ולכן "**כי אתה העדתה בנו לאמר**", היינו שיכולים לומר דברי תורה ברבים בלא שום חשש, **וסיים הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע ואמר: "אני מצוה לבני ולנכדי שיאמרו וילמדו לבני ישראל תורה", וזה היה התורה האחרון שבישר צדק בקהל רב, לפי שהיה חלוש למאוד ל"ע ולא ערך עוד את שולחנו ברבים עד הסתלקותו ביום ו' אלול.**

נפש יהונתן

ויתבאר ע"ד שכתב בשב שמעתתא לפרש אמרם ז"ל בת תחלה סימן יפה לבנים, עפ"ד הזוהר שמכנה להיראה בשם בת, ולתורה בשם בן, ואמרו באבות כל שיראתו קודמת לחכמתו וכו', וזהו בת תחלה היינו היראה, סימן יפה לבנים היינו התורה דע"י היראה התורה מתקיימת ע"כ, וזש"ה כה תאמר בלשון הזה וכסדר הזה, היינו בזה הסדר דוקא קודם היראה ואח"כ החכמה, לבית יעקב אלו הנשים דבת רומז על היראה, ותגיד לבנ"י אלו הזכרים היינו אם יראתו קודמת יוכל להיות קיום להתורה, וז"ש אלו הזכרים היינו כינוי לתורה כנ"ל.

(עצי חיים)

☆

אתם ראיתם את אשר עשיתי למצרים וגו'. נראה לפי מה שהקשה בטו"ז למה תקנו ברכת שלא עשאנו גוי בלשון שלילה ולא דרך חיוב שעשאנו ישראל, וי"ל שרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות ח"ו חסרון בבריאת האדם על בריאת העכו"ם, כי באמת יש צורך אף בבריאת עכו"ם ע"י"ש, ולדרכו נלך ע"פ מה שהאריך בקדושת לוי כי מאתו לא תצא הרעות רק הכל טובות, וכל המכות היו טובה גדולה לפרעה ולמצרים, שע"י נתגדל ונתקדש שמו יתברך בעולם, אך האומות הם ערלי לב ואטומים לחבין התועלת הזה ע"י"ש, ולפי"ז מובן שלא תקנו לומר שעשאנו ישראל כי אז היה משמע שאין צורך כלל בבריאת העכו"ם ובאמת יש צורך בהם כנ"ל, ולכן מברכין שלא עשאנו גוי שנותן הודיה עלך שהוא לא נברא באופן כזה, כי סו"ס עיקר תכלית הבריאה לקיים תורה ומצוות וז"ש"ה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, היינו המכות הגדולות ונפלאות אשר עשיתי למצרים, אשר ע"י"ז יצא קידוש ה' גדול, ומשם ראיתם שיש צרך גדול אף בבריאת העכו"ם, אכן ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגולה מכל העמים, שע"י קבלת התורה יוגדל מעלתכם מכלהעמים, ויוכלו לברך שלא עשאנו גוי על שלא נבראו באופן כזה אף שיש בהם קצת צורך וחשיבות בעולם.

(ברך משה)

☆

אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה. ונראה בהקדם מה שפיי בישמח משה הכתוב הלא אם תטיב שאת, כי לפעמים היצר הרע מדיח את האדם מדרך הטובה בהראות לו שפלותו ופתיחותו, וכבר כתב בעקידה כי למען יגיע האדם אל שלימות המכוון, מחויב שתהא השקפתו אל החלק המעולה שבו ולא אל חלק הרע והפחות, וזש"ה הלא אם תטיב שא"ת, דלטוב ישא את עצמו ויאמר הלא אני חלק אלוה ממעל ע"כ, ולכוונה זו אמרו חז"ל דע מאין באת, כלפי האבות האיך אתה נראה, ומזה יוכנע לבבך לעבודת ה', אבל לעומת זה צריך אתה להזהר שאי אתה בא לעבירה, שלא תבא לידי עבירה על ידי ענוה פסולה, והנה שתי בחינות אלו היה במשה רבינו כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, והיה נחשב בעיניו לכלום, אבל לעומת זה היה יודע כי אלהי אבי בעזרי, שהשי"ת בעזרו לסייעו בעבודתו בזכות אבותיו חלק המעולה שבו, וע"י"ז ויצילנו מחרב פרעה הוא ענוה פסולה המעביר את האדם מדעת קונו ח"ו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הגבול היה צריך להכריז 'עד פה תבא' כיון דהר סיני נעקר ולא הי' ניכר הגבול

והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו'. ופרש"י ז"ל "לאמור", הגבול אומר להם השמרו מלעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך". ודייק רביה"ק (בעל דברי יואל זללה"ה), **מאיפוא לקח רש"י הק' דרשה זו והנם הזה שהגבול היה אומר, דבר שלא נזכר בדברי חכמינו ז"ל.**

ופירש רבינו, דהנה רש"י ז"ל פירש לעיל מיניה באותו הפסוק, **"והגבלת, קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה"**, ואמרו חז"ל שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, והר סיני נתלש ממקומו והיה עומד באויר כגיגית על ראשי בני ישראל, **וכיון דהר סיני נתלש ממקומו, שוב לא היה ניכר הגבול אשר הוגבל על ידי משה רבינו שלא יקרבו מן הגבול והלאה**, כי הלא לא ניכר היה הגבול שהוגבל מקודם, ולא יוכלו בני ישראל לדעת עד היכן מותר להתקרב, **אם כן על כרחך היו צריכין לנס זה, שהגבול עצמו היה אומר להם 'השמרו מעלות מכאן והלאה'. והוא חידוש נפלא.**

וכאשר אמרתי את דבר החידוש הזה לרב ות"ח אחד, ענה הרב הנ"ל, דעד עכשיו רגיל היה להבין את דברי רש"י בדרך משל, לא שהגבול היה מדבר, אלא שהגבול היה מגלה להם שעד המקום ההוא אפשר להתקרב ולא יותר, ולא שהגבול היה מדבר, ולפלא היה בעינינו שרבינו למד את דברי רש"י כפשוטם. **ואמרתי את דברי הרב הנ"ל לרבינו, ואמר לי רבינו**, כי הדיוק הזה, דהיינו איך הוציא רש"י ז"ל נס שלא נזכר בחז"ל, שהגבול היה מדבר, חקירה זו כבר נמצאה בספרי אחד הקדמונים. וראיתי בספר 'צידה לדרך' פירושים על התורה ועל רש"י, (מהג"ר ישכר בער ב"ר ישראל ליזער פרנס איילנבורג), שנדפס בפראג עוד בשנת שפ"ג, וז"ל שם: נשאלתי למה לא כתבה התורה בפירוש נס גדול כזה, כשם שכתבה התורה הנס של "ויפתח ה' את פי האתון", ותירץ שם תירוץ הגון לפי סגנונו. **עכ"פ חזינן דגם הגדולים מהדורות הקודמים הבינו את דברי רש"י כפשוטן, דהגבול היה מדבר, אלא שנדחקו לתרץ מדוע לא נכתב הנס הזה בפירוש.**

בוצינא קדישא (ח"א, דף תכ"ט)

פנינים מתורתן של מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וישמע יתרו כהן מדין וגו' כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח ח), ולהלן הוא אומר (פסוק י) ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה וגו'. ויש לדקדק בשינוי הלשונות דמתחלה נאמר לשון הוצאה, כי הוצי"ל ה' את ישראל ממצרים, ואחר כך נאמר לשון הצלה, ברוך ה' אשר הצי"ל אתכם, והלא באורה הקדושה אין שום שינוים בחנם.

ויש לומר כי מתחלה כשיצאו ישראל ממצרים עדיין היה בקרבם המדות הרעות שנתדבקו בהם על ידי כורות הטומאה בהיותם במצרים, ועל ידי מתן תורה זכו להתפשטות הגשמיות, ולהגלגל מכוחות הטומאה ומכל המדות הרעות. ולזה דקדק הכתוב באומרו, ויהי כשלח יתרו וגו' כי הוצי"ל ה' את ישראל ממצרים, כי מתחלה לא שמע יתרו אלא זה לבד שהוציא ה' את ישראל ממצרים, אבל לא שמע אם זכו גם כן להגלגל מכוחות הטומאה שנתדבקו בהם במצרים, אבל אחר כך כשבא אל המדבר ורואה מדריגתם של ישראל, אז הבחין כי בכח קבלת התורה זכו להגלגל גמי מכל אלו, על כן אמר ברוך ה' אשר הצי"ל אתכם מיד מצרים והצלה גמורה.

ס"ג יתרו תשט"ו

ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם (יח יג). פירש"י מוצאי יום הכיפורים היה, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. והקשו בדעת זקנים לבעלי התוספות למה לן משמע דבשעה שירד משה מן ההר, דהיינו ביום הכיפורים, אז יצא לקראת מותנו, ובאומו שעה (פסוק יג) ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים וגו' ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וגו', נמצא שאכלו אז ביום הכיפורים, וקשה היאך אכלו, הלא כבר ניתנה התורה בעת ההוא, עיי"ש שנדחקו למרן.

ונראה לייסד בפשיטות, כי אמרו חז"ל (גיטין ס.) שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם זו המשכן, ואחד מיניהו פרשת אחרי מות, ופירש"י לפף על פי שפרשת אחרי מות היה על יום הכיפורים, זו ביום נאמרה. ומצינו לפרשת יום הכיפורים לא נאמרה עד רגע מועד ניסן בשנה השנית שאז הוקם המשכן (שמות מ יז). ומשם כן לא קשה היאך אכלו בחומו יום הכיפורים, כיון שבחומתה שעה עדיין לא נצטוו להתענות ביום הכיפורים, ממילא היתה מכילתם בהיתר.

דרשה ליל ב' משפטים תשי"ד בחינוך בית הכנסת דקהל עדת יראים

ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב (יח יג). פירש"י מפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום. ויש להבין לפי זה מהו שנאמר להלן (פסוק יד) מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן הבוקר עד הערב, וכי גם זה נאמר כי שניס שבאו לטעון טענתם בדין תורה, יחשב אל הדיין כאילו התמשך עסק זו לכל היום כולו, הא מדרכה מהיות טוב היה שלא יבואו לדין תורה כלל רק יתפשרו ביניהם, וכמאמרם (מכות פ"ד מ"ו) המושך עצמו מן הדין (פירש הרע"ב, אומר לבעלי הדין שיתפשרו), פורק ממנו חיבה (פירש הרע"ב, שהוציא מביא דין חייב, שוגע לדיין, שאומר בלבו לא היפך בזכותי). ועל ידי שהיו מתפשרים ביניהם, היו מונעים שנאת חנם. ועוד יש להבין מה שנאמר להלן מדוע אתה יושב לבדך, לתיבת לבדך נראה כמיותר.

ואפשר לומר כי בחמת לא היה יושב משה רבינו ודן את ישראל כל היום כולו, רק שעה אחת בלמוד דן את ישראל, למנם שעה זו לא היתה בזמן קבועה ביום, רק פעם בשעה זו ופעם בשעה אחרת, לפי שמשה רבינו ע"ה היה לדיק יסוד עולם, וכל התנהגות העולמות העליונים והתחתונים התנהגו על ידו, והיה מוטרד ועסוק כל היום בעניני גבוהים העומדים ברומו של עולם, ומה גם שהיה הקב"ה מדבר עמו פתאום מבלי שידע משה תחלה מתי יקרא לומו (רש"י במדבר יב ד), ומשום כן לא היה יכול לקבוע

לעצמו זמן מיוחד לימתי יצב לדון את ישראל, רק כשהיה לו שעת הכושר מז בת מליסס. לך בני ישראל הרי לא רצו להמתין את השעה שבה יצב משה לדונם, לכן היו צריכים להמתין עליו במשך היום כולו, לפי שבכל שעה היה מקום לחשוש שלולי יבוא עתה לדון אותם, נמצא שבני ישראל עמדו שם כל היום, אף על פי שמשה בעצמו לא היה דן אותם רק שעה אחת בלבד. וזהו שאמר יתרו אל משה, מדוע אתה יושב לבדך כל היום כולו, כי אינך דן אותם רק בליזה שעה בלתי מסוים ביום, ובשביל כן כל העם נצב עליך מן הבוקר עד הערב ממש, לפי שהם עומדים וממתינים עליך כל היום ממש בכדי שלא להמתין את השעה.

[1] יומא דהילולא של מרן הקדושת יום טוב זללה"ה כ"ט שבט תש"כ

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר (יט ג). אפשר לומר בטעמא דמילתא שבאר הקצ"ה למה התורה במדבר דייקא ולא במקום יפוב, כדי ללמדינו שצריכים לקיים כל מצות התורה בכל המקומות שיהנו בעולם, ולא שייך לומר את עצמו כי כאן במדינה זו הוא שונא, לפי שהמקום משובשת בגייסות, אלא דומיא למדבר שהוא מקום הפקר לכל, כמו כן מדינה זו הוא מקום הפקר לכל, ולכן כמו שבמדבר היו יכולים לקיים כל מצות התורה, כן במדינה זו יכולים לקיים כל מצות התורה.

מוצאי ר"ה תש"ז, כשירד רבינו מהספינה, והגיע לראשונה על אדמות אמעריקא

וגם בך יאמינו לעולם (יט ט). הנה כשאמר הקצ"ה למשה רבינו דיבורים אלו, העמים זוה נמי הבטחה, כי בכל עת שיאמר אצ"ד לאנשי קהילתו, מלמד לתלמידיו, ואצ ואם לבניהם, תינוק והדרכה בדברים הצריכים תיקון, שלא ילכו בדבריהם לריק ולבטלה, כי בכל פעם שמדברים מועילים הדיבורים, ואף ללאו בכל עת רואים המולות תיכף ומיד, אבל צריכים לדעת כי בודאי הם מועילים. וכהא דאיתא בחגיגה דרבי נתן (פרק ו) מה היתה תחלתו של רבי עקיבא, אמרו מרבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו, אמרו לו תמיד שחדיר נופלים עליה בכל יום, אמרו לו, עקיבא, אי אתה קורא (איוב יד יט) אבנים שחקו מים. והנה בודאי ירדו על האבן רבוא רבבות טיפין מים עד שנעשה בו החקק, ואי אפשר לומר כי טיף האחרון גרם החקק, אלא כל הטיפין כולן שירדו על האבן עשו בעצמן שוה פעולה, עד שעל ידי כולם ביחד נעשה החקק בו. וכמו כן הוא בענין דיבור המועילים, כי בודאי כל דיבור ודיבור מועיל, אלא דלפעמים הם מועילים מיד על אתר, ולפעמים הם מועילים על לאחר זמן, לפעמים הם מועילים הרבה, ולפעמים הם מועילים הרבה יותר, אבל זהו ודאי שהם מועילים ואינם הולכים לריק.[2]

מפי הרה"ח ר' בנימין הערש בערקאוויטש ע"ה, מנהל בית החל[3]

---

1. ומסופר כי רבינו ז"ל נתאחר אז מאד מלבוא אל הסיום מחמת רוב טרדותיו, וכראות הקהל כי בושש רבינו מלבוא, נשמטו אחד אחד והלכו להם אל ביתם, ואחר כך כשהגיע רבינו ז"ל וראה שאנשים בה מעט, תמה על הדבר, והעירו לו דמפני כי ארכה השעה כל כך נתייאשו הציבור מלהמתין והלכו לביתם, וכתשובה לזה רמז להם רבינו בתוך דברות קדשו פירוש הנ"ל.

2. דאס איז א הבטחה פונעם אויבערשטן אז יעדער מלמד, יעדער רבי, יעדער רב, יעדע טאטע מאמע, וואס ער זאגט מוז נוצן, נאר אמאל נוצט עס אויף שוין און אמאל אויף שפעטער, אמאל מער און אמאל נאכמער. אבער אז עס נוצט בכלל נישט, איז נישט דא אזא זאך, מ'מיינט נאר אזוי

3. וסיפר ר' בנימין הערש ע"ה, כי רבינו אמר לו, וואס מער רעדן צו די קינדער, וכששאל ממנו כי לפעמים מרגישים שאין הדיבורים מועילים, על זה השיב לו רבינו, יעדעס רעדן צו קינדער נוצט, ס'קען נישט זיין אז נישט, והמשיך במאמרו פירוש הנ"ל.

וכדאי להוסיף מה שסיפר הגה"צ ר' אברהם עקשטיין שליט"א אב"ד ק"ק בואנעס איירעס יצ"ו, אשר שמע מאת הג"ר נתן יוסף מייזעלס זי"ל ר"מ בישיבותינו הקדושה רבות בשנים, כי פעם אחת רצה לשלח בחור מן הישיבה, אבל רבינו לא היה דעתו נוחה מזה, ושאל ממנו אם כבר ניסה לדבר עם הבחור עצמו, על זה השיב לו שכבר דיברו אתו ולא פעל כלום, אז סיפר לו רבינו המעשה הנ"ל של רבי עקיבא ושאל ממנו אם יודע איזה טיף גרם החקק, הוא מותב והוא מפרק כי בודאי הכל ביחד עשאו החקק, ובזה סיים רבינו דכמו כן הוא בנידון דידן, שידע נאמנה שכל דיבור מועיל, ודיבור אחד לא יפול ארצה.

סיפורי צדיקים, בגיאור הפסוקים המלאים זיו ונוגה מפיקים

כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים

מסופר על הרה"ק ר' שמואל מסאלאנט זצוק"ל (גאב"ד ירושלים) שהי' כל ימיו מסור למען עם ה' והי' ביתו פתוח יומם ולילה ממש בלי הרף לכל יוצא ובא מנער ועד זקן וכשהי' בזקנה מופלגת וחלש מאוד ביקשו מקורביו לקבוע שעות מסויימות לקבלת הקהל והוא לא רצה ודחה אותם באמרו הרי אנו מצווין להדבק בדרכיו ית"ש ונאמר כי הוא אל זן ומפרנס אותנו בכל עת ובכל שעה ואין שעות לפניו רק כל כולו מסור לעולמו וכמו"כ אנחנו צריכים לידבק במידותיו ודפח"ח וזה ג"כ הי' מענה מרע"ה ליתרו כששאלו מדוע יושב מבוקר ועד הערב ענה ואמר כי יבוא אלי העם לדרוש את האלוקים שדרושים ממנו שאדבק במידותיו ית"ש וזה מידתו לפרנס עולמו בכל עת וע"כ מוכרח אני ג"כ לישב כל היום מבוקר עד הערב.

(אלופי יהודה)

וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר

פעם אחת בשבת תשובה לא נכנס הרה"ק מטשארטקוב לשולחנו הטהור ובסעודה שלישית נכנסו כמה מחשובי החסידים אל הקודש פנימה וסיפרו לו שהחסידים שרויים בעגמ"נ וצער על שלא זכו להסתופף בצל קדושתו וכמה מהם בא ממרחקים ועלה להם הדבר בהרבה עמל ויגיעה ולבסוף לא זכו לזה והשיב להם הרה"ק מטשארטקוב זצוק"ל האמת הוא שברצוני הי' לישב עמכם בסעודת השבת כדרכי אך מחמת שראיתי שהשמים התקדרו בעבים וחששתי שיעצרנו הגשם ובעבור זה נעשה אצלי היסח הדעת ולפיכך אף שאח"כ נתפזרו העננים והי' באפשרי ללכת עכ"ז לא יכולתי ללכת מחמת שלא הי' לי ההכנה מחדש כי כבר הסחתי דעתי מההכנה הראשונה ובכל עבודת הקודש צריך הכנה קודם המעשה וכדכתיב בשעת מתן תורה וידבר אלוקים כל הדברים האלה לאמר ולכאורה תיבת לאמר מיותרת אך י"ל דהנה לכאורה קשה למה הי' צריך השי"ת להתחיל את התורה עם בראשית וכמה וכמה פרשיות עד עשרת הדברות והו"ל להתחיל תיכף עם עשרת הדברות שהיא עיקר אמונתינו ויסוד היסודות אך באמת כל הדברים היו הכנה לפני מתן תורה וזהו פי' הפסוק וידבר אלוקים את כל הדברים האלה פי' מבראשית עד הנה "לאמר" כדי שיוכל לאמור "אנכי ה' אלוקיך".

(בפי ישרים)

ולא תעלה במעלות על מזבחי

שני אברכים מעיר לאדז' שלא היו נמנים על עדת החסידים נועצו יחדיו לנסוע להרה"ק מאלכסנדר כדי להתל בו ולבשו בגדי החסידים והתנהגו כמותם כדי שלא ירגישו בהם, בערש"ק הגיעו ונתן להם הרה"ק מאלכסנדר שלום ולא דיבר עמהם מאומה וכן במשך כל השבת, במוצש"ק נועדו להיכנס עוד הפעם כדי לקבלת ברכת פרידה כדרך החסידים וכוונתם הי' כדי לראות דרכו ומנהגיו כדי להתלוצץ אח"כ מהם, אמר להם הצדיק האם למדתם פעם חומש ויהי' כמצחק בעיניהם, כי הם התימרו לאמרו: מי ידמה לנו במקרא ובדקדוק לשון הקודש, והשיבו לו הן. ושאלם עוד האם ידעתם פי' הפסוק "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו" השיבו הן. ואמרו לו את הפי' אמר להם הצדיק אני יאמר לכם פירושו של מקרא: "במעלות" הוא מלשון "נפש כי תמעל מעל" "מזבחי" הוא הצדיק שזובח את יצרו ותאותו לה' וכוונת הפסוק הוא שלא תלך בערמימיות למעול מעל בהצדיק "אשר לא תגלה ערותך עליו" שאם לא תשמע רק תעלה במרמה ומעל על הצדיק אז הצדיק יגלה קלונך, את אשר אתה עושה במסתרים, דברים מכוערים ומגונים שתבוש בהם, כששמעו האברכים את דברי הצדיק ותאחזמו רעד ונמס לבם כדונג מגודל הבושה שכיסתה פניהם והצדיק הוכיחם על מעשיהם וגילה לפניהם תעלומות מעשיהם המכוערים, האברכים כפפו את ראשם ובכו בדמעות שליש ואח"כ ניחמם הצדיק ודיבר על ליבם דברי ניחומים בעניני תשובה ולא זזו משם עד שנעשו בעלי תשובה גמורים וקיבלו עליהם את דרכי החסידות.

(שיחות קודש)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וישמע יתרו וגו' . י"ל בדרך הלצה, כי יש הרבה אנשים שאינם מאמינים בצדיקי הדור, ובכל זאת בצדיק שהוא כבר בעולם העליון אומרים בו אנו מאמינים שהי' באמת צדיק, **וכמו שכל אחד ואחד מחבב ומנשק את הס"ת מחמת שעומדת בארון הקודש ורואה כל מעשה בני אדם ואינה מוכיחה את שום אדם, אבל את הצדיק וראש הדור המה שונאים מחמת שירא מפניו לעבור עבירה כי הוא מוכיח אותם, וע"ז אמרו ז"ל** (מכות כב:) **הני בבלאי טפשאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא. רק הצדיק אשר בעולם העליון אותו הם אוהבים ומחזיקים אותו לצדיק גדול מחמת שאז אינו מוכיח אותם והוא כמו הספר תורה, אבל אם הוא בחיים חייתו הם שונאים אותו. אמנם אין זה דרך האמת כו'.**

וזהו הי' ביתרו המעלה מה שמועה שמע ובא, היינו תיכף בא אליו ולא המתין כלל. וזהו שאמר מכירו הייתי לשעב"ר, היינו עד עתה הייתי מכיר בצדיקי הדור רק לשעבר, היינו הצדיקים שהיו בעולם לשעבר, אך כל זמן שהצדיק הי' בעולם הזה לא הכרתיו כלל. אבל ועכשיו ביות"ר, שיש לי יתרון שהכרתי להצדיק בעת שהוא עכשיו בעולם הזה, וזהו ועכשיו ביותר, והבן.

עטרת ישועה

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

עתה שמע בקולי איעצך ויהי' אלוקים עמך, וקשה דמשמע דעד עכשיו ח"ו לא הי' אלוקים עמו אתמהה, ויש לומר עפי"מ דמקשה בזוה"ק איך תוכל השכינה להתייצב בעדת הדיינים בשעת המשפט הלא מבואר במשנה (אבות פ"א) כשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וא"כ אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד, ומתרץ שם דבשעה שהבעלי דינים יוצאים לחוץ והדיינים נושאים ונותנים בדין אז שכינתא ביה שריא, וזהו שאמר לו יתרו מדוע אתה יושב לבדך דאם משה הוא דן יחידי אז א"צ לישא וליתן בדין וא"כ א"צ הבעלי דינים לצאת חוצה ואיך תוכל להיות השראת השכינה אצלו, ואשר על כן פתח פיו בחכמה ואמר שתקח עמך דיינים ואז ממילא צריכים הבעלי דינים לצאת החוצה בשעה שתיהיו נושאים ונותנים ואז יהיה השכינה עמך, וזהו איעצך ויהי אלוקים עמך.

(עדות ביהוסף)

☆

במדרש כששמע משה מפי הגבורה אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, והיא פלאי, ונל"פ עפי"מ שאחז"ל שלכך אמר הקב"ה בלשון יחיד אנוכי ה' אלוקיך כדי לתת פתחן פה למשה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל לומר לי ציוית ולא להם, ובזה יל"פ הפסוקים בתהלים (פ"א י') לא יהי' לך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים וכו' דהיינו שע"י מה שאמר הקב"ה לא יהי' בך אל זר וכו' אנוכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הכל בלשון יחיד הרי בכך כאילו אמר הקב"ה למשה בפירוש הרחב פיך ואמלאהו עם אמתלא טובה שתוכל ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל ולכן ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי מפני שהיתה להם עילה טובה שלא לשמוע לדברי ה' כאמור, והנה בעת מעשה העגל אמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" אלא שמרע"ה לא הסכים לזה וכמו דאי' בגמ' (ברכות לב.) אמר משה לפני הקב"ה יש לי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם שביקש גדולה לעצמו ולא ביקש עליהם רחמים עכ"ד הגמ' ובזה יתבאר דברי המדרש כששמע משה אנוכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ בלשון יחיד וע"ז ניתן לו פתחון פה ללמד סניגוריא על ישראל במעשה העגל שמח מאוד שכן מעתה לא יוכל הקב"ה לכלות את ישראל ולעשות אותו לגוי גדול ולכן אמר "ברוך שלא עשני גוי" [גדול]... כיון שיש לי לימוד זכות על ישראל לאמור לי ציוית ולא להם.

(אוד מוצל מאש)

☆

או יאמר ע"פ מה דכתיב (דברים ד' ל"ג) "השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי" ולכן כאשר שמע משה קול ד' מתוך האש שאמר "אנכי ד' אלקיך" ונשאר בחיים פתח ואמר "ברוך שלא עשני גוי" כי אם היה גוי לא היה נשאר בחיים.

(דברי שאול)

דורש טוב

ועתה אם שמוע וכו' והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ. לפי פשוטו קשה מהו זה נתינת טעם על 'והייתם לי סגולה', מחמת 'כי' לי כל הארץ. ונ"ל לפרש, דהלא משנה ערוכה בידינו **'עבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות'** (גיטין מג ע"ב), **והנה אמרו חז"ל** אשר כביכול הש"י בעצמו שומר תורתו ומקיים מצותיו, כמו שאנו מברכין על המצות אשר קדשנו במצותיו, 'מצותיו' דייקא כביכול אשר הוא בעצמו מקיימם, וכענין שמצינו בדברי חז"ל מנין שהקב"ה מניח תפילין (ברכות ו.) ומנין שהקב"ה מתפלל (שם ז.), **אם כן לפי"ז** כיון שהש"י מכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות, וכן יעשה הקב"ה עמנו במהרה בימינו יוציאנו לחירות עולם:

אך לפי"ז יש לכאורה לומר, כיון שאנחנו נעשינו עבדים להש"י בקבלת תורתו ומצותיו לעשותם, וכשמכרנו לנכרים ולחוץ לארץ אם כן עפ"י משפטי התורה יחוייב לנו היציאה לחירות גם מרבו הראשון, ופטורים אנחנו (ח"ו) מעול התורה ומצות של הש"י שהוא האדון אשר מכרנו כו'.

והתשובה לזה, דהנה אמרו רז"ל דשאלו האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת דהוה הוצאה מרשות לרשות, והשיבו דכל העולם כולו שלו, והוי כביכול בד' אמות, ואין כאן הוצאה מרשות לרשות (בראשית רבה פי"א ה'), **ואם כן לפי"ז** לא נוכל לפטור את עצמנו מעול עבודתו ית"ש לומר שהוציאנו מרשותו לרשות אחרים כיון שכל העולם כולו שלו אין כאן הוצאה מרשות לרשות.

וזה יש לפרש בדקדוק הפסוק ועתה אם שמוע וכו'. דרצ"ל 'ועתה', כשתקבלו עתה מלכותי ולעבוד עבודתי בתורה ומצות, 'והייתם לי סגולה מכל העמים', רצ"ל אפילו כשתהיו תוך העמים בגלות, עכ"ז תהיו קנויין לי ולתורתי, **ואם תאמר** הלא עבד שמכרו רבו לנכרים יצא לחירות, **אין לכם בזה טענה** שתצאו לחירות מן עול תורתי ומצותי מטעם 'כי לי כל הארץ', **ואין זה נחשב הוצאה מרשות לרשות.**

בני יששכר (סיון מאמר ב' אות ד')

קריאת עשרת הדברות בעמידה או בישיבה

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

המנהג בכל תפוצות ישראל לעמוד בעת שקורין העשרת הדברות, אולם על מנהג זה כבר נשתברו הקולמוסין לחקור האם מותר עפ"י הדין לעשות כן, ונבארו קצת.

בראשית מאמרינו נקדים, שבענין אם צריך לעמוד תמיד בקריאת התורה עי' בשו"ע וברמ"א סי' קמ"ו סעי' ד', ואין כאן מקומו להאריך בזה. במאמר שלפנינו אנו עוסקים באלו הנוהגים עפי"ר לישב בשעת קריאת התורה וקמים ועומדים בקריאת עשרת הדברות.

בגמ' מס' ברכות (יב.) מצינו, שרצו חז"ל לקבוע אמירת עשרת הדברות בקריאת שמע בכל יום, ולא עשו זאת מפני תרעומת המינים. ופי' שם רש"י: "שלא יאמרו לעמי הארץ אין שאר תורה אמת, ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקדוש ברוך הוא ושמעו מפיו בסיני", עכ"ל. וברמ"א (סי' א' סעי' ה') נפסק שאין לומר קודם התפילה עשרת הדברות בציבור. וביארו האחרונים, שזה מפני הכופרים שיאמרו אין תורה אלא זו ובפרט בזמנינו, עי"ש.

ודברי הרמב"ם ידועים, מובא ב'שו"ת הרמב"ם' (סימן רס"ג, ובדפוס מכון ירושלים סימן מ"ט) וזל"ק: בדבר עיר שהנהיגו לה חכמי' ומכובדי' לישב בעת קריאת עשר הדברות בספר התורה בציבור הואיל וזאת העיר היתה מקודם מעוטת החכמה, וכאשר בא אליה רב גדול כונן החכמה בה וגדר בה כמה גדרות, והיה מנהגם מקודם לפני בוא זה הרב ז"ל שיעמדו כולם בעת קריאת הדברות בספר התורה בציבור מסיבת הדברות, וביטל זה הרב לזה המנהג והנהיג להם לישב בעת קריאתן ומנעם מלעמוד ופשט המנהג דור אחר דור, והופיעה תשובותו בכתב ידיו למי ששאלו בזה והביא ראיה לדבריו ממה שבטלו רבותינו ז"ל שיקראו אותן עם קריאת שמע מפני המינים, לפי שהם אומרים שלהן מעלה על שאר התורה, ואמר בכלל תשובתו שכל מי שרוצה לקום בעת קריאת ספר התורה בעשר הדברות ראוי לגעור בו, לפי שלעשות זאת הוא מדרכי המינים המאמינים שלעשר הדברות מעלה על שאר התורה, לפי שכל דבר אשר למינים בו אמונה שונה מדעת רבותינו חייבים אנו להתרחק מהם ולהבדל מהם, הלא תראה כיצד אומרים עליהם השלום (פרה פ"ג מ"ז) מטמאין היו כהן השורף את הפרה להוציא מלבם של צדוקים, ובכמה מקומות הם אומרים (שם מ"ג) אל תתנו מקום למינים לרדות, כל שכן בזה אשר התרחקו מהם רבותינו מזמן, ובא לזאת העיר ממונה ממוני ואין הוא מגיע אל זה הרב בחכמה, הוא נתמנה והתחיל עומד בעת קריאתן, ונמשכו אחריו בזה אנשים, ואמרו לו אנשי העיר אין ראוי לנו לשנות מנהג אבותינו ואבות אבותינו ולהתרחק מהם במה שהנהיג להם מורם וממונם, והוא הרב, אשר הם ואנחנו ממימיו שותין, אפילו כשאין בזה קשר מצד הדין אין אנו יכולים להניח מנהג אבותינו ולהימשך אחרי מנהג עירך, כל שכן כשיש בזה מחלוקת ופרוד ביניהם לבין עצמינו בדברי הלכה וכבר אמרו לא תתגודדו לא תעשו אגדות אגדות, וכל שכן כשההלכה מחזקת אותנו בזה, כי כבר ביטלו מזמן שיאמרון עם קריאת שמע, אפילו הוא מיושב, מפני תרעומת המינים, וכל שכן כשאנו מבדילים אותה בעמידה בה משאר התורה, ואף נעשים דומים לקראים העומדים בעת קריאת התורה, אמר הוא, כבר מצינו

שישראל כששמעו אותן בעת שדבר ה' אלהים היו עומדים כמ"ש ויתיצבו בתחתית ההר, אמרו, לא היה זה אלא להקביל פניו יתעלה ולשמוע דבריו כמ"ש ויוצא משה את העם לקראת האלהים ואין זה חובה עלינו, ולו היה זה חובה, היינו מתחייבים כגון זה בקריאת אתם נצבים לפי שהיו עומדים, אמר להם, הנה מצינום בבגדאד עומדים, אמרו לו, זה מפני שראש המתיבה או ראש הקהל הוא אשר יקרא ויעמדו בפניו, ואפשר שעשו מקצת ערים, לפי שראו חיצוניות מנהגם לעמוד, ואפילו היה זה מנהג אנשי בגדאד איננו חייבים להימשך אחרי זה, יורינו אדונינו וכו' ושכרו כפול.

והשיב הרמב"ם: התשובה הזה אשר הנהיג הרב הנפטר נ"ע לישב הוא הנכון וראיותיו ראיות נכונות והולכות לפי כללי בעלי העיון ואין להוסיף עליו לה, וכך היה ראוי לעשות בכל מקום שמנהגם לעמוד צריך לו למנעם, בהיות שמגיע מזה הפסד שמדמים שיש תורה חלוקה למעלות ויש לה יתרון קצתה על קצתה וזה קשה עד מאד, וראוי לסתום כל הפתחים המביאים לזאת האמונה הרעה, ומה שטענ חכם האחר כי בגדאד ומקצת הערים עושות כך אינה כלום, לפי שאם נמצא אנשים חולים לא נחלה אנחנו את הבריא בסיבתם כדי שיהיו שוים אבל נשתדל אנחנו לרפאות לחולה אם יכלנו, ואותם הקראים אינם אלה שקורין אותם החכמים מינים, אבל יקראו אותם צדוקין וביתוסין להוציא הכותים והמינים הם אשר נתחלפו להם עיקרי תורתינו הקדושה, ומכללם האומר אין תורה מן השמים, וכבר ביארו, שאין הפרש בין המכחיש התורה כולה או מכחיש פסוק אחד ואומר משה מפי עצמו אמרו, והיה מן המינים מי שסובר שאין מן השמים זולתי עשר הדברות וכי שאר התורה משה מפי עצמו אמרה ולפיכך בטלו קריאתן בכל יום, ואסור בשום פנים לקבוע מהתורה יתרון קצתה על קצתה, עכל"ק.

וכבר ציינו המלקטים דבספר 'פירושים ופסקים' לרבינו אביגדור צרפת מבואר דמנהגם הי' לעמוד, וז"ל (פסק שכ"ג פרשת ואתחנן) ותעמדון מלמד שקבלו התורה מעומד, וכן הוא אומר אשר עמדת וגו', ולכך כיון שנצטוו להם לישראל לראות כאלו היום קבלו עשרת הדברות שנאמר (דברים כו, טז) היום הזה ד' אלקיך מצוך לעשות, אם כן בכל שעה ששומעין הוא כיום מתן תורה שקבלו עשרת הדברות, ומנהג כשר הוא לעמוד כל הקהל בעמידה על כל דבור ודבור בקריאת התורה, וכן נהג רבי ומורי [ר' שמואל מפלייזא תלמידו של בעלי התוס' וביחוד בעל ספר התרומה] עכל"ק, וכונתו בכל דיבור ודיבור היינו כל דיבור דעשרת הדברות.

בשו"ת 'דבר שמואל' [לרבי שמואל אבוהב ז"ל] (רע"ו) המליץ מאד בעד המנהג, וזל"ק: "כל טצדקי דמצינן למעבד לקיים איזה מנהג הפשוט ברוב קהלות ישראל על התורה ועל העבודה עבדינן, ואיישר חילי' דמר שאחר שאיזן וחיקר בכתבו הנחמד על כל צדדי ביטול וקיום מנהג עמידת הקהל בשעת קריאת עשרת הדברות וכו', תמצית הדברים שאין כאן מקום למינים לרדות **כיון שכוונתו היא מפורסמת וגלוי' לכל, לתת אל לבנו בעת ובעונה ההיא דרך קימה, שיש בה הידור כאלו הקבלנו פני השכינה במעמד הגדול והנורא ההוא והאמונה התקועה בקרבנו מפי הקבלה, וגם מעת היותינו שם אנו בנפשותינו נצבים ועומדים כדכ' ויתצבו בתחתית ההר וגו', ועמידה ראוי' בכל פעם שנכוין להקבלת פני שכינה כמו בברכת הלבנה**, וסימנא מילתא לתוספות קדושה ואמונת הלבבות משום הכון לקראת אלקיך, התעוררת בשינוי מצב גופא וזכר ההקבלה המראה הגדולה ההוא" וכו', עי"ש שהאריך.

ובספר 'אמת ליעקב' [להרה"ק ר' ישראל יעקב אלגאזי ז"ל] הל' קריאת ס"ת (סימן ה) מחלק בין ציבור ליחיד, וז"ל: "ונשאלתי אם יפה עושים העומדים על רגליהם בעת קריאת עשרת הדברות בספר תורה, והשבתי דאם כל הצבור עומדין לא צריך למיעבד הכי, אבל יחידים לית לן בה, דומיא דמה שכתב מרן סימן א' לחלק בין ציבור ליחיד בקריאתן בכל יום, דצבור לא מפני תרעומת המינים", עי"ש.

ורבינו החיד"א בספרו 'לדוד אמת' (סימן ז, אות ה) כתב ע"ז, וזל"ק: "ולפמ"ש בריש מחזיק ברכה דהאר"י לא שאני ליה בין יחיד לצבור א"כ אפי' יחיד לא יעמוד, אמנם יש מקומות שפשט המנהג שכל הקהל עומדים" עי"ש, וכבר האירו דבספרו 'טוב עין' (סימן י) מסיק באו"א, וזל"ק: שאלה בכמה מקומות נהגו העם לקום כשקורין עשרת הדברות בס"ת פר' יתרו ובשבועות ופרשת ואתחנן, ויש שערערו על זה דמבואר בש"ס דאין לעשות הפרש בין עשרת הדברות לשאר התורה וכמ"ש בש"ס דבטלו קריאתן מפני תרעומת המינים, יורינו המורה.

תשובה, נראה דלא דמי, דתרעומת המינים הוא כמ"ש בירושלמי פ"ק דברכות שלא יאמרו אלו לבדם

ניתנו למשה בסיני, ורש"י הוסיף לבאר בבבלי שם פרק קמא שלא יאמרו ע"ה אין שאר התורה אמת, ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקב"ה ושמעו מפיו בסיני, עכ"ל, וא"כ הכא שקורין בס"ת כל התורה מידי שבת בשבתו וגם ביום זה שהם קורין עשרת הדברות קורים איזה חלק מהתורה בס"ת לית לן בה, דמוכח דהכל אמת אלא שהם עומדים בהם להיות שהם יסוד התורה ונכתבו בלוחות ואמרם הקב"ה לכל ישראל, ויחרד כל העם באמירת הקב"ה אותם, ורוצים לעשות איזה זכר לקום באמירתן, ובזה לא יש קפידא והוחזקו במנהג זה כמה שנים וכו', ונראה דמאחר שנהגו העם כן לקום כלם בעשרת הדברות, נראה שחייבים הכל לעמוד ואין לשום אחד לישאר יושב, דגם שאינו מן הדין לקום עתה שנהגו כל הקהל בזה נעשה חייב על הכל" וכו', עי"ש שהאריך.

וה'שער אפרים' (שער לז, סעי' לז) מסיק להלכה: "כבר ביארנו שהציבור רשאין לישב בשעת קריאת התורה, ויש מחמירין ממדת חסירות, ומ"מ בשעת קריאת עשרת הדברות נהגו העולם לעמוד ואין ליחידים מן הציבור לשנות המנהג עי"ש, ובפתחי שערים ציין לדברי החיד"א בספרו טוב עין.

ובשו"ת 'כפי אהרן' סימן ל"ט האריך בזה ומישב המנהג, וזת"ד: דכיון דבעיר פראג ובכמה מקומות עומדין נמי בשאר קרואים מיוחדים [שם ציין לפרשת נדרים שהי' קורין בעמידה, ובדידן המנהג הוא לעמוד נמי בשירה], י"ל דתופסים באמת כשיטת רמ"א בסי' קמ"ו דצריך לעמוד בכל קריאה של פרשת השבוע רק מפאת חולשא הקיל , ונהגו לישב בשעת קריאת התורה זולת אנשי מעשה, אמנם לפחות באותן פרשיות החשובים רוצים לעשות כדין ולעמוד, וכיון דעושין כן בשאר פרשיות מיוחדות ממילא ליכא תו חשש מפני תרעומות המינין אפילו כשעומדין בשעת קריאת עשרת הדברות ג"כ, כי זאת פשיטא דחשש תרעומות המינין לא שייך רק בקריאת עשרת הדברות שלא יאמרו דשאר תורה אינו אמת, וכיון דעמדו נמי בשאר פרשיות תו ליכא חשש, ומציין למש"כ בסידור היעב"ץ דנהגו לעמוד בעשרת הדברות, ואסור ליחיד לישב וכו', עי"ש.

אולם בשו"ת 'שם משמעון' (או"ח סימן ד') נמי דן בזה ודוחה הסברא הנ"ל דכיון שעומדים גם בקריאת השירה ממילא א"א לטעות, דהא חזינן דחוששין לנכנסין ויוצאין כמ"ש במס' מגילה דף כ"ב ועוד, ומכ"ש שיש לחוש על מי שיהי' בשבועות ובפ' יתרו ובשבת נחמו ולא בשבת שירה, או דיהי' שם ולא יתן אל לבו שעומדין וכו', ומסיק דאני לעצמי אני נוהג מאז שנחלשו רגלי שאין בכוחי לעמוד בהיכל המלך דהיינו בקריאת התורה כל השנה, **שעכ"פ ביום שקוראין העשה"ד או השירה לעמוד בכל קריאת התורה מרישא ועד סיפא** דלא יהי' נראה בעמידה דידי שום חשיבות בעשרת הדברות וכו' עי"ש, ותשובה זו מובא גם ב'אגרת צפון' להרה"ג ר' יוסף שווארץ ז"ל.

והגאון הראב"ד שליט"א בספרו 'תשובות והנהגות' (ח"א, קמ"ד) לאחר שהביא דברי הרמב"ם מסיק, וז"ל: "דברי הרמב"ם הם נפלאים ואין לזוז ממנו, רק בזה"ז לא חיישינן לתערומת המינים וכמבואר בלבוש תצ"ד נוכל לעמוד בעשרת הדברות, אבל יש עצה לענ"ד לצאת לכ"ע וכשם שבקר"ש אם יושב אסור לעמוד אבל יכול לעמוד קודם שמגיע לקר"ש, **גם כאן ראוי לעמוד קצת קודם קריאת עשרת הדברות ולא ממש לעשרת הדברות שלא יהא מוכח שעומד רק לעשרת הדברות ושרי לכ"ע**, ונכון לדקדק בעשרת הדברות לעשות כן מפני שכיון שנתפשט המנהג לעמוד בעשרת הדברות ובאופן שמקדימים מעט קודם עשרת הדברות אין חשש תרעומת המינים, מנהגי ישראל קודש הם וח"ו לבטלם.

ועיין ב'מטה יהודה' (סי' א' אות ו) שהביא מ'בית יעקב' וה'יד אהרן' המנהג לעמוד, וכתב לישב המנהג שאין בזה חשש תרעומת המינין משום שהכל יודעין שהם ניתנו בקול ובפרסום גדול, ומה שמצינו שאסור לקרוא עשרת הדברות בסדר התפילה שלא יאמרו המינים אין תורה אלא זה, התם הקפידא בזה רק על עצם הקריאה שלא יקראו דוקא זה ולא על אופן הקריאה, אבל כיון שיש בזה גם קולא, כיון דלהרמב"ם יש להחמיר לישב - נכון לעמוד באופן שלכ"ע עביד כדין **שעומד קצת קודם** וכמ"ש, עי"ש.

ובשו"ת 'זכרון יהוסף' (או"ח סי' י"ט) מביא דראוי למחות במה שנוהגין העולם לעמוד בשעה שקורין בתורה פרשת עשרת הדברות, וכמו ששמעתי בשם הגר"א ליב שפירא ז"ל אבד"ק קאלווריא וקאוונא שהיה דרכו לישב אז במכוון כדי שיעשו אחרים כמוהו שלא לקום, שהוא נגד דינא דגמ', עי"ש. אבל למעשה המנהג אצלינו הוא לעמוד בקריאת עשרת הדברות, וכן מבואר בלקוטי מהרי"ח [קריאת תורה בשבת], וכן נהגו רבותינו הק' נבג"מ וכן נוהג יבלחט"א כ"ק רבינו שליט"א..

בס"ד

הזמנה של מצוה

בשיר ושבח לאלוקי אבותינו,
קול צהלה תרננה שפתותינו,
אשרינו מה טוב חלקינו ומה יפה ירושתינו,
באשר שוב אנו זוכים להטות שכם אחד לשאת בעול החזקת מוסדותינו, במקהלות חסידים ואנשי מעשה בני עדתינו, להימנות לשותפות לדבר מצוה להרבות זכיותינו, לטובת קיום והמשכת מעוז תפארתינו, להגדיל תורה ולהאדירה והרחבת גבולותינו, ולמען הרמת קרן התורה והיראה בקרב קהילתינו, בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו, על דרך המסורה לנו מפי מרנן רבותינו

הננו בזה בקריאה של חיבה להזמין את מע"כ
ידידינו הנדיב הנכבד והנעלה שיחי'
לבוא להשתתף ולקחת חבל בגוף ובממון
במעמד הגדול לה' ולתורתו

המגבית השנתית

הנני

לטובת מוסדותינו הק'

פה בני ברק יצ"ו

למען החזקת מבצרי התורה ומערכת החינוך בתוכבי מוסדותינו

שתיערך אי"ה ברוב פאר והדר ובהמון חוגג כראוי
וביאות לכבודה של תורה

ביום שני

לס' "ויען כל העם קול אחד" (משפטים)

כ"ב שבט הבעל"ט

בשעה 8:00 בערב

באולם הגדול והמפואר

"קסאנאדו"

בעיר פתח תקוה יע"א

איש בל יעדר !

המצפים לקבל פניכם בכבוד ובידידות

הנהלת המוסדות ועד המגבית

ובכן קריאתינו הנרגשת למע"כ לעת כזאת אנא שאו ידיכם קודש בעין יפה וברוח נדיבה והבו גודל לאלוקינו

ותאמר "הנני"

לתמוך לחזק ולרומם את מוסדותינו הק' משאת נפשם ומפעל חייהם של מרנן רבותיה"ק זי"ע ולהבחל"ח רבינו הגה"ק שליט"א

מגבית השנתית - יום שני משפטים

סדר המעמד

8:00
פתיחת שערי האולם
ונטילת ידים לסעודה רחבה

8:30
דברי פתיחה
ע"י יו"ר המעמד
הרה"ג ר' **שלמה הורוביץ** שליט"א
ר"מ בישיבת נדבורנא

8:45
פרקי שירה וזמרה
ע"י הבעל מנגן הנודע
ר' **זאנוויל ווינבערגער** הי"ו
עם מקהלת **"מלכות"**
בליווי תזמורת **יענקי לאנדא**

9:15
משא הערב
ע"י נואם הכבוד פה מפיק מרגליות שליט"א

9:45
א לעבעדיגע גרוס
א שיינע פרעזענטציע איבער די פעולות המוסדות
ע"י הבעל מנגן ר' **יעקב אויש** הי"ו

10:15
מוקירין עושי מצוה
חלוקת המזכרות הוקרה לתומכי המוסדות

11:00
ברכת המזון

אל מעלת כבוד ציבור
אנ"ש בכל אחד ואחד
בשמו הטוב יבורך
בימים אלו נשלחו
הזמנות כבוד לכל הקהל
הקודש שיחיו
ובהיות כי הזמן קצר
ומלאכת הקודש מרובה
לכן באם לא הגיע איזה
הזמנה ליעדו
נא לראות
הזמנה זו
כאישית

מרכז מוסדות סאטמאר
קרית יואל בני ברק
בנשיאות
כ"ק מרן רבינו
הגה"ק שליט"א

דינער
השנתי

למען מבצרי
מוסדותנו
הקדושים
תלמוד תורה • בית חינוך לבנות
ישיבה קטנה • ישיבה גדולה

אולמי קסאנאדו

חוקים להורותם
הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת גיאורים וטעמים שונים
נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני יין לקידוש

יין המובחר לקידוש / יין מבושל / מיץ ענבים / יין מזוג במים

בפרשתן "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח). מפסוק זה ילפינן שצריך לקדש בשבת על היין, דדרשי' בגמרא (פסחים קו.) זכור את יום השבת לקדשו, זוכרהו על היין.

והטעם דבעי' דוקא על היין - מצינו כמה טעמים בזה:

א) **בתוס' שם** (ד"ה זוכרהו) **כיון דלשון "זכירה" כתיב על היין, דכתיב זכרו כיין לבנון** (הושע יד) **וכתיב נזכירה דודיך מיין** (שיר השירים א), **ולכן "זכור" היא על היין.**

ב) **בס' החינוך** (מצוה ל"א) **כתב הטעם כיון דהרי טעם הקידוש היא בכדי להתעורר מתוך מעשה זה לזכור גדולת היום, ולכן נתחייבנו לעשות המעשה עם היין, לפי שטבע האדם מתעורר בו הרבה שהוא סועד ומשמח וכבר אמרתי לך כי לפי התעוררות האדם ומעשהו יתפעל אל הדברים לעולם ומזה השורש אמרו זכרונם לברכה בגמרא שאם הפת חביב על האדם יותר אז יקדש על הפת, כי אז מתעורר טבעו יותר למה שמה שהוא תאב עכתו"ד.**

ג) **בתו' רי"ד** (בגמ' שם) **כתב דזהו קבלה למשה מסיני דצריך לקדש על היין** (אלא שהוא כתב כן להסוברים דקידוש על היין חיובו מה"ת).

ד) **בפשטות יש בזה גם ענין של שירה על היין, וכמו בכל הברכות כברכהמ"ז, וברכת המילה דמברכים על היין, וכן כתב הרשב"א בתשו'** (ה"ד סי' רצ"ה) **וכן האריך בזה בשאילתות בפרשתן, ונעתיק לשונו - מנלן דעל היין דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלוקים ואנשים וגו', אם אנשים משמח דשתו ליה אלוקים כמה משמח הוי אומר בשירה מיכאן אמרו אין אומרים שירה אלא על היין, ובהמשך דבריו הביא דאין אומרים קידוש אלא על יין הראוי לנסך על גבי המזבח עכ"ל.**

ונפרט כמה סוגי יין וכשרותם לקידוש

יין מבושל

יין מבושל ברכתו בופה"ג וכשר לקידוש, ואם ביכלתו לקדש על יין שאינו מבושל שהוא מובחר כמו המבושל, והוא חביב עליו, צריך לקדש על היין שאינו מבושל, ובזמירות דברי יואל מובא שמרן רבינו הקוה"ט זי"ע הידר לקדש על יין שאינו מבושל.

[דנחלקו הראשונים בדין יין מבושל, וג' שיטות ראשונים בזה, דעת **רש"י והר"ש** (מובא בתוס' ב"ב צ"ז: ד"ה אילימא) וכן הביא **הרא"ש** מר' **צמח גאון**, דיין מבושל ברכתו שהכל משום שעל ידי הבישול היין נשתנה ממהותו ונעשה גרוע, ודינו כמו בירקות מבושלים שמשתנים לגריעותא ע"י הבישול וברכתם שהכל, וכיון דברכתו שהכל ממילא אין מקדשין עליו דאינו נחשב ליין, דעת **הרמב"ם** (הל' שבת פכ"ט הל' י"ד) דאין מקדשין עליו מחמת שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח, ובגמ' (כ"ב צ:) דרשי' דכל יין שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח אף בדיעבד, אין מקדשין עליו אף דברכתו בופה"ג, ודעת **התוס' והרא"ש והר"ן** דברכתו בופה"ג וגם כשירה אפילו לקידוש, ואף דאינו ראוי לנסכים, ואף דדרשי' דכל שאינו ראוי לנסכים, אינו ראוי לקדש, זהו דוקא ביין שאינו ראוי לנסך מחמת מיאוס, אבל ביין שאינו מאוס, ורק מחמת סיבה אחרת הוא אינו ראוי לנסך, כמו יין מבושל דאינו ראוי לנסך משום שנשתנה אף שלא נשתנה לגריעותא, בזה לא ילפי' מנסכים ואפשר לקדש עליו.

ולמעשה לגבי הברכה פסק **המחבר** (בסי' ר"ב בסעי' א') דברכתו בופה"ג, ולגבי קידוש (בסי' רע"ב סעי' ח') הביא **המחבר** ב' דיעות **והרמ"א** כתב דהמנהג לקדש עליו אם היין אחר אינו טוב כמו המבושל, דאם היין אחר טוב כמו המבושל צריך לקדש עליו, לחוש לדעת המחמירין שלא לקדש עליו].

מיץ ענבים (מאס"ט, או גרעי"פ דושו"ס)

יש שני מיני מיץ ענבים - יש מי סחיטת ענבים בגלל שלא עבר עליהם ארבעים יום מעת סחיטתם, דהיינו שסחטו ענבים והיין היוצא מהם כשעדיין לא עבר עליהם ארבעים יום, והיין לא התחיל לתסוס, והוא נקרא - נקרא יין מגתו (מאס"ט), **ויש שסוחטים הענבים ולאחר הסחיטה עושים פעולות בכדי שהיין לא יוכל לתסוס עוד, דהיינו או**

שמבשלים את היין קודם התסיסה ובכך הוא גורם שהיין לא יתסוס, או שמערבים ביין מין חומר הגורם לו שלא יתסוס, וזהו מיין הענבים הנמכרים בחנויות, וגם בזה יש שני מינים, יש מיין "טבעי" דהיינו שלא עירבו בו מים כלל, ויש מיין ענבים שעירבו בו מים.

ולמעשה - נתפשט המנהג שכל סוגי מיין ענבים כשירים לקידוש מעיקר הדין, אלא דמצוה מן המובחר למי שביכלתו לקדש על יין, דהיינו יין לאחר שעבר עליו מ' יום, ובזמירות דברי יואל מובא שרבינו הקוה"ט בעל דבר"י זי"ע הקפיד שלא לקדש אלא על יין ישן.

[**בשו"ע** בסעי' ב' פסק דיין מגתו כשר לקידוש, **והמ"א** בסק"ד הוסיף דמצוה מן המובחר לקדש על ישן, ומ"מ מסתבר דזהו דוקא למי שנהנה מיין ישן, אבל מי ששונאו וקשה לו שתיית היין לא שייך לומר שזהו מצוה המובחר, בזמן שזה מצוי אותו.

ודע דיש דיעות הסוברים דעל יין כזה ברכתו שהכל, ומובא **בב"י** (סי' ר"ב) דעל יין האירופי דעת **האור"ח** דברכתו שהכל, והיינו שמניחים עפר לבן לאחר דריכת הענבים, ועי"ז היין יעמוד במתיקתו, אולם דעת הפוסקים לברך בופה"ג, עי' שו"ת **מנח"י** (ח"ח סי' י"ד) שהאריך בזה.

ובס' **קצות השולחן** (סי' פ' הערה א') כתב דמסתבר דיש להוסיף שליש לקנות היין ישן לדעת הפוסקים דגם במצוה דרבנן צריך להוסיף שליש משום הידור מצוה, ואח"כ הוסיף דבעצם הרי מצוה מן המובחר לברור היין המשובח ביותר, וכתב דלא ראיתי נוהגין כן, אלא כל אחד קונה היין הערב לו ואשר הוא רגיל בו, ואע"פ שיש יינות משובחים יותר, ואפשר משום שעבור המשובח יצטרך להוסיף יותר משליש בדמים ואין חיוב ע"ז, ושוב הוסיף דאפשר דלקידוש שצריך לשתות רוב כוס פשוט דאינו מחויב להדר לקדש על יין משובח כזה, ואע"פ שיש לו בביתו כי יכבד עליו לשתותו.

ומובא דכן נהגו **החזו"א והגר"ז מבריסק** לקדש על מיין ענבים.

ויש המחמירים שלא לקדש על מיין ענבים הנמכר בחנות, שנעשית בו פעולה שכבר אינו תוסס.

[וסברתם דבעינן יין משכר, ואף דיין מגתו ג"כ אינו משכר, ועכ"ז הוא כשר לקידוש, כיון דעכ"פ הוא ראוי להיות משכר, דהיינו אם יניחנו כך היין יתסוס ויהא משכר, והביאו ראיה לזה מדברי **הרשב"ם** (בד"ה יין) דכתב דלכן כשר יין מגתו כיון דראוי להיות משכר, ואינו דומה ליין קוסס דאין סופו להיות שכר, ומשמע מדבריו דיין מגתו נחשב ליין וכר לקידוש דוקא כשהוא עדיין ראוי להיות משכר, משא"כ ביין שכבר אינו ראוי להיות משכר א"א לקדש].

אולם פשטות הפוסקים דאפשר לקדש עליו.

[ומיישבים הראיה מדברי **הרשב"ם** הנ"ל בב' אופנים: א) דדברי **הרשב"ם** קאי לגבי ניסוך המזבח דצריך שיהא ראוי לשכר, אבל לגבי קידוש אין צריך שיהא ראוי להיות משכר, ועי' שו"ת **שבה"ל** ח"ט סי' נ"ט שהביא ראיה לסברא זו מדברי **המאירי** (ב"ב שם) שכתב כן לגבי יין מתוק שאינו משכר ופסול לגבי מזבח ומקדשין עליו, ב) דאף ביין שעשו בו פעולות ששוב לא ישכר, עכ"ז עדיין נחשב ראוי להיות משכר, כיון דמתחילה לפני שעיבדו אותו היה ראוי להיות משכר, א"כ אף שנשתנה לאחר הבישול, השינוי כבר לא משנה את מהות היין ולא פקע ממנו שם יין].

ויש המחמירים לקדש דוקא על מיין טבעי, דהיינו שלא הוסיפו כלל מים, וסברתם דמזיגת מים מהני רק ביין ממש ולא ביין מגתו, כיון דאין נרגש בו היטב טעם היין וממילא היא מאבד את הטעם בקל אפי' ע"י מעט מים, אולם מנהג העולם לקדש בכל ענן אף שהוסיפו בו מים.

השומע קידוש מאדם אחר

השומע קידוש מאדם אחר, ויש בידו שני ברירות או לשמוע קידוש מאחד שמקדש על יין ישן או לשמוע קידוש ממי שמקדש על יין - מסתבר דעדיף לשמוע הקידוש ממי שמקדש על יין ישן, כיון דהשומע קידוש מאדם אחר, ולאחר יש כוס בידו, הרי זה נחשב כמי שלשומע ג"כ יש כוס בידו (עי' תוס' פסחים צ"ט:, וחזו"א סי' כ"ט), **ונמצא דאם הוא יוצא מאחד שיש לו יין ישן, הרי זה נחשב כמי שקידש על יין ישן, והוא מצוה מן המובחר.**

יין מזוג במים

בדורות הקודמים בזמן הגמ' היו היינות חזקים והיה באפשרות למזוג בהם הרבה יין, וכדמבואר בשו"ע (סי' ר"ד סעי' ה') **שהיה אפשר להוסיף מים עד שתהא בהם רק רביעית מהיין או אפילו רק שישית מהיין, ויינות שלנו שהם חלשים דנו הפוסקים כמה מים אפשר להוסיף עליהם דיש פוסקים שמקילים דגם בזה מהני להוסיף מים כרגיל, ויש פוסקים הסוברים דבעינן שיהא לכל הפחות רוב יין.**

[**במה"** בסי' ר"ד לאחר שכתב דין מזיגה בשמרי יין, דבעינן רביעית יין, כתב דביינות שלנו משערים כשיעור מזיגה באותו מקום, **והרמ"א** כתב ובלבד שלא יהא אחד מששה במים, ונתקשו **האחרונים** שם בדברי **הרמ"א**, עי' **משנ"ב** שם, ומדבריו יוצא דאף ביינות שלנו אפשר למזוג עד שיהא אחד מששה אם הדרך למזוג כך, ובפשטות כך יוצא **בשוע"ר**, אולם **בא"ר** הביא בשם **העו"ת** וכעי"ז כתב **בפמ"ג** דביין שלנו שהם רפויים יש להחמיר שלא יהא יותר מרוב מים, ועדיין יש אריכות בזה].

וכהיום אותם העושים יין בעצמם עפ"י רוב אינם מוסיפים בהם מים, אולם ביקבים העושים יין, יש הרבה סוגי יין שמוסיפים בהם מים, וכידוע אשר בשנים קדמוניות היו מוסיפים הרבה מים, ובמשך השנים התחילו למעט ולהוסיף רק מעט מים.

[ובועד הכשרות מטעם בד"ץ העד"ח אמרו שהם אין מוסיפים יותר מ-30 פראצענט מים, וכהיום בעלי היקב כותבים על היין שברכתו בופה"ג אף לדעת **הב"י**, ובאמת שאין כאן מחלוקת מפורשת בין **המ"ב** ל**רמ"א** בגדר הוספת מים ביין, וכן מבואר שם **באחרונים** בסי' ר"ד, ויש שלמדו דנחלקו בשיעור הוספת מים **דלמה"** דוקא רביעית **ולרמ"א** אחד מו', עי' **כפה"ח** שם, ויש מחמירין מחמת **הא"ר** שהבאנו לעיל].

ולכן המחמירים כשיטות הנ"ל דאין להוסיף יותר מחצי מים, צריכים להקפיד בין הנמכר בחנות המעורב כבר במים, אשר רוצים להוסיף בביתם מים, שלא להוסיף מדי הרבה מים, הן מחמת קידוש והן מחמת ברכת הגפן.

משיב בהלכה
תלמיד השיעורי הלכה שנאמרו בבי מדרשא
ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יוושעף שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

מצות זכירת יציאת מצרים בכל יום

א] מצות עשה מן התורה לזכור יציאת מצרים בכל יום [א].

ב] תיקנו חז"ל לקרות בקריאת שמע פרשה שלישית שהוא פרשת "ויאמר" כדי לקיים בזה מצות זכירת יציאת מצרים מן התורה [ב] כמו כן תיקנו חכמים נוסח של ברכה מיוחדת להזכיר גאולת מצרים שהיא ברכת אמת ויציב בבוקר וברכת אמת ואמונה בערבית [ג].

ג] בברכת אמת ויציב וכן באמת ואמונה צריך להזכיר ארבעה דברים, א) יציאת מצרים, ב) מלכות, ג) קריעת ים סוף, ד) מכת בכורות [ד] ואם לא הזכיר אחת מהן לא יצא ידי חובתו ומחזירין אותו [ה] וי"א דהזכרת מכת בכורות אינו מעכב בדיעבד [ו] אבל שאר הנוסח חוץ מהזכרת ארבעה דברים הנ"ל אינו מעכב ואם שינה אותו או שדילג עליהם יצא [ז].

ד] אם קרא קריאת שמע ולא אמר ברכת אמת ויציב יש לו להשלימו ולאומרו אחר התפילה [ח].

ביאורים והוספות

(א) ונחלקו הראשונים מה המקור למצוה זו ברמב"ם (הלכות קריאת שמע פ"א הלכה ג') מביא המקור מהפסוק בפרשת דברים (ט"ז ג') "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" וכן מבואר בספרי וכן הוא פשטות המשנה ברכות י"ב ע"ב אך במכילתא (שמות י"ג) מבואר שלמדו זכירת יציאת מצרים בכל יום מהפסוק (שמות פי"ג פסוק ג') "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" וכן כתב רש"י שם ללמוד מפסוק זה וז"ל "למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום וביאר בשפתי חכמים דילפינן מזה דכתיב זכור בקמץ שמשמעו לשון הווה שתהיה זוכר תמיד או י"ל מדכתיב "הזה" משמע בכל יום יהיה בעיניך כאילו יצאתם ממצרים עיי"ש - עוד מקור מצינו בזוהר הקדוש פרשת ויקהל (דף ר"ב ע"ב) וז"ל אדכרותא דיציאת מצרים דאיהו פקודא לאדכרא יציאת מצרים דכתיב (דברים ה') "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים" וכבר העיר בזה בספר מועדי ה' (לר"י נג'אר עשין מ"א ב') דזה עולה על שבת ומנין לנו ללמוד מכאן למצות זכירת יציאת מצרים בכל יום.

(ב) כמבואר במשנה ברכות (י"ב ע"ב) מזכירין יציאת מצרים בלילות ופירש"י שם דהיינו פרשת ציצית בקריאת שמע ואע"פ שאין לילה זמן ציצית מ"מ אומרים אותה מפני יציאת מצרים שבה עיי"ש.

(ג) בחיי אדם (כלל כ"ב סעיף י"ז) כתב דאף שהזכיר כבר יציאת מצרים בפרשת ציצית אך תיקנו אנשי כנסת הגדולה ברכה מיוחדת על הגאולה שעברה - ועיין בטור סימן ס"ו תקנו לומר אמת ויציב שחרית "על החסד שעשה עמנו הקב"ה" שגאלנו והעבירנו בים ושקע צרינו בתוכו ותקנו אמת ואמונה ערבית "על הגאולה שעתיד לבוא" שאנו מאמינים ומקוים שיקיים לנו הבטחתו ויגאלנו בקרוב אי נמי על שאנו מפקידים בידו נשמותינו בכל לילה ומאמינים בו שישיבנה אלינו וזהו אמת ואמונה שיאמר ויקיים את דברו להשיב הפקדון עייי"ש ועיין בסדר היום (פרק א' ק"ש) שכתב "ושמעתי שזה השבח של אמת ויציב שלחו בני הגולה שהיו רחוקים מירושלים ולא היו עם עזרא בבבל ושלח עזרא אחריהם ולא רצו לעלות באמרם שכיון שהיו עתידין ליגלות פעם אחרת ובית המקדש עתיד ליחרב למה לנו להכפיל יגוננו פעם אחרת טוב לנו לעמוד במקומנו ולעבוד את ה' ושמעתי שהם אנשי טוליטולה והקרובים אליהם וכדי שלא יחזיקו אותם באנשי רשע ומחוסרי אמונה חלילה כתבו להם זה השבח הגדול וענין הג' גליות והגאולות הנרמזים בו" הובא בכף החיים ס"ק מ"ו והביא שם משמו דברכת אמת ויציב הוא "שבח גדול ונורא".

(ד) יציאת מצרים אומרים "ממצרים גאלתנו" ומלכות אומרים "מלכנו מלך אבותינו" מלך גיבור לריב ריבם, ה' ימלוך לעולם ועד, וקריעת ים סוף היינו "וים סוף להם בקעת , ומכת בכורות "כל בכוריהם הרגת" וכן באמת ואמונה מזכירים "ויוצא את עמו ישראל מתוכם" "ה' ימלוך לעולם ועד" "המעביר בניו בין גזרי ים סוף" "המכה בעברתו כל בכורי מצרים".

(ה) כן כתב בטור בשם הירושלמי הובא במשנ"ב (סימן ס"ו ס"ק נ"ג) ומביא מהרשב"א ברכות (י"א ע"ב) דמשמע דהוא לעיכובא אפילו בדיעבד ומדמה זאת למה שאמרו ברכות מ"ט שכל שלא אמר ברית ותורה בברכת המזון בתוך ברכת הארץ וכן מלכות בית דוד בברכת בונה ירושלים מחזירין אותו ובמשנ"ב שם נשאר בצריך עיון למעשה אם יצא בדיעבד בלא הזכרת מכת בכורות אך בביאור הלכה (סימן נ"ט ס"ד) ד"ה עם השליח ציבור משמע דנקט להלכה שמעכב בדיעבד וכן פסק להלכה בשו"ע הרב סימן ס"ו סעיף י"ב

ה] סוף זמן ברכת קריאת שמע הוא עד סוף שעה רביעית שהוא זמן תפלה ולא כזמן קריאת שמע שהוא עד סוף השעה השלישית [ט] ואם בירך אחר ד' שעות הוי ברכה לבטלה [י].

ו] ואם היה לו אונס שלא היה יכול לקרותה עד אחר ד' שעות יש להקל לקרותה עד חצות [יא] ויש מקילים במקום אונס גם לאחר חצות [יב].

ז] מצות קריאת שמע בב' פרשיות הראשונות ישנם שלש דיעות אם הוא מן התורה די"א דרק פסוק ראשון בלבד הוא מן התורה וי"א דכל הפרשה ראשונה הוא מן התורה וי"א דגם השניה הוא מן התורה אמנם פרשת ציצית הוא לכולי עלמא מן התורה כדי להזכיר יציאת מצרים [יג].

ח] אם איחר זמן קריאת שמע ולא קרא בזמנה טוב שיקראנה אח"כ במשך היום אבל אינו מחוייב בזה [יד] אבל פרשת ציצית או שאר פסוקים שמוזכר בהם יציאת מצרים מחוייב מן התורה לאומרה כל היום [טו].

ט] אם אומר דבר הלכה שיש בה יציאת מצרים יוצא בזה מצות זכירת יציאת מצרים מן התורה [טז] אך הוא דווקא אם מכוון בפירוש לקיים מצות זכירת מצרים [יז].

ביאורים והוספות

(ו) עיין בהגהות רעק"א סימן ס"ז שמציין לדברי המדרש (שמות פרק כ"ב) שנו רבותינו הקורא קריאת שמע צריך להזכיר קריאת ים סוף ומכת בכורות באמת ויציב ואם לא אמר מכת בכורות לא יצא ע"כ ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן נ"ד) הקשה ע"ז דבמדרש איתא להיפך שרק יציאת מצרים אם לא אמר לא יצא ידי חובתו אבל קריעת ים סוף ומכת בכורות צריך לאומרם רק לכתחילה ובדיעבד אם לא אמר יצא וכתב בשו"ת שבט הלוי הנ"ל (שם סימן ר"ה) שיש להגיה בדברי רעק"א כדברי המדרש ולפי"ז מבואר שמכת בכורות לא מעכב.

(ז) בשו"ע הרב שם עפ"י הרשב"א הנ"ל.

(ח) משנ"ב סימן ס"ו ס"ק נ"ג) בשם הברכי יוסף וכן הוא עפ"י המבואר בשו"ע (סימן ס' ס"ב) דיצא ידי חובת קריאת שמע אף אם לא בירך כלל דהברכות אינם מעכבות כלל לקר"ש כי לא נתקנו דווקא על קר"ש שהרי אינו מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרות קריאת שמע כמבואר שם במשנ"ב סק"ג ואף דמבואר שם בשו"ע דטוב לחזור ולקרות ק"ש עם הברכות היינו באופן שיצא קר"ש לפני התפלה דיש לו לחזור ולקרות קר"ש בסדר התפלה כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה אבל בקורא ברכות אחר שמו"ע לא שייך זאת אמנם עיין בביאור הלכה (סימן רל"ט ס"א ד"ה ואין) שמביא דעת הר"ש בן הרשב"ץ דברכות קר"ש בשחרית וערבית עולות כאילו אמר אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא קריאת שמע.

(ט) שו"ע (סי' נ"ח ס"ו) דברכות קר"ש אינם שייכים לקריאת שמע והרי הם כמו תפלה שהוא עד שליש היום.

(י) משנ"ב שם ס"ק כ"ו וכן הוא עפ"י רוב הפוסקים דס"ל כדעת המחבר ואף שהיה אונס גמור אסור לומר ברכת קר"ש אחר ד' שעות.

(יא) בביאור הלכה בשם תשובות משכנות יעקב סימן ע"ז דאפשר להקל בדיעבד עד חצות כמו גבי תפלה דקיי"ל בסי' פ"ט שאם עבר הזמן תפלה מתפלל עד חצות ומביא כן בשם מהרי"ל שכתב בשם מהר"ש דהמנהג להקל דנאנס כדי שלא להפסיד הברכות וכ"כ במשנ"ב סימן ע"א סק"ד באונן שנמשכה אנינות עד ארבע שעות דיכול לקרות ברכת קר"ש עד חצות.

(יב) דעת הפרי חדש (סק"ו) כדעת הרמב"ם (פ"א הי"ג) שלא ניתן קבע לברכות וכל היום זמנו וגם במקור חיים (סק"ו) כתב דבנאנס קורא אותה בברכותיה כל היום ועיין במשמרת שלום (קוידינוב סימן י' ס"א).

(יג) משנ"ב (סימן ס"ג ס"ק ט"ז) ואף דמצות זכירת יציאת מצרים הוא מצוה בפני עצמה וזמנה כל היום מ"מ עיקר התקנה היה להזכיר בזמן קר"ש ותיקנו בשביל כך פרשה שלישית בקריאת שמע כדי שכל האומר קריאת שמע יזכיר יציאת מצרים בתוך קריאת שמע כמבואר במשנ"ב שם.

(יד) דכיון שעבר זמנה שוב אינו מקיים בזה המ"ע של קר"ש אך טוב לקרותה כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים כמבואר בשו"ע סימן נ"ח סעיף ו'.

(טו) משנ"ב סימן נ"ח ס"ק כ"ז דמן התורה לא נקבע זמן לזכירתה וכמוש"כ בשו"ת שאגת אריה (סימן י') דמן התורה אין הזכרת יציאת מצרים תלויה בזמן קר"ש ואפשר לאומרה כל היום עד הערב כיון דכתוב בפסוק למען תזכור יום צאתך מאמ"צ כל ימי חייך ובסתמא יום הכוונה דנוהג כל היום.

(טז) כמבואר במג"א סימן ק"ו סק"ה והובא במשנ"ב שם סק"ט עפ"י הגמרא ברכות (י"ג ע"ב) דרבי שהיתה תורתו אומנתו והיה מפסיק מלימודו רק לאמירת פסוק ראשון של קריאת שמע שהוא דאורייתא ולא לתפלה שהוא דרבנן אך מצות זכירת יציא"מ הוא דאורייתא ולכך היה רבי אומר דבר הלכה של יציא"מ ובזה יצא ידי חובת הזכירה.

(יז) דקיי"ל בדאורייתא מצוות צריכות כוונה ולכן אם אומרו בסדר התפלה מוכח שכוונתו לצאת ידי חובה ולכן אפילו אם לא כוון בפירוש יצא אבל באופן שלא אמרו בסדר התפלה ולא מוכח לפי הענין שכוונתו כדי לצאת בזה לא יצא אם הוא בסתמא אלא אם מכוון בפירוש לצאת כמבואר בסימן ס' במשנ"ב סק"י בשם החיי אדם.

בס"ד

הללוהו בנבל וכינור

במעמד המגבית ישמעו:

פרקי שירה וזמרה לרגל
המסיבה המפוארה
ע"י הבעל מנגן הנודע
ר' **זאנויל ווינבערגער** הי"ו
יחד עם מקהלת
"מלכות"
בראשות ר' פנחס
ביכלער הי"ו

בליווי התזמורת
של ר' **יעקב לאנדא** הי"ו

פרעזענטאציע מיוחד בשבח הקהילה
ומוסדותיה
ע"י מטיב נגן
ר' **יעקב אויש** הי"ו

מרכז מוסדות סאטמאר
קרית יואל בני ברק
בנשיאות
כ"ק מרן רבינו
הגה"ק שליט"א

דינר השנתי

למען מבצרי
מוסדותינו
הקדושים
תלמוד תורה • בית חינוך לבנות
ישיבה קטנה • ישיבה גדולה

מגבית השנתית - יום שני משפטים - אולמי קסאנאדו

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורים,
מרבותינו הק' בעלי ההילולא זי"ע

כ"ג
שבט

הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע

הרב הקדוש רבי יהושע מבעלזא זללה"ה נולד בשנת תקפ"ה לאביו הרה"ק ר' שלום מבעלזא זללה"ה. בן רבי אלעזר רוקח, [חתן רבי יהודה זונדל רמר"ז מחכמי הקלויז בבראד], בן רבי שמואל שמעלקא רב דחייטים בבראד, בן רבי משה אב"ד זלאטשוב, חתן (בזו"ר) בעל סמיכות חכמים, ובן רבי אלעזר רוקח אב"ד בראד ואמשטרדאם בעל "מעשה רוקח", מגזע בעל ה"רוקח". אמו הצדיקת מלכה בת רבי ישכר דוב רמר"ז אב"ד סקאהל, בן רבי יהודה זונדל רמר"ז (הנ"ל). במעלליו התנכר נער ולימים העיד שאביו מסר לו כמעט כל סודותיו והיה רבו מובהק, אביו הק' העיד עליו שמלא רוח חכמה כיהושע בן נון, והועיד אותו לגדולות. בחודש תמוז שנת תקצ"ט נשא את הרבנית רבקה מרים בת הרה"ק ר' שמואל אשכנזי זצ"ל חתן הרה"ק ר' יצחק מאיר מזינקוב זצ"ל. בזיווי"ש נשא את הרבנית שרה מירל בת הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל בן הרה"ק ר' שמואל אשכנזי זצוק"ל.

עם פטירת אביו הקדוש, בכ"ז אלול תרט"ו, מילא את מקומו ברבנות העיר בעלזא ובהנהגת עדתו הק'. מכל רחבי גאליציא ואף מחוצה לה, המדינות הסמוכות אליה, נהרו אליו המוני יהודים לעיירה הקטנה בעלזא. זקנים עם נערים, בחורים ואברכים צעירים, למדנים מופלגים וחריפי מוח ובעלי מדרגות ששאפו לשלימות, רבנים חשובים וצדיקים מפורסמים, מי לדרוש את ה' ומי להנות עצה ותושיה.

כשקבל רבינו את רסן ההנהגה לידיו הקדושות, או אז נתגלו לעיני כל כוחותיו העצומים שהיו נחבאים בו עד עתה. כאותו רב חובל המנווט את הספינה בים סוער מלא מכשולים, התגלה כמנהיג הדור, שניהג רבבות מישראל הנאמנים לה' ולתורתו בין אבני המכשול שהציבו המשכילים בדרכם, והתאזר בגבורה לעמוד במלחמת קודש זו, נעמד כקיר ברזל נגד המחבלים בכרם ה' צבאות.

קרוב לארבעים שנה הנהיג את צאן מרעיתו, וביום כיפור האחרון אמר מה שאמרו ז"ל "שוב יום אחד לפני מיתתך, הכוונה על יום הקדוש שלפני הפטירה. במשך החורף חלה והרופאים ציוו לנתחו ולשם כך נסע לוויען. לפני האפעראציע כתב צוואה ואמר וידוי. בדרכו חזרה לביתו נסתלק במעמד עשרה מישראל, וא' מהם הרופא המנתח, בו החדיר ברגעיו האחרונים אמונה בביאת המשיח. מנו"כ בבעלזא. על מצבתו חרות: נפטר יום ג' כ"ג שבט תרנ"ג לפ"ק, וכל העם יבכו על הלקח ארון הקודש ונשארו כיתומים ואין אב. פ"נ כבוד אדמו"ר הרה"ק המפורסם בצדקתו ורב צדקת פזרונו בקי בנגלה ונסתר ראש גולת אריאל גדול בישראל שמו לוחם מלחמות מצוה בכל עוז לחזק התוה"ק, שלשלת היוחסין כקש"ת מו"ה יהושע זצללה"ה רב דפק"ק בהרב הקדוש רשכה"ג מו"ה שלום זצללה"ה רב דפק"ק תנצב"ה, זיעועכי"א.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

שר התורה

הגאון ר' יעקלי ז"ל אמר על הרה"ק מהר"י, דער וועלט האט נישט געוואוסט פון זיין גאונות, אין נסתר איז ער געווען מפורסם ע"כ. בנו הרה"ק מהרי"ד אמר, דכשאביו נסע נסיעות, הי' הוא נוסע עמו, ודיבר בקרבו סמ"ע תומים קצות ונתיבות. עוד שמעתי מהנ"ל: פ"א בא הרה"ק מצאנז לבעלז, וביקש ממנו הרה"ק שר שלום שיתהה על קנקן בניו, ודיבר הרה"ק מצאנז עמהם. אח"כ שאל אותו מרן, נא, אמר שממהר"י נתפעל, 'אזוי יונג און קען אזויפיל', אמר הרה"ק מבעלז להרה"ק מצאנז אצליכם זה תמי' אספר לכם מעשה, אני לומד אתו נגלה ונסתר, פ"א למדנו זהר, ובמקום א' אי' מהאר"י הק' שיש שם סוד גדול, אמרתי לו שכאן קשה להבין מאליו וצריך להיות בקבלה מרבי, אני קבלתי זה מהחוזה. שאל אותי והחוזה השיג זה מאליו, אמרתי לא, רק מהרבי ר' אלימלך, והר"ר אלימלך מהר"ר בער,

והר"ר בער מהבעש"ט. ושאל מאין ידע זאת הבעש"ט, אמרתי הבעש"ט השיג זה מאליו. ראיתי שיש לו חשק להשיג זה מאליו, גזרתי עליו שיגע מעצמו. מה אתם סוברים, שלא בא מיד אלי לאמר הפשט האמיתי, וסיים לי הגאון הנ"ל ס'איז א מקובל'דיגע מעשה.

שיח זקנים

אביהן של ישראל

ניטל כבוד מבית חיינו אדומו"ר הרב הגאון הצדיק יסוד עולם בוצינא קדישא מאור הגולה מו"ה יהושע רוקח זצ"ל שהיה אב"ד חונה מלאך ה' בק"ק בעלוא יע"א כו', כי אלפים ורבבות מישראל צועקים יתומים היינו ואין אב כו', על כן אחינו בני ישראל עלינו לצעוק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, שהוא היה ממש אבוהון של ישראל. מי שהיה לו דאגת פרנסה, אנא פנה לעצה לק"ק בעלוא, מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, למי פנה לק"ק בעלוא, והוא היה ממש אב לבני דורו, וכן היה דרכו של רבינו הקדוש, שהיה מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות ממש כאב את בנו. ובאמת בעיני ראיתי, וכן הרגשתי בעצמי, כשנסעתי לקבל פני השכינה, הרגשתי שמחה וששון כמי שנוסע אל אביו כו', אלפים ורבבות מישראל שזכו להנות מקבלת פני קדשו כקבלת פני השכינה, כולם צועקים: אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו.

מתוך הספד מר – ספה"ק "ערוגת הבושם" פר' תצוה

ראש מערכות ישראל

"עלינו לבכות ולקונן כבנות יענה וכתנין על אשר נעדר מאתנו סיני ועוקר הרים הזה, האיש מרעיש ארץ מרגיז ממלכות רבינו יהושע ז"ל, וקינא קנאת ה' צבאות, לעמוד בפרץ נגד שונאי ה' החושבים להדיח ח"ו זרע ישראל מתורת ה' ומדרכו הטוב. והוא היה עמוד ברזל וחומת מבצר, וכל הרוחות שבעולם לא יזיזו ממקומו, ולא נשא פנים לשום אדם, וכל כוונתו היתה להחריב הרשעה ולהרחיב גבול הקדושה

מתוך הספד מר מהגאון רבי יחיאל מיכל אב"ד ניזנוב זצ"ל – שו"ת הד"ר סי' י"ח

עומד בפרץ

על פי מ"ש חכמי הטבע, כי במקום שהתהום רוגש לעלות, והעפר קרובה להמס כדונג, ברא הקב"ה הר גבוה ותלול לחזק העפר לבל יוכלו התהום לעלות. והנה במדרש רבה פר' בראשית: 'יחשך על פני תהום' אלו הרשעים שדומין לתהום, ועינינו הרואות איך רבים קמים עלינו בדורינו זה לחתום תורה כלימודה ולהשכיחנו דת אמת, והגה"צ מבעלוא עמד לנגדם בכל עת להפר עצתם ולקלקל מחשבתם. ועתה כאשר אבדנו את הצדיק הזה, יומלץ מאמר חז"ל, סוף פ"ק דסוטה: 'הקב"ה בוכה ואומר: מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און. ומלאכי השרת בוכין ואומרים: צדקת ד' עשה ומשפטיו עם ישראל' כי היה בבחינת הר הסוכך ומגין בעד התהום שלא יעלה.

תכלת מרדכי, ח"ג בקונטרס הספדים

עבודת התפילה

אמר כשנסע פעם לשבות אצל הרה"ק מוהר"י מבעלזא זי"ע ובשמעו ממנו [במנחה ער"ש] אמירת המזמור "הודו לה' כי טוב" אמר בלבו, אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי.

הגאון מהר"ם אריק זצ"ל

באור פני מלך חיים

מי שזכה להיות קרוב למשכן ה' לקדושת רבינו הקדוש מבעלזא, בראותו פני מלאך אלקים, לא היה בקל עובר עבירה אחר כך, ולא היה נטוי לשום מחמדי עוה"ז, ונתבטל כמעט ממציאותו ומכ"ש שלא עלה על דעתו גיאות להגאות ולהתאות תאות ח"ו.

שבט מיהודה – פר' תצוה

הצנע לכת

אם כי ה' גדול בתורה הי' עמל להסתירו מבני אדם, פ"א הי' עם אביו השר שלום בלעמבערג, ובאו הגאונים בעל "מפרשי הים" והגאון ר' מרדכי זאב איטינגא זצ"ל לבקר את השר שלום, כשיצאו שלח השר שלום את המהר"י ללותו, ואמרו שני הגדולים במה נכבד את מהר"י, אמר הגאון רמ"ז נכבד אותו בד"ת, כי נאמר לו איזה דבר טוב, ואמר המהר"י הן, ותמך את ראשו בשלחן ושמע את דבריהם, אח"כ אמר הבעל "מפרשי הים" לבנו ר' יצחק אהרן שילווה את מהר"י, בדרך אמר המהר"י לר' איטשע, שיאמר לאביו כי במחילה מכבוד תורתו נעלמו מאתו דברי המכילתא דשם ושם, כאשר בא וסיפר זאת לאביו נשתומם הגאון מגדלותו בתורה, ועוד יותר מענוותנותו, ואמר הלא הצדק אתו, והצדיק הלז לא רצה לבייש אותי.

פאר וכבוד

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

לעשות רצון אבינו שבשמים

ארשום למשמרת מה שסיפר הרה"ח הישיש רח"נ כ"ץ זי"ל, שכ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבעלוא זי"ע היה איש מפונק ביותר, ודרך משל, אם הכניסו לפניו כוס עם חלב, ועל החלב היה מעטה של קרום חלב לא היה שותהו. וכאשר מרן זי"ע היה צריך לשתות "שמן קיק" (שיש לו טעם מאוד לא נעים) בשביל נקיות גופו, היה שותהו ואף אוכל את טפות השמן שנשארו על ידיו, והיה מתבטא ואומר: "וואס טוהט מען נישט אז מ'זאל קענען דאוועגען מיט א גוף נקי".

ימי הילולא, מס' סימן טוב, ע' ש"ב

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

וידעתם כי אני ה'

הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע נתבקש לישיבה של מעלה בשנת תרנ"ו ביום כ"ג שבט. הוא נסע לווינא לדרוש ברופאים, נתקבל שם בבית חולים וכפי שידוע נסתלק בווינא והובילוהו לבעלזא. רבינו (הגה"צ רבי שאול בראך זצ"ל, גאב"ד קאשוי) שמע שהאדמו"ר נמצא בווינא נסע ממאגנדארף על ש"ק פרשת בא אל האדמו"ר, רבנו היה רגיל לספר הרבה מביקורו אצל כ"ק האדמו"ר (מהר"י מבעלזא) אז בווינא. בין היתר סיפר, "ביום ראשון נודע לי שהגאון מפרעשבורג בעל ה"שבט סופר" זצ"ל נמצא ג"כ בווינא לדרוש ברופאים. הלכתי לבקר את הרב מפרעשבורג, הוא שאלני על מעשי בווינא, עניתי לו שכ"ק האדמו"ר מבעלזא נמצא כאן ובאתי אליו על ש"ק. על זה שאלני הרב, האם מניחים ת"ת דרבים ונוסעים אל רבי. [רבינו הוסיף שהרב מפרעשבורג ידע שבמאגענדארף (ששם היתה אז הישיבה של הגה"צ רבי שאול בראך זצ"ל) למדו בהתמדה גדולה, וע"כ תמה ושאלני כן]. אמרתי להרב מפרעשבורג: "הגמרא אומרת (עירובין י"ג) אמר רבי האי דמחדדנא טפי מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריו. אני הסתכלתי את פני האדמו"ר מבעלזא".

אך התבוננתי וראיתי שהרב מפרעשבורג לא הבין אותי ולא נח דעתו. רציתי בכל זאת להפיס דעתו ושאלתי אותו אם הוא רוצה לשמוע ממני מה שחידש האדמו"ר בש"ק בסעודה שלישית. אחרי הסכמתו מסרתי לו שהאדמו"ר דקדק בפ' השבוע פ' בא עה"פ, 'ולמען תספר באזני בנך וכו' וידעתם כי אני ה''. התחיל בלשון יחיד ולמען תספר באזני בנך, וסיים בלשון רבים וידעתם כי אני ה'. ולכאורה הלא מצות סיפור יציאת מצרים והגדת לבנך חלה על ישראל מיד בשנה הראשונה כשיצאו ממצרים, ומי מכל ישראל יכול היה לקיים מצוה זו אז, הלא כולם היו שם וכולם יצאו ממצרים, נמצא שנשאר רק משה רבינו היחידי שאשתו ובניו היו אז מחוץ למצרים, הוא היה יכול לספר לבניו ולקיים והגדת לבנך גם בשנה הראשונה. ומכיון שבנשמת משה רבינו נכללו נשמות כל כלל ישראל, הוציא הוא את כל ישראל במצוה זו. ויומתק מאד, 'ולמען תספר' דוקא אתה משה 'באזני בנך', ועי"ז 'וידעתם' כולכם 'כי אני ה'', כי הוא יוציא בזה את כל ישראל. כשגמרתי, סיפר רבינו (מקאשוי), פנה הרב מפרעשבורג ואמר למשמשו, לך מיד תזמין קארעטע, אנו נוסעים אל האדמו"ר מבעלזא.

שאול בחיר ה', עמ' ל"ז

החכמה תחיה בעליה

שמעתי מר' אלי' הארשאווסקי מעיר האלאשיץ שהרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע השתדל בכבודו ובעצמו בדבר שישתחררו בניו הצדיקים בצעירותם מהצבא, ושחדו את הרופא שיעיד שאינם ראוים לזה. אבל עדיין חושש היה מהממונה הראשי שהיה בדרגא גבוה מהרופא, ולא היה אפשר לשחדו. ונסע רבינו בעצמו לסקאהל כדי לדבר שם עם הממונה ההוא. ויודע הדבר להממונה שרבינו מתכונן לבוא אליו, וקם ונסע משם לכמה ימים, כי לא רצה להפגש עם רבינו בידעו שיהיה קשה להעיז פניו כי היה לו מכירים מחסידי בעלזא. רבינו שהה שם כמה ימים אחר השבת, עד שהממונה היה מוכרח לחזור לשם, ואז נפגש רבינו עמו. וכאשר ביקש רבינו ממנו לפטור את בניו מהצבא, שאל לו הממונה: תגידו נא לי, האם חייב אני לשמור את דינא דמלכותא, ענה לו רבינו: כן, אתה צריך לקיים את החוקים, אבל הבה אשאל אותך, מדוע צריכין ממונה ראשי, והלא כל המשפטים כתובים מפורש על גליון וכל אחד יכול לראות בעצמו את החוקים שמה. אלא זקוקים לממונה ראשי אשר ביכלתו לקרות גם בין השורות, ובכן שם בין השורות כתוב שבניי פטורים ללכת להצבא.

י"ג אורות, ח"ב, ע' רס"ה

כי אם גלה סודו לעבדיו הנביאים

שמעתי מפי הרב ר' אברהם לאנדמאן ז"ל מסטרעליסק, שבצעירותו נכנסו הוא ואחותו מרעהו, אברכים צעירים, אל מרן מהר"י מבעלזא זצוק"ל, לבקש על נפשם שלא יפלו ברשת הצבא, כי אז היתה גזירת המלכות שכולם צריכים לשרת בצבא, וכידוע היה הדבר כרוך בהרבה נסיונות. וענה להם הרב שאביו מרן השר שלום זצוק"ל אמר בשם הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע דכשאדם מישראל אינו מקלקל הצלם אלקים אשר עליו, אינו צריך לירא כלל מעול המלכות. ופירש (מהר"י מבעלזא) בזה את הפסוק (דברים א, לט) 'ובניכם אשד לא ידעו היום טוב ורע', כלומר שאין מערבים טוב ברע, רק המה בבחינת כולו טוב, 'המה יבואו שמה ולהם אתננה והם ירשוה'. והוסיף דבספה"ק איתא דכאשר ישנה גזירה קשה על ישראל, עומד אליהו מלאך השלום ומתחנן לפני הקב"ה שיבטל הגזירה, ושישלח אותו לבשר להם בשורה טובה שהגזירה בטלה. ולכן הר"ת מארבע תיבות הללו, א"שר ל'א י'דעו ה'יום הוא 'אליה', להורות שאליהו מתחנן ומבשר שאנשים הללו אשר לא ידעו טוב ורע כנ"ל אינם נכללים בהגזירה.

דיבורים הללו סיים הרב ר' אברהם לאנדמאן ז"ל מסטרעליסק את סיפורו עשו רושם בשמים, ואף אחד מבני חבורה זו לא נלקח לצבא. דומה לזה שמעתי, כי פעם אחת בישרו לרבינו מהר"י בשורה לא טובה, כי גזירה יצאה לקחת אברכים לצבא, והשיב: אינני חושש מזה כלל, כי אליהו הנביא לא גילה לי זאת.

תולדות אלעזר, עמ' קט"ז

ויהי בנסוע הארון

הרה"צ מו"ה יהושע ווינבערגער ז"ל מבעלזא ודינוב, הי' הילד הראשון שנקרא שמו בישראל אחרי הרה"ק רבינו יהושע

רוקח זי"ע מבעלזא, ומעשה שהי' כך הי': בשנת תרנ"ד לפ"ק, טרם נסע הגה"ק מהר"י לעיר המלוכה ווינא יצ"ו, לערוך שם ה'אפעראציאן', והתאספו בביתו חסידים ואנ"ש ליקח ממנו ברכת פרידה. ובין הבאים הי' גם אביו הגה"צ החסיד מו"ה מרדכי ווינבערגער זצ"ל, שהי' דומ"ץ בק"ק בעלזא. ויהי טרם יצא הגה"ק מהר"י מן הבית, לשום לדרך פעמיו, קרא אותו אל הצד ולחש בתוך אזנו, הלא אשתך מעוברת, וכאשר יולד לכם בן, תקראו אותו אחר שמי יהושע. ויהי כשמוע את דבריו אלו, התעלף ונפל ארצה. והביאו מים להחיותו ולהשיב את רוחו אליו. וכאשר הוטב לו וחזרה רוחו בקרבו, ניגש אליו הגה"ק רבי ישכר דוב בהגה"ק מהר"י, ויבקש אותו לגלות לפניו מה שלחש לו אביו. אמנם לא רצה לגלותו. והפציר בו עד בוש. אז סיפר לו את דבריו. וכאשר שמע הגה"ק מהרי"ד דבר זה נבהל עד מאד. ושכר מיד עגלה, לרוץ אחרי אביו הק' ולהשיגו בבית מסילות הברזל באהנהאפע"ן בלע"ז, למנע אותו מן הנסיעה. אמנם איחר את המועד, כי הבאהן כבר יצאה לדרכו. וכן הוה, שהגה"ק מהר"י נסתלק שם, ואחרי ד' ימים לפטירתו נולד הוא, ונקרא שמו אחריו.

אמרי דבש, עמ' קנ"ז

בהאי קטירא אתקטר

בשנתו האחרונה התאונן מרן מהר"י זי"ע מבעלזא על מחלה, המקשה עליו להתפלל בגוף נקי, הרופאים יעצו לו לעבור ניתוח ולנסוע לרופא מומחה בעיר הבירה וויען. בני ביתו ניסו להשפיע עליו שלא יסכן את עצמו בניתוח, אולם מרן לא שמע אליהם, כי אמר שהוא מוכן למסור את נפשו, כדי שיוכל להתפלל בגוף נקי, ואכן, נסע לוויען ועשו לו את הניתוח. לפני הניתוח שאל מרן את הרופא, האם הוא מאמין בהש"י, הרופא ענה לחיוב. שאל אותו רביו שוב אם הוא מאמין במלך המשיח, ענה לו הרופא שבזה אינו יכול להאמין כי הרי כתוב שיהיה עני ורוכב על החמור, ואיך זה יכול להיות שהעני הזה יטיל אימה ופחד על כל אומות העולם, הגביה רבינו את ריסי עיניו הארוכים והסתכל במבט חודר בעיני הרופא, מיד נפלו אימה ופחד על הרופא עד שאזמל המנתחים נפל מידו, נענה מרן אל הרופא: הלא תראה כי אני בשר ודם פשוט, ואפילו הכי נבהלת כאשר הסתכלתי עליך ומה הפלא כאשר המשיח יטיל את אימתו, לאחר מכן הסביר את הענין בנו של רבינו, מרן מהרי"ד זי"ע, שכוונת אביו בזה היתה מפני שהרופא היה העשירי שעמד על יד מרן בעת יציאת נשמתו, ורצה שיהיו עשרה מאמינים בעת יציאת נשמתו, ועל כן ביקש שהרופא יהיה מאמין גם במלך המשיח.

שאלו שלום ירושלים, עמ' ק"י

ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי

סיפר הגה"ק רבי אברהם יעקב הורוביץ אב"ד פרוביזשנא זצ"ל: אחד מנכדי הגה"ק רבי ברוך הלפרין בעל "מצות השם", המפורסם בשם "רבי ברוך בענטשער", בא לפני מרן ומסר לו קוויטל, ובו ביקש שיעזרו השי"ת להנצל מידי הגויים, לבל יצטרך להתייצב בצבא. אותו נכד לא הלך בעקבות אבותיו

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

כח הבן, מכח האב

שמעתי מכ"ק אאמו"ר הגה"ח (רבי אבהם יעקב הלוי הורביץ, אבד"ק פראוויזשנא) זצללל"ה שפעם אחת בא אחד משארנו לפני הגה"ק מוהר"ר יהושע מבעלזא להתנצל שבניו אין להם חשק ללמוד. אף שהוא מחזיק מלמד ביחוד עבורם. ענה לו הרב הקדוש זצללל"ה: אם לא היה כח ביד האב לקיים מצות ושננתם לבניך, לא היתה כתובה מצוה זו בתורה, שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. ומדכתבה התורה ושננתם לבניך מוכח שיש כח ביד האב לקיים זאת. אך אמור נא האם קובע אתה עתים לתורה בכל יום. התחיל האיש להתנצל שהוא מוטרד מאד בעסקיו ואין לו זמן ללמוד בכל יום. ענהו הרה"ק זצללל"ה: אם הבנים יראו שאתה קובע עתים לתורה בכל יום גם הם ירצו ללמוד. רק כיון שאתה אינך לומד, גם הם אין להם חשק ללמוד. עד כאן דבריו הקדושים.

שו"ת "צור יעקב" ח"ב בפתיחה

קנא קנאתי לה'

סיפל לי הגה"ח ר' יוסף שטייכעל ז"ל, אשר כידוע לחם הרה"ק מהר"י זצ"ל נגד המשכילים, ובעת אמירת דברי תורה הי' יוצא נגדם בחריפות. פעם אחת עבר זמן שלא דיבר נגדם, וכתבו בעתוניהם שהרב מבעלזא כבר אינו לוחם נגדם, וכנראה שמודה שהצדק אתם. כשסיפרו זאת החסידים להרה"ק מהר"י, אמר אחר כך בדברי תורתו, כתיב, 'אלה עשית והחרשתי', אלה רומז לעגל, כדכתיב אלה אלהיך ישראל, אתה עשית את העגל, 'והחרשתי', 'דמית היות אהי' כמוך', חושב אתה שכבר הייתי כמותך, על כן אומר אני לך שאין הדבר כן, 'אוכיחך ואערכה לעיניך', והמשיך לדבר בחריפות נגד המשכילים.

שיח זקנים, ח"ג, עמ' ר"א

בצדק תשפוט עמיתך

ראיתי נדפס בשם הרבי מבעלזא מהר"א ז"ל שאמר שזקינו הרה"ק מהר"י מבעלז ז"ל הי' אוהב דרך הפלפול בתורה (וכשנדפסו ספרי החידושי הרי"ם ציוה לבניו ולנכדיו לקנותם וללמוד בהם), מפני שלפעמים אי אפשר ללמד זכות על איש ישראל אלא על דרך הפלפול.

טעם הצבי ח"ה, ע' רכ"ב

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

כל חד לפי מאי דמשער בליבי'

שמעתי מזקני הרה"ק ממאגרוב זצ"ל, שאמר כשם אביו (מהר"י מבעלזא זי"ע) על הפסוק (תהלים סג, ב) כמה לך בשרי, וכתב רש"י שם 'אין לו דמיון'. ודייק המהר"י זצוק"ל שברוב מקומות כותב רש"י 'אין לו דמיון במקרא' וכאן השמיט תיבת 'במקרא' וכתב סתם אין לו דמיון. ופירש דהרבה דברים אפשר להסביר לאחרים, ע"י משלים ודמיונות וכדומה, ברם ענין זה של 'כמה לך בשרי' אי אפשר לפרש לאחרים, כי מדרגה רמה זו שגם בשר האדם יכסוף ויכמה לה' הוא דבר שצריך להרגיש בעצמו, וא"א לצייר ולפרש למי שלא הרגיש זאת. וזה שרמז לגו רש"י 'אין לו דמיון', שא"א לדמות ולצייר דבר זה, והבן.

תולדות אלעזר, עמ' קט"ז

שכר שדכנות עבור שידוך שלא נגמר

מנהגו של הרה"ק מהר"י (מבעלזא) זי"ע היה, שכאשר בא אליו שדכן להציע שידוך לאחד מיוצאי חלציו היה מכבדו במיני תרגימא ויי"ש. ואמר דאיתא (ויק"ר פ' צו): "הקב"ה יושב ומזווג זיווגים", ואם אדם מישראל עוסק בחפצי שמים זוכה הוא בדין שיכבדו אותו. [ופי' צדיקים עפ"י הידוע שמנהגו של הרה"ק בעל דברי חיים זי"ע היה לשלם בכסף לכל שדכן שהביא הצעת שידוכין, ונראה דה"נ ס"ל להרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע דס"ל כי מגיע לו שכר טירחא אף שאין נגמר דבר הצעתו, כיון שגם זה מוכרח לצורך קירוב הזיווג הנכון לו באמת].

זכרונם לברכה

תאוה ורצון לכונת התפילה

מרגלא הוה בפומיה לומר בחודש אלול פירוש הכתוב: "תאות ענוים שמעת ה' תכין לבם תקשיב אזנך" (תהלים י, יז. ועי"ש באבן עזרא) כלומר, 'תאות ענוים שמעת ה'' ומהי תאותם, 'תכין לבם' היינו, שתתן להם כח שיוכלו להכין את לבם להתפלל לפניך כראוי, ואם כן ממילא 'תקשיב אזנך' שכן כאשר האדם מכין את לבו כראוי, ודאי הקב"ה מקבל את תפלותיו, כדאיתא בגמרא (ברכות לא) "המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים, אבא שאול אומר סימן לדבר תכין לבם תקשיב אזנך", וברש"י: "אם תכין לבם אז תקשיב אזנך" (ועי' דב"ר ב, א).

זכות אבות

הקדושים, וסטה מהדרך הסלולה בפז. שינה את לבושו ממנהג אבותיו, ולבש בגדים מודרניים. מרן התבונן בקוויטל שמסר, הרים את עיניו הטהורות ופתח ואמר: אם תבטיח לי, שתחזור ללבוש מלבושים כפי שלבשו אבותיך, יעזור השי"ת שתינצל מעבודת הצבא!. ואחר הוסיף לבאר דבריו: אומרים אנו בתפילה: "הבט משמים וראה כי היינו לעג וקלס בגויים נחשבנו כצאן לטבח יובל". וכך הוא פירוש הפיסקא: הבט משמים וראה כי היינו ראה אותנו, שאנחנו מתנהגין כפי שנהגו יהודים מאז ומעולם ולובשים אנו מלבוש יהודי, ואז 'לעג וקלס בגויים' נהיים אנו ללעג וקלס בעיני הגויים, ואינם לוקחים אותנו לשרת בצבאם. אך אם 'נחשבנו' אם רוצים אנו להיות נחשבים בעיניהם, ומחקים את מנהגיהם ומלבושיהם ח"ו, אז ח"ו: כצאן לטבח יובל מובילים הם אותנו כצאן לטבח, ומחייבים אותנו להצטרף לצבאם וליהרג במלחמותיהם, רח"ל. ולכך מי האיש החפץ חיים ילבש בגדי איש יהודי, וכדכתיב ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום אמן.

ימי הילולא

אנשי ביתו נמולו אתו

פעם בש"ק פרשת בחוקותי היו בצל קורתו קיבוץ גדול של חסידים ואנשי מעשה, תלמידי חכמים ורבנים חשובים, ביניהם בעל "ערוגת הבושם" ועוד, (כנראה הגיעו כבר לחג השבועות). בסעודה שלישית טרם נכנס הרבי לשולחנו הטהור, פתאום נתעוררה בלבם התעוררות עצומה לתשובה, ומעיני כולם החל ליזול נחלי דמעה. כולם השתוממו והתפלאו על כך, ולא הבינו פשר הדבר. תוך כדי כך נכנס הרבי ויאמר: אברכים ת"ח, לומדים גמרא תוספות ושו"ע, מחדשים בתורה ומתרצים רמב"ם מוקשה, אבל האם יודעים את הבאר היטב?! וככה חזר כמה וכמה פעמים בהתעוררות עצומה. ופירש את עצמו, איתא בבאר היטב הלכות תענית (סימן תקע"א) ודע דכל המעשים שאדם עושה והתורה שלומד בעודו רשע בעוה"ר מוסיף כח בקליפות עד שחוזר בתשובה. והמשיך: אין אנו יודעים מה לעשות, אם נלמד, הרי מוסיף כח בקליפות, ואם לא נלמד גם כן רע ומר, ואין עצה כי אם לשוב בתשובה. ופירש בזה את הפסוק בתהלים, שהובא במדרש בריש הפרשה, 'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך', קודם כל אחשוב דרכי לעשות חשבון הנפש, ואשיבה ואעשה תשובה, ואח"כ רגלי אל עדותיך. כל המסובין געו בבכיה. אז גם הובן מנין הגיע לכולם כאחד הרהורי תשובה טרם שנכנס, מכח זה שהכין את עצמו בקודש, ובכך החדיר בלב כולם התעוררות תשובה (ונתקיים בו ברבינו מה שפירש הוא את הפסוק (בפ' לך) וכל אנשי ביתו גו' נמולו אתו, דלכאורה תיבת "אתו" מיותר, אלא אברהם במולו את עצמו השפיע רצון באנשי ביתו למול את עצמם), וכאשר פירש לפניהם את שיחו התעוררו שבעתיים.

הקדמת ס' כונת הלב

אין שלום אמר ה' לרשעים

פעם שהה בלעמבערג לרגל אסיפה בנוגע מה שיזמו המשכילים לעשות "שלום" עם שלומי אמוני ישראל. בש"ק

בעת עריכת השולחן דסעודה שלישית בחשיכה, באו מארגני השלום לשולחנו בסתר. מיד כשנכנסו פתח הרבי ואמר: בזמירות סעודה שלישית אנו אומרים: "שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום, משמאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות על ישראל שלום", אנו מבקשים מה' שישים עלינו ברכה ושלום, כי השלום טוב הוא בין כשבא מצד ימין מצד הקדושה, ובין כשבא מצד השמאל. אבל תנאי יש בדבר שהבנים יהיו עוסקים בתורה ובמצות, ואם לאו ח"ו, אזי אין שלום לרשעים אמר ה'. כאשר שמעו הללו את דבריו הקדושים יצאו בפחי נפש.

ימי זכרון

אין היסורים 'נאמנים' גבי ישראל

בליל הסדר, ליל א' דפסח שנת תרנ"ד, שנת הסתלקותו של הרה"ק מהרי"ד זי"ע אמר את הד"ת [הובא לקמן] בשם אביו הקדוש זי"ע, ובגמרו דברי תורה אלו סיים בזה הלשון: כך היה בעת שאבי ז"ל היה בזה העולם, שאנו יודעים בבירור שהיו כמה חולים בבית בשעה שאמר הדיברים הללו [הפי' המוסכר לקמן], ונתרפאו כולם תיכף, וכעת אין לנו מי שיתפלל עבורינו, מתפללים אנו שהשי"ת יעורר זכות הצדיקים, דאיתא שהסתלקות הצדיקים הוא רק שינה, וכמו"ש ביוצר (מוסף לפרשת החודש) "ראשון אמצת לפרח שושנים אמוץ לעורד מרדם ישנים" שהשי"ת היה מעורר זכות אבות הישנים, וכן מתפללים אנו ב'נשמת': המעורר ישנים והמקיץ נרדמים שהקב"ה מעורר תמיד זכות הצדיקים הישנים ומקיץ זכותם הנרדמים.

וזה דבר התורה ההיא כמו שמובא בספר בית פנחס: "שמעתי בשם הרב הקדוש וכו' כקשת"ת הרב רבי יהושע זצוק"ל מבעלזא לפרש מה שתקנו לנו בתפלת 'נשמת': מלפנים ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו וכו'. ומחליים רעים ורבים ונאמנים דליתנו וכו' היינו שלהיסורים יש זמן [קצוב], ונאמנים היסורים בשליחותם לילך מהאדם בבוא הזמן [ראה ע"ז נה. יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית וכו'. והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב (דברים כח, נט) 'יחלים רעים ונאמנים' רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן].

ואמר על כך מרן ז"ל: במה דברים אמורים, באוה"ע, אצלם נאמנים החליים בשליחותן ושבועתן, ואינם סרים אלא בהגיע הזמן הקצוב. לא כן הוא בבני ישראל, שעל ידי תפלתם שמתפללים לפני השי"ת אפשר שיסורו החליים גם בטרם הגיע קיצם לחלוף, וע"כ אנו מתפללים כמו שגזירת 'ועבדום ועינו אותם' היה על ארבע מאות שנה (בראשית טו, יג) ואפילו הכי השי"ת ברוב חסדיו גאלנו גם באמצע הזמן [וזהו: מלפנים ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו ק"ץ שנה לפני הזמן שנגזר], כן מחליים רעים ורבים ונאמנים דליתנו אנו מתפללים שגם מן החליים הרבים, אף שהן 'נאמנים', היינו שיש להם זמן, עם כל זה תפדנו גם באמצע הזמן. עד כאן דבריו הקדושים.

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

"תשובה" דיקא עפ"י חכם וצדיק

פעם אחת הייתי בשבת פרשה זו (פר' ויקהל) אצל אדמו"ר הגאון הקדוש, איש אלקים רבן של כל בני הגולה, מרן רבי יהושע זצלה"ה מבעלז זי"ע ועכ"י, ושמעתי מפה קדשו דברות קדשו בלהבות אש, בדברים היוצאים מן הלב ונכנסים בלבי, ועוד מקשקשין במעי, שכמעט בכל עת אני זוכר אותם, רק היצר סוכן בי ואין מניח אותי לקיימם כנכון ותוכן דבריו הקדושים 'ויאמרו אל משה מרבים העם להביא' וגו'. 'ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש' (שמות לו, ה- ו) שידוע שמעשה המשכן היתה מכפרת על עון העגל. וידוע שכאשר הבעלי תשובה עושים יותר מדאי [תשובה], גם כן אינו מן הנכון, כי צריכים לשאול לחכם וצדיק שיורה חטאים בדרך הטוב והישר, ולא איש כל הישר בעיניו יעשה.

וזה הודיעה לנו תוה"ק, שהעם היו מרבים להביא, וזאת הרגישו כל חכמי לב העושים במלאכה לתקן החטא, ובאו והודיעו זאת למשה רבינו ע"ה, והודה לדבריהם 'ויצו להעביר קול במחנה אל יעשו עוד מלאכה' וגו'. ואמר הקדוש הנ"ל בזה הלשון: שיכול להיות לפעמים שהקלקול הוא יותר גרוע על ידי התשובה, אם אינם עושין כראוי וכנכון, יותר מהקלקול שהיה על ידי החטא ד' יצילנו וידריכנו במעגלי צדק למען שמו.

ס' משכיות כסף (להגאון רבי אברהם פייער ר"מ ומ"מ בק"ק לעמבערג פר' ויקהל תרס"ה)

ישועה באמונה תליא

כידוע המשכת ברכת הצדיק תלויה בעיקר באמונה בצדיק ובדבריו. ולא זו בלבד אלא תלויה גם באמונת כל השומעים את הברכה. אך אם השומע אינו מאמין כלל, אזי אין לו כל קשר עם מקבל הברכה, ואינה יכולה להזיק להמשכת הברכה. ובזה יובן למה זה צחקה שרה בשעה שהמלאך בישר לאברהם אבינו על לידת יצחק, כי גם ישמעאל שמע בשורת המלאך (כדאיתא בתרגום יונתן), וחששה שרה שמא יזיק לה בחוסר אמונתו, ולכן צחקה בכדי שלא יאמין כלל, ולא יגרום נזק. אבל שרה עצמה היתה חזקה באמונתה. והטענה עליה היתה: היפלא מה' דבר, כי אין מעצור לה' להושיע שלא תזיק מחשבתו של ישמעאל.

מנחת יוסף

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

מצוה בשלימות ע"י אמירתו בפה

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר (יתרו יט, א) וברש"י בשם המכילתא 'לאמר', מלמד שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו. יש לפרש על פי דאיתא בשם הבעש"ט הק' זי"ע (וכן א' בספה"ק נועם אלימלך), שכאשר האדם רוצה לקיים מצוה בשלמות הראויה, בלא שום מניעות מצד ההתנגדות דקדושה, או שהוא עומד לפני נסיון וקשה לו להתגבר על כך, העצה היא לומר בפיו את הפסוקים או את ההלכות של מצוה זו, בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, שכן סגולת הלימוד היא שיוכל לקיים את המצוה בשלמות כראוי וכיאות, ולהתגבר על כל המניעות והנסיונות ולהנצל מהיצר הרע (ע' ספר בעש"ט עה"ת פר' שמות אות יג.) וזהו הכונה: 'וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמ"ר', והיינו שיאמרו "על הן הן ועל לאו לאו", פירוש, לפני קיום מצות עשה, שהיא "הן", יאמרו בתורה את דיני והלכות במצוה "הן", ועל מצות לא תעשה, שהיא "לאו", יאמרו בפיהם את דיני והלכות האיסור המזהירים שלא לעשות אותו "לאו", והיא סגולה שיוכלו לקיים את מצוות התורה בשלמות הראוי, בלי שום מניעות.

זכות אבות

העצה להתעוררות דקדושה

הנה אנו רואים כשעולה על דעת האדם לעשות מצוה לבו מתלהב לקיימה כראוי. אמנם בעשיית המצוה בפועל אזי מתקרר וכבר אין לו ההתלהבות כבתחילה. הסיבה לכך היא, כי המחשבה היא מצד הנשמה, ולכן כאשר האדם חושב לקיים מצוה, הוא מלא השתוקקות מצד הנשמה. אבל קיום המצוה הוא מצד הגוף שהוא חומר עכור, ועל כן כשמגיע לקיים המצוה במעשה כבר אינו בהתעוררות כמקדם. והעצה לזה שמיד שיעיר משנתו יקבל עליו עול מלכות שמים שלמה, וימליך את השי"ת על רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ועל ידי כך לא תהיה מניעה מצד אברי הגוף להוציא את מחשבתו מכח אל הפועל, ויוכל לקיים את המצוה בפועל באותה השתוקקות שהיתה לו במחשבה

מהר"י - פ' ויצא

"ושמעתי שהשפיע על ידי פירוש זה, שנשלח לתלמיד חכם גדול רפואה על פי נס".

בית פינחס להגאון רבי פינחס הלוי איש הורוויץ זצ"ל ראב"ד קאסוב פר' משפטים

(וראוי להוסיף על כך: שגאון וצדיק זה, בעל "פתחא זוטא", נזדמן לו פעם להיות בבעלזא בעת שמחת נישואי אחד מצאצאי הרה"ק מהר"י ז"ל, וכל ימיו היה רגיל לספר בהתפעלות: לעולם חסיד צאנז אני, ואיני מכיר את הרה"ק מבעלזא, אולם ראיתי אותו בעת שהוליך את החתן לחופתו, ויכולני להעיד, שבאותה שעה כלל לא היה בעלמא הדין)

"דו קענסט דא אויך שיין זיין ווי אין ירושלים"

בימי נעורי נכנסה בלבי תשוקה גדולה ליסע לארץ ישראל, אבל היה לי בעירי עסק פרנסה, וממון הרבה לא היה לי וכו', אך בחורף שנת תרנ"ג פסקה פרנסתי ולא ידעתי מה לעשות, לכן אמרתי הנה עתה הגיע העת ליסע לא"י. וכן עשיתי ונסעתי דרך מדינת קיר"ה. בתוך כך הגיע חג הפסח, והייתי כל חג הפסח בבעלזא אצל אדמו"ר הרה"ק ר' יהושע מבעלז ז"ל, והחלטתי בדעתי עוד בהיותי בביתי, וכן אמרתי לשני אנשים מידידי בעירי, להעלים מהרה"ק נסיעתי לא"י, כי אולי לא יסכים לזה ואהיה מתירא לעבור על דבריו. והרה"ק ז"ל היה אומר תורה ערב פסח בעת ביעור חמץ ובכל הסעודות ביו"ט, ולא שמעתי כלום מחמת שישבתי רחוק ממנו.

אך ביום אחרון של פסח, שחל אז בשב"ק, בסעודה שלישית שנמשכה אז זמן מרובה בלילה, ציווה הרה"ק את המשמש להשתיק כל האנשים שהיו שם כדי שישמעו דברי תורתו, והרה"ק אמר אז בקול רם תורה זו בזה"ל "יפה את רעיתי כתרצה נאוה כירושלים איומה כנדגלות" (שיר השירים ו, ד) הנה, ארץ ישראל, ובפרט ירושלים, הם מקום מוכשר לעבודת השי"ת, ויכולים לבוא שם למדרגות גדולות, ואומר הפסוק: "יפה את רעיתי' – דו קענסט דא אויך שיין זיין. 'כתרצה' – באלד דו וועסט נאר וועלן (אם רק תרצה). 'נאוה כירושלים' – 'און דו קענסט אזוי שיין זיין ווי אין ירושלים'. 'איומה כנדגלות' – און א ראיה דערצו פון דור המדבר, שהלכו במדבר במקום טומאה ונעשו דגלים דגלים כדגלים של מעלה. הרי לן שגם כאן יכולים לעבוד את השי"ת. ע"כ. ואין ספק שכוונתו בדברים אלו לא היה רק אלי, שאמרתי להעלים ממנו את נסיעתי. והוא פלא. ואני מחמת גודל כיסופי ליסע לא"י, ומחמת ילדות שהיתה בי, לא נכויתי בפושרין להימנע מחמת דבריו אלו, רק עשיתי דרכי להלן ליסע דרך מדינת ראמעניא, ובבואי שמה בעיר הערץ נפלתי בצרה גדולה מאיזו סיבה, ולא ראיתי איך להינצל ממנה, ואמרתי בלבי כי דברי הצדיק עש רושם ובגלל זה נענשתי, ולכן קיבלתי עלי לחזור, והשי"ת עשה לי חסד שנעשה לי דרך הצלה, ועל ידי השתדלות רבה מאחינו בנ"י הנדיבים שם ניצלתי וחזרתי לביתי.

דרך צדיקים (פ"ו אות א. ראה שם עוד)

כ"א שבט

הגה"ק רבי יצחק מנעשכיז זי"ע

ואלה תולדות

נולד בערך בשנת תקמ"ח, לאביו הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז זי"ע שהי' יחסן גדול דור ו' לבעל מגלה עמוקות, ודור ו' להגה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא, זי"ע, ולאמו שהיתה ג"כ מיוחסת נכדת הרה"ק ר' לייב הגבוה מקראקא זי"ע, כבר במעלליו נצנצו בו סימני קדושה וטהרה, אביו אמר עליו שלקח נשמתו הק' ממקום גבוה ביותר, אחיו הגדול אמר עליו כשהי' עוד בילדותו שבכל יום ויום בא מלאך מגן עדן ללמוד אתו, פ"א כשישב אצל אביו בסעודה ורצה לשתות אחרי אכילת הדגים, ואמר לו אביו שיחכה קצת, וכשפנה אביו ממנו לקח ושתה, וכשראה אביו זאת הוכיחו מאד, וא"ל עכשיו אתה קטן ואתה תאב רק לתאוה קטן כזה, ואם לא תתגבר על תאוה קטן אז כשתגדל לא תוכל להתגבר על תאות יותר גדולות, וכך א"ל מוסר ור"י בכה מאד, ואמר שדברי תוכחה אלו הי' לו לזכרון תמיד, פ"א נזדמן הרה"ק ר' יעקב שמשון משפעטיווקע זי"ע אצל אביו והוא הי' אז בן חמש שנים, אמר אביו להרה"ק משפעטיווקע בא והראה לכם רבותא מן הילד, ולקח מטבע וטמן אותו באחת מידיו, וסגר שתי ידיו ושאל להילד באיזה יד טמון המטבע, וכיון הילד להיד הנכון, ואח"כ החליף כמה פעמים מיד ליד ושאלו איפה טמון המטבע, וכל פעם כיון הילד מקום המכוון, אמר הילד בצחות שזה לא שום רבותא, כי הכל הי' מכוחו של האב, כי יפה כח הבן מכח האב, כלומר יפה כוחו של הבן דהיינו שכל כוחו בא מן האב, כשהי' בן י' שנים נתייתם מאביו ולמד אז עם הגאון ר' מרדכי מפאריצק זצ"ל בעל הביאור על המרה"ם שי"ק, וביקש אחיו של הרה"ק מנשכיז לר' מרדכי שבל יקפיד על התנהגותו של הילד.

האיש מקדש

כשהי' עוד ילד קטן נעשה חתן עם נכדת הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, הרה"ק מבארדיטשוב הבטיח לו "קעסט" רק ארבע שנים, ולא רצה בשום אופן להוסיף, ופלא שאחר ד' שנים נסתלק הרה"ק מבארדיטשוב לחיי העולם הבא, ומהרה"ק מבארדיטשוב למד רוב חכמתו, אבל דרך עבודתו הי' משונה מאד מהרה"ק מבארדיטשוב, כי הרה"ק מבארדיטשוב דרכו בק' הי' בהתלהבות גדולה ותנועות משונות (עיין בספר ישמח ישראל פרשת בהעלותך) ואילו הרה"ק מנעשכיז הי' בהצנע לכת ולא ראו עליו שום תנועות והתלהבות, אבל כשפשט טליתו אחר התפילה הי' שחור מזיעה, לפני חתונתו נסע אל הרה"ק מלובלין זי"ע להתברך ממנו, כשהניח הרה"ק מלובלין את ידיו עליו אמר "אוי איך האב זיך אפגעבריעט".

בפי ישרים

רבים נהרו אליו ללמוד ממנו תורה וקדושה אפ' צדיקי הדור היו מבאי ביתו, והי' נערץ מאד בעיני צדיקי הדור, פ"א הי לו יסורים גדולים על עיניו והי' לו מזה ביטול תורה ותפילה, באותה זמן הי' אנשים מסביבו אצל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שאל אותם על הרה"ק מלובלין על בריאתו של הרה"ק מנעשכיז ספרו לו מן היסורים הגדולים שיש לו על עיניו, אמר הרה"ק אכן נודע לו שכמה ימים אין רואה אור תורתו ותפילתו, בשנתו האחרונה

ימי ההילולא

כ' שבט

- **רבי חיים ב"ר אברהם אבלי הלוי זצ"ל אב"ד קלימינטוב - תנ"ט**
- **רבי יצחק אייזיק הכהן ב"ר יואל זצ"ל** (ברית כהונת עולם) **- תקמ"ח**
- **רבי דוד הלוי ב"ר שמואל זצ"ל** (סדר הנהגת אדם) **- תקע"א**
- **רבי חיים דוד דוקטור מפיעטרקוב** (תלמיד ר' דוד מלעלוב) **ב"ר ישכר בער - תרי"ח**

כ"א שבט

- **רבי יהודה לייב חנליש ב"ר מאיר** (ח' הגהות על הטור) **- שנ"ו**
- **רבי יצחק מנעשחיז ב"ר מרדכי - תרכ"ח**
- **רבי יחיאל מיאר מגאסטאנין ב"ר יעקב צבי - תרמ"ח**
- **רבי יעקב מרימילוב ב"ר אליעזר** (כוכב מיעקב) **- תרנ"ד**

כ"ב שבט

- **רבי יעקב הכהן פאפירוש אב"ד פראנקפורט** (שב יעקב) **ב"ר בנימין - ת"ק**
- **רבי יעקב שמעון סופר מקראקא** (תלמיד החוזה) **- תקצ"ח**
- **רבי מנחם מענדל מקאצק ב"ר יהודה לייבוש - תרי"ט**
- **רבי יהודה לייב איגער מלובלין ב"ר שלמה** (תורת אמת) **- תרמ"ח**

כ"ג שבט

- **רבי יהושע מבעלזא ב"ר שלום - תרנ"ד**
- **רבי יעקב משה אב"ד זבארוב ב"ר נתן אשכנזי מבראד - תק"ל**
- **רבי משה קליערס אב"ד טבריה ב"ר מאיר - תרצ"ד**

של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע קרא אליו ורצה ללמוד אותו כונת ד' מינים ובניו של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע קנאו אותו היתכן שעמהם אינו לומד אביהם רק עמו ענה להם שאפגש בעלמא דקשוט את הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיז וישאל אותי מה למדתי את בנו ואצטרך להשיבו, ובגלל זה אני לומד אתו את כוונת ד' מינים שיהי לו מה להשיב.

ותעצר המגיפה

גדול הי' כחו לעצור גזירות רעות רח"ל, פ"א סיפרו לפניו מה שאמר הרה"ק ר' משה קארישטשובער זי"ע לפני פטירתו בזה"ל: וכי איזה סביבה עוד תוכל להתפאר כמו הסביבה של הרב מנעשכיז שעוצר בעדם המגיפה שהיתה בעולם רח"ל והפך הגזירה על גזירות יקרות, וראו על פניו שאינו מכחיש זאת, פעמים רבות שמעו ממנו בשעת המגיפה שעוסק לצורכי הכלל לבטלו, וכשסיפרו לפניו מעיר אחת מהסביבות שיש שם חולי ושורה שם מגיפה הכחיש זאת והראה באצבעו מסביב סביב תלך החולאות וכן הי', פ"א אירע לאדם אחד חולי הנזכר אמר בחיוכא שאין זה חולי זו אלא חולי אחר ונתרפא האיש במהרה, פ"א כשהי' מיסב בסעודתו נכנס אחד מאנשי ביתו שזחה דעתו עליו בדברו לפניו אמר לו הידעתו לפני מי אתה מדבר הנה אנן מזרעא דמלכות בית דוד קאתינן וסביבותי ארבע מאות מייל על ארבע מאות מייל אין עושים בשמים רק בהסכמתי.

פועל ישועות

רבים נהרו אליו עם בקשות ליפקד בדבר ישועה ורחמים והרבה ניוושעו ממנו, ואמר שלמד לקרות קויטלעך מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, פ"א אמר שמי שאינו רואה בשם שכתוב על הקויטל את כל האדם עם רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו זה אינו יכול לקרות קוויטל, והי' אומר שמי שקשה לו לבאו אליו ומזדמן אליו איזה בקשה יפריש בביתו פדיון עבורו, ובעז"ה יועיל לו, וכמ"פ הי' מצוה לחולה שיפריש צדקה עבורו, ויתנו מתחת לראש החולה, פ"א בא אליו אדם פשוט, עם בקשה שהי' לו חוב מחצר שקנה ואינו יכול להתפשר עם בע"ח, וענהו אברכך בג' אופנים, או שיעשה עמך כך או כך או כך, ואח"כ נתפייס בעל החצר והבטיחו אופן הראשון שאמרו לו הרה"ק מנעשכיז, ואח"כ נתחרט בעל החצר ואמר לעשות באופן ב', ואח"כ שוב נתחרט ועשה כאופן ג', הרה"ק השר שלום מבעלז זי"ע הי' לעת זקנתו סגי נהור ורצה לעסוק ברפואות ע"ז, שלח אליו עם שליח לומר לו בשמו שלא ישתדל לרפאות את עיניו, לאח"ז סיפר שאחד מצדיקים שישב בסנהדרין של מעלה נתעלה למקום גבוה והי' צריך צדיק אחר למלאות מקומו, ונתנו בשמים עיניהם על הרבי מבעלז, ומחמת שידעתי שהעולם צריך לו לכן פעלתי בתפלה שיטלו מאור עיניו ויהי' כאילו נפטר כדי שיתקיים בעוה"ז.

ימי ההילולא

כ"ד שבט

- **רבי נתן דוד משידלאווצא ב"ר שרגא יאיר מביאלעבזיג - תרע"ט**
- **רבי יצחק חיות אב"ד בראדי ב"ר צבי הירש** (שיח יצחק) **- תרס"א**

כ"ה שבט

- **רבי שבתי כורך ספרים** (אבי המגיד מקאזניץ) **ב"ר זאב וואלף - תקכ"א**
- **רבי יהודה ב"ר אליהו** (הגר"א) **מווילנא - תקע"ו**
- **רבי ישראל סאלאנטער ב"ר זאב וואלף** (אבן ישראל) **- תרמ"ז**
- **רבי יוסף דוד מסאסוב ב"ר שלמה - תר"נ**

כ"ו שבט

- **רבי דוד הלוי ב"ר שמואל** (טורי זהב) **- תכ"ז**
- **רבי נתן נטע דוב מוויעלפולי ב"ר אהרן זעליג מווישניצא [בן האדב"ע] - תרע"ה**
- **רבי משה סופר ב"ר אברהם שמואל בנימין בעל כתב סופר - תרפ"ז**
- **רבי מרדכי יוסף אלעזר מראדזין ב"ר גרשון חנוך העניך - תרפ"ט**
- **רבי שאול בראך מקאשוי ב"ר אלעזר** (גבעת שאול) **- ת"ש**

כ"ז שבט

- **רבי אלכסנדר סנדר שור ב"ר אפרים זלמן** (תבואות שור) **- תצ"ז**
- **רבי אלעזר לעוו** (שמן רוקח) **ב"ר ארי' לייב - תקצ"ז**
- **רבי עמנואל מפשעדבורז ב"ר ישע' - תרכ"ד**
- **רבי מנחם נחום מטשערנובל-לויאב ב"ר אהרן מטשערנובל - תרל"א**

אחרית ימיו

בשנת תרכ"ז אמר כמה פעמים שנולד עם שמונים שנים אבל יעקב אבינו אמר קטנתי שמא יגרום החטא ח"ו, ומה יאמר אדם כמוני, וביום שקודם הסתלקותו שאלו אותו על מימרא זו, השיב שאין לחשוב על זה, בחורף שנת תרכ"ח דיברו אתו ממצות שמורים על פסח ואמרו לו שאי"ה בחג הפסח נאכל מחטין השמורים, אמר לפני השי"ת הכל ביכולת, וראו מזה שיסתלק קודם חג הפסח, כמה שבועות לפני הסתלקותו הי' מונע מלהכניס לפניו אנשים, רק אחד לכמה ימים והי' דורש מהם פדיונות גדולים, ולא רצה בשבועות אלו לאכול, ועשה מנהג שלא אכל רק פ"א במעת לעת איזה שעות אחר חצות הלילה, בימיו האחרונים הי' חלוש מאד ושכב על מטתו ולא הי' בכחו להתפלל בטו"ת רק ק"ש ושמו"ע אבל האריך בשאר התפלה כמה שעות וכמה פעמים הי' נראה כאילו ישן אבל אח"כ ראו שמרחשין שפתיו, ביום ה' קודם הסתלקותו בא לפניו הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע ושאלו היכן הי' מע"כ, ענה המגיד הייתי על הבית עלמין, שאלו שוב ומה עשיתם שם, ענה שביקש את חמיו וזקינו שילכו אל הבעש"ט הק' זי"ע וילכו כולם אל אליהו הנביא זכור לטוב, שיודעו לאבות הק' מחולשת דמר, ושיתפללו

שישלח לכם רפואה שלימה שהעולם צריכם לכם, ענה לו "רעכט האט איר געטאן", בליל שישי צוה שישיבו אותו על הכסא שישב תמיד עליו, ובלילה ההוא עמדו אנשים על פתחו כל הלילה, ובאמצע הלילה נבהלו מאד שראו עליו התעוררות יתירה, ואח"כ דממה, והי' סבורים שנסתלק ונכנסו אצלו, ואחר כמה רגעים פתח עיניו, ואמר "נישט ביי דע נאכט", וצוה לפתוח הדלת מהסוכה לכמה רגעים אף כי הי' קר מאד, ולפנות בוקר הרבה לדבר מעניני צדקה, כמה ליתן לכל אחד, ונשמע באותו זמן כמה פעמים התיבות בכל לבבך בכל נפשך, עם כי הי' קשה להוציא דבר מפיו, אח"כ הניח יד ימינו תחת לבבו, ואחר כמה רגעים עלתה נשמתו לגנזי מרומים יום ו' עש"ק כ"א שבט תרכ"ח, נדפס ממנו ספר "תולדות יצחק".

כ"ב שבט

הגה"ק רבי יהודה לייב אייגער זי"ע

ואלה תולדות

הרה"ק רבי יהודה לייב המכונה בשם החיבה ר' לייבעלע אייגער נולד בשנת תקע"ז בווארשא כבן רביעי לאביו הגאון האדיר רבי שלמה אייגער זי"ע ושמו נקרא בישראל "יהודה לייב" על שם דודו–זקינו הגאון רבי יהודה לייב אייגער ראב"ד האלבערשטאט ולאחמ"כ אב"ד ראטערדאם והמדינה, בנו הגדול של הגאון המפורסם רבי עקיבא אייגער זצ"ל אב"ד פילץ ופרעשבורג, בעל "משנת דרבי עקיבא".

באותה תקופה התגורר אביו הגאון רבי שלמה בווארשא, ובד בבד עם היותו גאון מפורסם בתורה עסק במסחרים גדולים, ותורה וגדולה התאחדו על שולחנו, כשהוא מסרב להשתמש בכתרה של תורה, אך כאשר איבד את הונו ורכושו עלה על כס רבנות ק"ק קאליש שבפולין, שהיתה מלאה חכמים וגדולי תורה מופלגים, מקום שם כיהן במשך שלש שנים עד פטירת אביו רבן של ישראל בשנת תקצ"ח, שאז נתקבל כממלא מקום אביו הגדול בתור רבה של פוזנא.

בבית גדול זה עלה ונתעלה הרה"ק ר' יהודה לייב כשהוא מקבל תורה מאביו הק', מלבד מה שקיבל ממלמד מיוחד גדול בתורה שנשכר ללמד עם בניו, מפעם לפעם לקחו אביו לפוזנא, להתחמם לאורו המבהיק של זקינו ענק הדורות, ולעיתים אף נותר שם תקופה מסויימת כשזקינו משתעשע עמו בחידושי תורה ומדריכו ביראתו הטהורה.

הרה"ק זכה לקירבה יתירה מזקינו הק' אשר ראה בו כלי מחזיק ברכה שנתקיימו בו כל התקוות, כששהה במחיצתו הראה לו זקינו אותו חיבה מיוחדים והרעיף עליו מאור תורתו וקבע שיעורים ללמוד עמו, וביושר שכלו קלט כבר בצעירותו כל זיז ותנועה מהנהגת הסבא קדישא וזכרונו לא מש מנגד עיניו לעולם, וכל ימיו הי' מתרפק בערגה על אותם הימים הנעלים בהם זכה לשהות בצלו.

בשנות הבחרות שלו קיבל תורה מפי הרה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע שהיה גר אז בווארשא, והרבין תורה לתלמידים עילויים ומופלגים בתורה, ובצלו של אותו גאון וקדוש הסתופף בצעירותו ושקד בהתמדה רבה על תלמודו עד נישואיו.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו נעשה חתנו של הנגיד היחסן הרב הגדול רבי עזריאל מאיר גראדשטיין, שהיה מפרנסי וראשי קהילת לובלין.

חותנו היה מפורסם כלמדן גדול וירא שמים במדה גדולה, ובהיותו עשיר לא גבה לבו וכל מעייניו היו לקחת לבנותיו גדולי תורה, לאחר נישואיו נשאר בלובלין והיה סמוך על שולחן חותנו כשהוא עוסק בתורה ובפרישות יתירה, וכל מה שקיבל מחותנו פיזר נתן לאביונים, ומנהגו הי' לעבור בין העניים ובשתי כפיו אשר שיכל אחרי כתפיו החזיק מטבעות למען יקח לו העני ולא יתבייש, וכך נהג בכל יום ערב ובוקר.

רבה של לובלין הגאון המפורסם רבי משולם זושא אשכנזי זצ"ל עמד על טיבו ונתפעל מגדולתו, וגם לאחר שהפך להיות חסיד המשיך להוקירו וניצב לימינו אף כשהיו שרדפוהו בגלל זאת.

בדרכי החסידות

כעבור זמן קבע מקום תפילתו ותורתו בבית מדרשו של חוזה מלובלין זי"ע בו ישבו ועסקו בתורה ועבודה טובי האברכים בלובלין שהיו דבקים בחסידות ושם החלה התקשרותו אל החסידות שהיה כבר קרוב אליה מתקופת לימודו אצל החידושי הרי"ם, אמנם כעת בשבתו שבת אחים עם האברכים המובחרים דבק בה במסירות בלתי רגילה, ובשילוב גאונותו וצדקותו המופלאים עלה ונתעלה לרום המעלות, וזכה למדריגות והשגות גדולות.

על אף שהרה"ק החוזה מלובלין כבר לא היה בחיים מ"מ החזיק עצמו לתלמידו של החוזה, וכך מעיד עליו בנו ממלא מקומו הרה"ק ר' אברהם זי"ע בעל "שבט מיהודה" בהקדמתו לספר "תורת אמת" שאביו "לא זז מחבבו של הספר הקדוש הזה ("דברי אמת" של החוזה הק') ומכמה וכמה ראיות היה נראה לכל מבין כי החזיק בו כמו רבו ממש, ושהיה לו שייכות גדול בשורש נשמתו הקדושה, ומדי שבת בשבתו טרם פתחו דלתות היכל קדשו לבוא אל בית מדרשו לסעודתא דמעלי שבתא, פתח את הספה"ק הנ"ל והביט בו רגעים אחדים, לפעמים אך כמעט רגע פתח דברי הספר כנגד עיניו הקדושים ובזה בא אל הקודש לסעודת השב"ק, עוד דבר פלא שמענו מפיו הקדוש, פע"א הי' נכדו של החוזה מלובלין הרב ר' משולם זושא זי"ע יושב על שולחן הטהור אצל כ"ק אבא מרן צוקללה"ה, וכשנתן ידו לידו הקדושה שאל אותו אם זוכר הוא שהחזיק ידו ביד זקינו הקדוש צוקללה"ה, והשיב הן, שמח מאוד ואמר בזה"ל: אודה לה' שזכיתי לאחוז ביד אחד מבניו אשר אחזו בידיו הקדושים, כהנה וכהנה יש ויש אתי ראיות חזקות כראי מוצק, שהיה לכ"ק אבא מרן קדישא זצוקללה"ה שייכות גדול עם הרבי הקדוש והנורא הראשון מלובלין".

ומסופר כי ביום שאלצוהו לקבל עליו הנהגת העדה, הסתגר בחדרו מעת לעת שלם בעיון ולימוד בספרי החוזה מלובלין זי"ע.

האברכים שישבו בבית מדרשו של החוזה ביקשו לצרפו לחבורתם שהסתופפה בצלו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאצק זי"ע, ואם כי כבר שמע מרבו החידושי הרי"ם אודות החבריא ורבם הגדול, נמנע מלעשות זאת מתוך חשש לתגובת חותנו

אשר התנגד לכך בכל תוקף, אגב, מן הראוי לציין שלמרות שחותנו לא היה נמנה על עדת החסידים, מתנוססת הסכמתו על הספר "טהור רעיונים" להרה"ק ר' יו"ט נעטיל זי"ע שהי' ראב"ד לובלין ותלמידו של החוזה מלובלין זי"ע, בהערצה רבה, בין הסכמותיהם של רבני וגאוני הדור.

ברם בסופו של דבר גברה עליו השפעתם של הרה"ק ר' ישראל בנו של החוזה והרה"ק ר' בנימין מלובלין מחשובי תלמידי החוזה, והיהודי הק' זי"ע אשר עודדו והלהיבו אותו לנסוע לקאצק, וכך עשה כשהוא מסתיר את נסיעתו, ובסיוע הרבנית הצדקנית שעשתה הכל על מנת שהדבר לא יוודע לאביה.

אותה נסיעה עוררה התנגדות עצומה אצל חותנו, ובתחלה היה גם אביו רבי שלמה מתנגד בחריפות לכך, ומסופר שאביו סיפר זאת לזקינו הגדול ושלח אחריו שיבוא לפוזנא כדי שזקינו ישפיע עליו שיעזוב את דרכי החסידות, וכשהגיע לפוזנא לא העיר לו זקינו דבר, וכשחזר ללובלין ונודע לאביו על כך, פנה בתמיהה אל אביו הק': והלא לא לשם כך הטרחתי בחנם את אבי שיזמין את בני אליו, והשיב לו הגאון רבי עקיבא איגער: מה אעשה, לא ראיתי שום שינוי שיחייב אותי להוכיחו להעמידו על סטיה כל שהיא מדרכי התורה.

כשהגיע אל הרה"ק מקאצק שהיה אז בוואנגרוב, קירבו ביותר ושמח לקראתו כשהוא רומז על גודל נשמתו והתבטא עליו "כי בשביל אברך זה היה ראוי ללכת כמה מאות מילין".

הרה"ק מקאצק שלח אל הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאיזביצא שהיה ממנה על הדרכת האברכים הצעירים, והורה לרבי מרדכי יוסף שראוי לקרב אותו כי הוא פנינה יקרה, ואכן נוצר ביניהם קשר נפשי, וכשפרש הרה"ק מאיזביצא מקאצק, הצטרף אליו באמרו שהרה"ק מקאצק הוא שהועידו לרבי מרדכי יוסף מיד כשבא אליו, ובספריו הק' הוא היחידי שהכתירו בשם אדמו"ר.

גם לאחר שפרש מקאצק ודבק ברבו מאיזביצא מכל מקום נשאר דבוק ברבו הק' מקאצק ומסופר שאאחרי פטירת רבו מאיזביצא בשבתו על כבא קדשו בלובלין לנהל עדת חסידים, קול כרוזא נפיק מפומיה במחנה החסידים שכל מי שיודע איזה מאמר או סיפור אחד מהרה"ק מקאצק יבוא ויאמר לו, והיה לו זמן מיוחד על זה כמו שיעור בלימוד, והיה מחבב מאוד דברי הרה"ק מקאצק והיה משתעשע בדבריו הקדושים ובאמרותיו הטהורות, וכאשר נשמע הקול במחנה החסידים היה כל אחד ואחד מחפש באמתחתו למצוא דבר מה כדי להריץ בדבר לפני הרה"ק הנ"ל, והיה נוהג כך זמן רב.

רועה ישראל

ביום ז' טבת תרי"ד נסתלק הרה"ק מאיזביצא, ולפי הכרעת הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע קיבל הרה"ק את ההנהגה, למרות רצונו להימנע מלהנהיג, והי' ר' צדוק אומר שמצא רמז לזה שבחיי רבם הרה"ק מאיזביצא זי"ע פע"א אחר הרה"ק ר' לייבל זי"ע לבוא אל השולחן הטהור בשב"ק, ובא אחר שכבר ישבו כל המסובין ולא רצה לדחוק עצמו למקומו שהיה קודם לרבי צדוק הכהן, ונשאר יושב אחריו, אז אמר רבם הרה"ק מאיזביצא: "רבי לייבל קודם"", ואז עלה למקומו הקודם לו, ובזה ראה הרה"ק ר' צדוק הכהן זי"ע רמז שהרה"ק ר' לייבל זי"ע ינהוג נשיאותו קודם לו.

הרה"ק ר' צדוק הכהן הי' דבוק בו מאוד והיה נוהג לבוא אל שולחנו בכל שבת מברכים ויומא דפגרא, ור' יהודה לייב כיבדו ביותר והושיבו לידו בראש השלחן כך שר"צ הי' לו כתלמיד חבר, ומסופר כי כאשר ישבה חבורת חסידים לפני הרה"ק ר' יהודה לייב, ושיחתם נסבה אודות גדולי הצדיקים, פנה אליהם הרה"ק בשאלה: "האם שכחתם מהכהן, הכי הוא רק כאחד מהגדולים, הלא הוא כולו רוחניות שהוא מופשט מגשמיות לגמרי", כמו"כ קיים בו הרה"ק מצוות מתנות כהונה והיה שולח לו את הזרוע והלחיים והקיבה.

הרה"ק החזיר את עטרת לובלין ליושנה, ומכל עבר נהרו אליו, כשבדברי תורתו היה ממשיך רפואה לחולים, כפי שכתב בנו ה"שבט מיהודה" בהערות לספרו בסוף "אמרי אמת" וז"ל: "זכור אזכור שסיום דבריו הק' האלו נאמרו בסיבת הזכרת איש אחד על חולי עינים ר"ל כדרכו בקודש להמשיך רפואה בכח דברי התורה הקדושה", וכך נהג בכל פרשה לקשר אותה עם רפואות וישועות, ואכן ידוע היה כפועל ישועות ורוח הקודש שרתה עליו.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחורף שנת תרמ"ח החל לחוש ברגליו מיחושים אשר הסבו לו יסורים נוראים ר"ל, במשך שני חדשים שכב על ערש דוי ובכל מקום התעוררו רבים להתפלל לרפואתו, יסופר שבימיו האחרונים בעת נתגבר מחלתו רצה בנו וממלא מקום הרה"ק ר' אברהם זי"ע לקיים דברי הגמ' בשינוי שמו, אבל לא רצה לעשות בלתי ידיעת והסכמת אביו הק', והרכין ראשו לשאול את פי קדשו, ועונה ואמר בקול רם: ולא יקרא עוד שמך אברם כי אם אברהם יהיה שמך, ונראה אז דמעה על לחיו, וכל העם התרעש כי כולם ידעו והבינו כוונת קדשו בזה ועל מה ירמזון דבריו, כי קרבו ימיו וסמך את ידיו עליו.

בערש"ק פר' משפטים הניח בעצמו את התפילין במסירות נפש, ואף שאל בשלומו של הרה"ק מגוסטינין שנסתלק באותו יום, זקני החסידים סיפרו שהרה"ק מקאצק הושיב את הרה"ק מגוסטינין לפני הרה"ק, ובכך רמז על סדר פטירתם כי הרה"ק מגוסטינין נפטר יום לפנינו בערש"ק פר' משפטים.

לפני כניסת השבת שמעו שאמר: "באה שבת באה מנוחה", ובכניסת ליל שב"ק בפרשה שנאמר בה "עלה אל האלוקים" עלתה נשמתו הטהורה למרום, בכ"ב שבט באותו היום בו נסתלק הרה"ק מקאצק כ"ט שנים לפני כן (שנת תרי"ט) בן ע"ב שנים היה בפטירתו, ורמזו החסידים שבפרשת משפטים נאמר "את מספר ימיך אמלא" – אמל"א בגימטריא ע"ב, וכן שמו יהודה ליב בגימטריא ע"ב.

כ"ו שבט

הגה"ק רבי שאול בראך זי"ע אבדק"ק קאשוי

ואלה תולדות

נולד בעיר נייטרא ביום כ"ט לחודש שבט תרכ"ה, לאביו הרבני החסיד ומופלג בתורה ויראת שמים ר' אלעזר, (שהי' בן

בנו של הגאון רבי מנחם מענדל ראב"ד דק"ק נייטרא בתקופת הגאון רבי יחזקאל בנעט זצ"ל) ולאמו האשה הצדקנית הגדולה [והי' מספרים ממנה נפלאות מכוחה בתפילה ועוד] מרת ליבא (בתו של הגאון בעל דרך ימה האב"ד דק"ק שוראני). אביו הי' עשיר מופלג, ולמרות שהי' טרוד הרבה בעיסוקיו הפרטיים, עסק כל ימיו בצרכי ציבור באמונה, שלא ע"מ לקבל פרס, את ספרו הראשון שחיבר בנו ר"ש קרא על שמו "משמרת אלעזר", את ספרו על סוגיות הש"ס קרא על שם אמו "ליבא בעי", ובהקדמה מעלה על נס מגודל צדקותי"ה ומעלותיה הטובות.

במעלליו יתנכר נער

עוד בהיותו בן שתים שלוש שנים, כבר נראו בו סימנים שלגדולות הוא נוצר, כשהגיע לגיל חמש, הגיד בע"פ בסעודת ש"ק את כל הכלי יקר על פרשת השבוע, עד שנתו הי"א למד אצל הגאון ר' יעקב פונפעדער זי"ל, תלמידו ר"ש העיד עליו שלמד תורה לשמה והעמיד תלמידים הגונים, ומשנת י"א עד הבר המצוה למד בשתי ישיבות גם יחד, כי בעיר מולדתו נייטרא, ותחלקה הקהילה לשנים אחת הביאה לעצמה רב ואב"ד, וכל אחד מהם החזיק ישיבה לעצמו, וכל אחד הי' בנשיאות הגאון הגדול ר' שלמה דייטש זצ"ל תלמיד החס"ס, ואחד בנשיאות הגאון הגדול ר' יוסף הוניג זצ"ל, והי' רץ מישיבה לישיבה ומשיעור לשיעור, והתמדה שלו הי' עד מאד, וכמה פעמים אמר בעצמו לתלמידיו לא הפסקתי מלימודי אפ' רגע אחת במשך כל המעת לעת, פרט להשעות שישנתי, לא יותר משלוש עד ארבע. כשהי' בן אחד עשרה הי' כבר ת"ח מופלג, כי ידע כמה מסכתות בע"פ עם הרבה מפרשים, ועד שהגיע ליום הבר מצוה שלו כבר הי' נתפרסם בכל הקהילה כמתמיד להפליא וכירא שמים גדול.

מרבה ישיבה – רבותיו

שני חדשים אחר הבר מצוה הוליכה אמו לעיר רחוקה ממקום מגוריו בקצה השני של המדינה, לישיבתו הגדולה של המהר"ם שיק זי"ע, ואם כי הי' צעיר לימים וגם קומתו לא היתה גבוהה והי' נראה כילד קטן, קרבו רבו הגדול ביתר שאת ובחיבה בלתי רגילה, רק תשעה חדשים למד אצל רבו הגדול הזה, מ"מ קיבל מרבו זה במדה גדושה, כמו שלמד אצלו שנים רבות, ולא פעם אמר שכל חיותו וכל ישותו ברוחניות נובע ממה ששאב בתשעת ירחים אלו, הגאון ר' שמעון גרינפעלד זצ"ל בעמח"ס ספרי מהרש"ג, שגם הוא הי' תלמידו המובהק של המהר"ם שיק, אמר פ"א "אנחנו למדנו אצל רבנו המהר"ם שיק תשע שנים הרב מקאשוי למד אצלו תשע חדשים והוא הנו התלמיד בה"א הידיעה של רבנו המהר"ם שיק. בהיותו בן י"ג שנה וחצי זכה שרבו יקחהו אתו בנסיעתו לקא"ב, יותר מד' שבועות הי' אתו שם יחד וישן אתו בחדר אחד, בכל בוקר הי' המהר"ם שיק צריך לשתות ממי המעינות תוך כדי טיול, שארך כשעתיים, המהר"ם שיק עשה הטיול הנ"ל לפנות בוקר ובשעת הטיול אמר התלמיד ר"ש בע"פ גמ' רש"י ותוס' עם המהרש"א בע"פ והמהר"ם שיק השלים את הראשונים על דפים אלו, ובכל יום למדו כעשרים דף, וככה המשיך ארבע שבועות ובהזדמנות זו זכה לשמוע הרבה מרבו מה שאחרים לא שמעו.

כשנסתלק רבו המהר"ם שיק, לב"ע בר"ח שבט, נסע למאטערסדארף בישיבתו של החתן סופר זצ"ל, בן בתו של מרן החת"ס זי"ע, בישיבה זו למד ארבע שנים רצופות, בלי לנסוע אף פעם אחד לביתו, דרכו הי' מתמיד ללכת מן הישיבה רחוק מן עין רואים וללמוד באין מפריע שעות רצופות, החתן סופר דרכו הי' לטייל קצת בכל יום לפי עצת הרופאים, פ"א כשר"ש למד כדרכו בתוך היער שהי' סמוך להישיבה, ורבו החתן סופר הלך בליוו שני תלמידיו לטייל בתוך היער, פתאום ראה את הבחור שאול שקוע בלימודו בלי שירגיש המתרחש סביבו, לפתע שמע קול אליו, ר"ש הגביה ראשו והנה רואה את רבו עומד עליו, "נבהלתי מאוד" – סיפר ר"ש לתלמידיו – "קמתי מהר ועמדתי בפחד ובמורא מול רבי", שאל אותו רבו מה למדת, ענה, חזרתי על טור ב"י ושו"ע הלכות פסח עד הלכות יו"ט, שאלו האם מוכן להיבחן באלו הששים סימנים, השיב כן, אז אמר לו שיגיד המקומות שמביא הב"י שיטת הרמב"ן באלו סימנים, ר"ש ציטט את כל המקומות, עד שהגיע להלכות יו"ט, כשגמר ניגש רבו אליו והניח ידיו עליו בחיבה ואמר "דוא ביזט א יום טוב'דיגער בחור", בשיבו לביתו כתב החתן סופר מכתב לאביו ובין השאר כותב ...ידע כב' שבנו הב' שאול שלומד בישיבתנו, הנו כבר היום גאון מופלג וכו' וכו'... ומובטחני בו שעתיד הוא להאיר עיניהם של ישראל", כמו כן נתן לו רבו החתן סופר כתב סמיכה.

כשהגיע לשנת שמונה עשרה נפטר עליו אביו, והוצרך לחזור לביתו, אחרי תום ימי אבל אביו, למרות רצונו וחשק הגדול לחזור לישיבה, הי' מוכרח להישאר בבית, לעזור לאמו לנהל קצת את הבית, וגם הוא הגיע אז לגיל שהי' צריך להתיצב לצבא, ובימים ההם היו קשה מאד לבחור בריא להשתחרר וזה לקח הרבה זמן, והוא סבל מאד עד שהשתחרר עד כשהי' בגיל כ"ב שנים, בהיותו כ בן עשרים, נסע לסיגוט אל בעל הקדושת יו"ט זי"ע, שכבר הי' מקושר לסיגעט עוד מילדותו כשלמד אצל רבו המהר"ם שיק, אז נסע לסיגוט להסתופף אצל הייטב לב זי"ע, [כאשר יסופר להלן] ומני אז התקשר לסיגוט בעבותות אהבה. אצל הקדוי"ט למד שנה שלימה, כיסופר להלן באורך.

האיש מקדש

כשהגיע לפרקו, נשא אשה מק"ק אויהעל, בתו של הרה"ח ר' נפתלי צבי קרויס זצ"ל, הרבנית הצדקנית מרת רבקה, את הספר בהית הבק"ה, הקדיש על שמה ועיין שם בהקדמה מה שכותב מגודל צדקת פזרונו, שלוש שנים נשאר באויהעל, כ"ז שחותנו הי' חי חותנו החזיקו שיוכל ללמוד תורה בהרחבת הדעת, ואכן הקדיש כל שעותיו לתורה ועבודה וטהרה, אמנם אחר שנתו הראשונה לשבתו באוהעל נפטר עליו חותנו, עכ"ז לא פסק פומי"ה מגירסא, על אף שכבר הי' צריך לעסוק גם במסחר היין של בית חותנו, וכפי שהתבטא בערוב ימיו הי' לו אז היום למלאכה והלילה למשמר, שמה באויהעל כבר החזיק ישיבה, והיו לו תלמידים שנעשו מופלגים וגדולי תורה. בסוף ימי שבתו באויהעל נתקבל הגה"צ ר' משה יוסף טייטלבוים זצ"ל בן הייטב לב זי"ע לשמש ברבנות דשם, ולפלא שהוא הי' מבין החותמים על כתב הרבנות שלו על אף גילו הצעיר [ובדרך כלל לא חתמו רק טובי וזקני הקהל] שמזה רואם כבר אז חשיבותו, שם נתקרב

מאד אל ר' משה יוסף והי' היוצא ונכנס אליו ורמ"י השתעשע מאד עמו, וכבדו ואהבו מאד.

בצל תומר

ראשית התחממותו בכבשונה של החסידות, הי' בעודו נער בשנתו הי"ג לימי חייו, או אז למד אצל משה רבו רבש"י המהר"ם שי"ק זי"ע, וברשותו ובברכתו נסע לראשונה ביום י"ג מדות לעיר סיגעט, להתחמם תחת אורו ולטעום מנועם זיו של הגאון הקדוש מרן הייטב לב זי"ע, –ואמנם כן זה להנות משולחן גבוה' בראותו את הקולות ואת הלפידים שיצאו ממקור טהור מעין נובע טופח על מנת להטפיח, לילה ויום ברציפות מאמצע הלילה ועד לשעות המאוחרות של היום שעמד הייטב לב לפני התיבה בתפילה ותחנונים סליחות ופיוטים, בנוסף לזה זכה אז לשמוע הדרשה הגדולה שדרש הייטב לב באמצע הסליחות בהתעוררות גדול ובכיות עצומות. ובספרו גבעת שאול (באותיות תע"ג ותפ"ח) מביא קצת מה ששמע ממנו אז, ובמקום גדולתו ראה ענותנותו הגדולה, שהחזיק עצמו לגרוע מכולם וז"ל בספרו שם: ובהיותי ילד בן י"ג שנה זכיתי לשמוע דרוש לי"ג מדות מפי הגאון הקדוש מו"ה יקותיאל יודא זצ"ל האב"ד בסיגוט, שאמר, לפי שהוא חטא מסוגל יותר להוכיח אחרים וכו', ע"כ בשרתי צדק בקהל רב אני מסוגל להוכיח אחרים שגם אני נכשלתי בהם, אבל מהיום והלאה לעשות רצונך חפצתי ומאחר שאני מתחרט על מעשי ומקבל עלי מהיום והלאה לעשות רצונך, ע"כ גם אתם תעשו כמוני עכדה"ק, וכל ימי חייו עמד הרושם הגדול שעשה עליו הדרשה ההוא, ובכל עת מצוא ספר באורך מה שעיניו ראו ולא זר באותו הלילה והיום, עד שהתבטא ואמר, שמהדרשה למד לכל ימי חייו לדעת איך לדרוש, [וכידוע שהי' נואם בחסד עליון ורבים השיב מעוון בדרשותיו, עד שגדולי הדור הפליאו את כוחו הגדול בזה], ולא בחנם אמר לו רבו המהר"ם שיק, כשנפרד ממנו עת נוסעו לסיגוט, בזה הלשון: סע בני, סע, אתה תלמוד שם הרבה מאוד לכל ימי חייך.

בצל הקדושת יום טוב

אחר שזכה לחסות בצל עצי התמרים, אין פלא שכעבור שנים [אחר שלמד אצל המהר"ם שיק וחתן סופר, וכורח המציאות אלצוהו לחזור לבית אמו לנייטרא], חזר שוב לאותו מעין קדוש וטהור, ובא ללמוד בתור תלמיד וחסיד בישיבת הקדושת יו"ט, הגם ששורשו ומוצאו הי' מקהילות אשכנז [אויבערלאנד] שלא התנהגו בדרכי החסידות, וגם הוא עצמו התנהג כן ולבש כמלבושיהם [ורק כשנתמנה לרב ומנהיג החליף את מלבושיו, ללמוד כדרכי החסידים, ומאז לא עלה גופו בעדי צמר כלל], עם כל זאת, אחר שטעם מסחרה ונהנה מטובה, נתמשך לחסידות זו, ונסע ללמוד בישיבתו של הקדושת יו"ט – רבו זה קרבו מאוד ולמד הרבה אתו ביחד, עד שהחשיב כתלמיד חבר, ובמשך הזמן הי' ביניהם פלפולים חריפים וריתחא דאורייתא – לעת זקנתו, סיפר רבי שאול לתלמידיו, שהוא מתחרט תמיד על שפעם ביו"ט שבועות כשרבו דרש הקרעפל פשעטל בסוגיא דחלבי שבת קרבין ביוהכ"פ התפלמס עם רבו כמה פעמים באמצע הפשטעל, ולכן כל ימי חייו חשש אם לא גרם אז לרבו חלישות הדעת, והוסיף שאדם צעיר אין לו הבנה מספקת להבחין מתי מותר לפלפל ומתי אסור – שנה שלימה למד אצלו ולא יותר.

תמיד העלה על נס גודל קדושת רבו ופירשותו, ובכל עת תהילתו בפיו, ממה שעיניו ראו ולא זר, מאותו העת שזכה לחסות בצלו, והי' רגיל לומר שבניו הקדושים העצי חיים והדברי יואל זי"ע זכו למה שזכו, עד שנתעלו למעלה ראש, הי', ע"י קדושת אביהם הקדושת יו"ט, וגם האדמה אשר נתגדלו עליה היתה אדמת קודש, והוא שהוריד להם נשמות גבוהות כידוע – לאחר נישואיו בעיר אויהעל יצא לו גם הזדמנות מיוחדת לפרסם ולהודיע גודל קדושת יו"ט, זה הי' בעת שאחי הקדושת יו"ט רבי משה יוסף טייטלבוים זצ"ל נתקבל לשמש כרבה של אויהעל, ואז גם הוא נתקרב אליו, ובעתות אלו סיפר לו ממדריגות אחיו הקדוויו"ט מה שעיניו ראו במשך שנה שלימה, וכ"ז הי' לפליאה בעיני הגאון רבי משה יוסף, כי הקדושת יו"ט הסתיר עצמו מעיני רואיו והי' נחבא אל הכלים, ולכן לא הכירו רבי משה יוסף כראוי, ואז הפטיר רבי משה יוסף ואמר לו, שאין פלא מה שאביו הייטב לב בחר בו למלאות מקומו, וזכה להיות רבי ומנהיג גדול לעדת ישראל

ולסיום נעתיק כאן מה שכתב רבי שאול בספרו בהית הבקר (אות תקט"ז) המתאר בקיצור גודלו וענוותנתו, וז"ל שם, וכן שמעתי מפה קדוש מרן הגאון הצדיק בעל קדושת יו"ט זצ"ל שהתאונן והתמרמר לפני על שאביו הגאון הקדוש בעל ייטב לב שם על שכמו להיות לרב אב"ד בקהילה גדולה כסיגוט שהי' לפי דעתו למעלה מכוחי – אף על פי שבעיני ראיתי כמה פעמים, שדבריו הי' נשמעים במרום, ונשאו פנים לדורו עבורו כבימי הראשונים, בכל זה הי' שפל בעיני עצמו, עכ"ד, וכשהראו לכ"ק רבינו הק' זי"ע דברים אלו הפטיר ואמר שמה שכתב "כבימי הראשונים" היתה כוונתו על ראשוני תלמידי בעש"ט זי"ע – וכ"ק מרן אדמו"ר זי"ל אמר שמה שכתב "בעיני ראיתי כמה פעמים וכו', שאחד מהדברים שראה, הי' המופת שעשה אתו בעת שהצטרך להתיצב לצבא [והדברים ידועים ואכמ"ל].

ויבחר בזרעו אחריו

לאחר פטירת רבו הקדושת יו"ט נשאר קשור לבית צדיקים זה ה"ה רבותינו הקדושים רבי חיים צבי ורבינו יואל זי"ע והי' ידוע ומפורסם לכל גודל הידידות וההתקשרות שהי' לו עם האחים הקדושים האלו, והזכיר עצמו לפניהם עם פתקא ופדיון כדרך חסיד לרבו, על אף שהי' קשיש מהם טובא – ובכל המערכות על קדושת ישראל והנהגת הקהלות, הי' תמימי דעים בכל מהלכותיהם, והלכו יד ביד איש לעזר רעהו, ואין כאן מקומו להעתיק עשרות עשרות מכתבים וכרוזים שהוציאו להעמיד הדת על תילה – פעם התבטא לפני תלמידיו על גודל ערך האחים הקדושים האלו שיש להם סיעתא דשמיא, שמה הוא צריך ללמוד כמה שעות, הם לומדים ומשיגים בשעה אחת, וזאת לגודל קדשותו, וגם כי מן השמים מסייעין אותן לכל יחסר המזג, כי הם מוטרדים מאד מהאנשים הבאים להסתופף בצילם, ובעת שנסע ללויה של הגה"ק העצי חיים, אמר עליו ועל אחיו, שהאחים הק' זכו למדריגה שלא יבואו לידי גאות, כי קדושים וטהורים במידת היסוד, ומי שלא פגם, אינו בא לידי גאוה – ובהספדו עליו לפני מטתו אמר, שהוא גדול בדורו כמו יפתח בדורו שמואל בדורו.

אח לדיעה

בידידות מיוחדת עזב ונאמנה הי' עם רבינו הק' בעל דברי יואל זי"ע, תמימי דיעים הי' בכל המערכות למען קדשי ישראל, וכשמעלעלים בדברי הימים וקורות העתים מוצאים תמיד את שניהם בדיעה אחת, הרבה חליפות מכתבים עבר בניהם בענינים העומדים ברומו של עולם, באחד השיחים אמר רביה"ק שכשהוא נתמנה לרב היה עדיין צעיר לימים, ולא הי' לו נסיון בעיני הנהגת הרבנות, ומה גם שאביו הגדול נפטר כשהוא הי' בן י"ז, לכן לקח לו שני רבנים מובהקים שאיתם התייעץ בזה, והם הגה"ק ר' יודא גרינוואלד זצ"ל מסאטמאר, והשני רבי שאול בראך זצ"ל שהי' אז אב"ד בקראלי, כשעבר רבי שאול לעיר קאשוי ונתפנה כס הרבנות בקראלי, תמך מאוד בההעצה להושיב את רביה"ק על מקומו, וגם שלכאורה הי' נראה שזה רחוק מן המציאות שקהילה אשכנזית תקבל עליהם אדמו"ר ומנהיג חסידי לרב ואב"ד, עכ"ז כתב להם ר"ש מכתב וחיזק אותם בזה, והבטים לחסידים דשם שהציעו את ההצעה שאם יהי' עשרה אנשים שכוונתם לשם שמים להביא את הרב מארשיווא, בודאי יצליחו בזה, ובמכתב זה של ר"ש השפיעו על בעלי זכות הבחירה, וביום ד' ניסן תרפ"ה התקיימה הבחירה וכל הקהל כאחד בחרו ברביה"ק לרב אב"ד בקראלי, ונתקיימה הבטחת רבי שאול שבסופו של דבר יצליחו להמליכו על עירם, וכמו כן עמד ר"ש לישיעו בכל עת מצוא ואכמ"ל בהעתקת מכתבים בנידון זה – ומאידך גם רביה"ק עמד לעזרתו בכל עת פעם כשאחד פגע בכבודו, עמד רביה"ק ודרש בבית מדרשו, למחות על בזיון כבוד התורה, ובהזדמנות אחרת כתב רביה"ק בגדלותו בזה"ל: מי לא ידע את פרשת גדולת הרב הגאון הצדיק האבדק"ק קאשוי שליט"א שהוא הגבר הוקם על עולה של תורה, והובא העמוד הימיני במדינות אלו בדור הזה, העומד לנס עמו ללחום מלחמות ה' בעד תורתו, אשר אין לנו דוגמתו עכ"ל.

גם בימי זקנתו של רביה"ק בארצות הברית, כשהי' לו מלחמה לה' בעמלק, והוא הי' היחידי ממש שנעמד בשער המחנה ללחום מלחמות ה' ברמה, ולעומתו נעמדו רבנים ועסקנים מאר"י ומארה"ב, וירו בו חצים ואבני ליסטראות נאנח בהזדמנות אחת בשברון לב ואמר שהגם שאביו הקדושת יו"ט הי' לוחם גדול בדורו, עכ"ז לא הי' יחידי, כי אתו עמו עמוד ביחד הרבה גדולי ישראל אבל הוא כהיום יחידי ממש ואין לו עזר, ואז הפטיר ואמר, אם הי' כאן אתי הרב מקאשוי לא הייתי מפחד מהם [וען איך וואלט געהאט דעם איינציגן קאשויער רב מיט מיר וואלט איך נישט מורא געהאט פון קיינעם פון זיי].

בשנת תשכ"ח כשנפל רביה"ק למשכב, אירגנה הרבנית נסיעת אנ"ש למדינות פולין ואונגארין להתפלל על קברי אבותיו והצדיקים הקודמים על בריאותו, וכשהחבורה באה לרביה"ק להיפרד לפני נסיעתם, הראו לו את תכנית סדר נסיעתם וכשראה שבכתניתו לעבור את עיר קאשוי [בדרכם מגאליציע לאויהעל] אמר להם, אויב ענק פארן אריבער דע שטאט קאשוי, גייט אריין אין שטאט צום ציון פון ר' שאול בראך און זייט מיר מזכיר דארטן, וחוץ מזה לא התערב כלל בכל סדר נסיעתם (מפי אחד הנוסעים) ובשנת תש"ל חזר שוב אותו סיפור כשנסעו חבורה אחרת לשם (ואחד מהנוסעים הי' ר' לוי ליבער) וגם להם אמר רביה"ק שיתפללו עליו על קברו של ר' שאול בראך.

דור רביעי - בית צדיקים יעמוד

כשנסתלק העצי חיים בדמ"י ימיו, הי' הוא הראשון שנתן לבנו רבי זלמן לייב הי"ד הקוויטל הראשון תיכף אחר שחזר מהלוי', ובזה הסכימו לרבם של חסידי סיגוט, דאג להמשיך השלשלת ועמד לימין בנו רבי זלמן לייב שימלא מקום אבותיו, וכמו כן גדל ונישא את בנו השני ה"ה משה רעיא מהימנא כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע, ואחריו כבר נתנו עשרות רבנים קוויטלעך עד זמן כנסת השבת, ובליל ש"ק כשרבי זלמן לייב ישב בראש השלחן על מקום אביו [והוא הי' אז כבן י"ד שנה] ישב ר"ש לידו, והי' נראה לעין כל שמקבל ממנו מרות המשך לשושלת אבותיו הק', בשנת תרצ"ב בא רבי זלמן לייב לקאשוי, גם אז הזכיר עצמו לפניו בפתקא ופדיון, ושמחתו על שזכה לקבלו ביתו היתה להפליא, וגם חזקו ועודדו בעניני הרבנות והנהגת החסידות.

וזאת הברכה אשר ברך את משה

בהזדמנויות שונות סיפר רבינו זי"ל שזכה לקבל סמיכה והורמנא מרבי שאול בראך – והן אמנם שלא נתן לו סמיכה על אתר כשבא אליו, אלא בחנו כמעט כ"ד שעות, בלילה וביום שלאחריו, שעות על גבי שעות, ואז כתב לו ההורמנא הנפלאה ובתוך הדברים כתב לו שם בזה"ל: שזה דור רביעי שאני חוסה בצילם, החל מהיטב לב ואח"כ אל רבו הקדוי"ט ושוב לבניו הקדושיים, והוא בנו של העצ"ח הוא כבר דור רבייע כ"ז כתב לו בהורמנא, שאלו רבינו זי"ל איזה שייכות וקשר יש להזכיר בכתב הורמנא את אבותיו הק', וביותר הפליא להקשות איך משה אותו לאבותיו הק' הלא אליהם הי' נוסע וצמוד כתלמיד וחסיד לרבותיהם, ולמה מערבב שמו איתם, ענה ואמר לו שגם הוא כהיום למד ממנו הרבה [כי בתוך הבחינה נסתבב כמה פעמים פלפול ביניהם על חידישיו בספריו ליבא בעי ושאול שאל], ומה ששאלתני למה אני מזכיר כאן את אבותיך הקדושים, רצוני לומר לך ולחזקך שכל הכוחות האלו של אבותיך ילווך בכל עת – מרן רבינו זי"ל סיפר זאת בעת הצורך ברבים בשנת תשנ"ד בדרשה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל, וז"ל דער קאשויער רב האט מיר געזאגט אז די אלע כוחות פון ייט"ל און וייטער ווערן מיך באגלייטן.

באהלי צדיקים

גם אל שאר הצדיקים והקדושים אשר בארץ המה, זכה להתחמם ולהתדבק, ובעפר רגליהם להתאבק, להנות מזיום ולהסתופף בצילם, הלא המה הגאון הקדוש רבי בעל דברי יחזקאל משינאווא ובנו הגה"ק מסטראפקוב זי"ע והגאונים הקדושים לבית בעלזא [ג' דורות], והגה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע, ואין בידינו עוד להאריך בזה כי קצר המצע.

על כס הרבנות

עוד בזמן ישיבתו באויהעל כבר הפציר בו חבריו וידידיו שיקבל על עצמו איזה משרה של רבנות, אבל הוא הי' שונא את הרבנות, ורק הרבין תורה לעדרים, והדריך אותם את הדרך אשר ילכו, בלי שום משרה, וכך משלוש שנים, התנהג למעלה

עד שנת תרנ"ב שאז נשאר בלי כל מקור פרנסה, וכבר הי' לו משפחה עם שלוש ילדים, ואז הסבירו לו ידידיו שאם הוא רוצה להמשיך ללמוד תורה בהרחבת הדעת, מוכרח הוא לקבל עליו עול של איזה משרה, רבנות או אפי' דיינות באיזה קהלה קטנה.

בשנה ההוא נסע לשבות שבתו אל רבו הק' משינאווא לשבת פרשת שקלים, והנה דרכו בקודש הי' כשכתב פתקא לרבו הנ"ל לא רשם בפתקא שום הצטרכויות, רק שמו ושמות משפחתו, וכן נהג כל ימי חייו, אמנם בפעם הזאת כשנסע שינה ממנהגו, וכשנכנס במוצאי שבת בפיתקא להיפרד הוסיף בפיתקא בקשה לפרנסה, הרה"ק משינאווא ברכו לפרנסה ונתן לו ציגארי' אחת גדולה ועבה, ואמר לו כשתגמור לעשן ציגארי' זאת יהי' לך פרנסה, והוא ברוב חסידותו ברבו, לא עישנו בפעם אחת, אלא החזיקו כשיריים, ולכן לא עישן ממנו אלא פעם אחת בשבוע בכל מוצאי שבת מעט מעט, וכה נמשך אצלו העישון עד קרוב לשלושה חדשים, ובדיוק באותו זמן כאשר כלתה הציגארי', באה אליו משלחת של קהלת מאגנדארף והציעו לו להיות להם לרב ואב"ד, וגם הבטיחו לו מבוקשו היחידה שיעזרו לו להחזיק ישיבה כאוות נפשו, והוא נענה להם וקבל את הרבנות, וישב שם ח"י שנים רצופות משנת תרנ"ב עד שנת תר"ע שאז נתקבל לרב ור"מ בק"ק קראלי, ארבע עשרה שנים שימש ברבנות בקראלי, ובשלהי שנת תרפ"ד נתקבל לכהן לרב ואב"ד בק"ק קאשוי, ובחורף שנת תרפ"ה עזב את העיר קראלי ויחן את פני העיר קאשוי ושימש שם נשיאותו ברמה עד יום מותו, ועל שם העיר הזאת נתפרסם שמו בקרב ישראל.

וינהג בעזו

בכל מקום כהונתו נהג נשיאותו ביד רמה, כבר בקהילתו הראשונה מאגנדארף כשהי' עדיין אברך צעיר לימים בן עשרים ושבע שנים בערך, ובמראיתו הי' נראה עוד יותר צעיר מגיל זה, עם כל זה עמד נגד בעלי בתים אנשים באים בימים, מהם עשירים ובעלי מעמד, ותבע מהם דברים קשים, באותן הימים כשבא למג"ד הי' מצב היהדות שם ירוד מאד, ונכשלו שלא בידיעתם – אלא מחמת פשטותם – בהרבה ענינים יסודיים של קיום התורה והמצוות, כמו שמירת שבת, כשרות, וכדו', ועם ביאתו לשם עשה שם פלאות ובתוך זמן קצר כבר קצר פירות יגיעתו, הי' מרגלא בפיו, שרב בקהלה שאינו יודע מה מתבשל בקדרתו של כל יהודי בעירו אינו יכול להנהיג את קהלתו, ואכן לא השאיר במג"ד ובכל הגליל בעל הבית אחד שלא הזמין אליו ולפעמים גם את אשתו, לבא אליו ולברר אצלו הנהגת ביתו וכדו', ולפעמים במקום שראה צורך ששם נחוץ שיהי' בעצמו שם באותו מקום, ביקר בעצמו וכדאי להעתיק כאן מה שכתב הוא בעצמו לתלמיד אחד ששאלו – כשעזב את מג"ד ועבר לקראלי – ועל מה ולמה עזב אותם, משיבו וזה תוכן דבריו: כשבאו אלי אנשי קהל קראלי לקבל אותי לרב בקהלתם, ישבתי וחשבתי ועשיתי לעצמי דין וחשבון... על כל מה שעבר עלי בשנות כהונתי במג"ד, בדקתי בעיני רוחי את מצב הקהלה מיום בואי הנה ועד היום הזה במשך שמונה עשרה שנה... רציתי לדעת האם עלי להמשיך במג"ד או ללכת הלאה, עברתי במחשבתי וזכרוני על כל בית ובית, על כל משפחה ומשפחה במג"ד ובכל הגליל שלי, ראיתי לפני את המצב הירוד שהי' שורר כאן עת ביאתי הנה, ואת השינויים הגדולים לטובה במצב קיום תורה ומצוות עכשו, "באתי לידי הכרה, שבכל מג"ד והגליל אין בית שאין שומרים בו שבת כהלכתו, אין בית שאין מדקדקים בו בעניני כשרות וטהרת המשפחה על כל פרטי'... כל דבר לא טהור וכל העשבים הרעים נכשתי משרשם, אינני רואה לכן צורך ונחיצות להישאר פה גם להבא"... עכ"ל.

כמו"כ בתחילת בואו לקראלי הי' לו הרבה קישויים להנהגת הקהילה כפי רצונו, ובפרט מעניני תקנות הקאנצליי, אבל הוא עמד באיתן קשתו ולחם בכל תוקף על זה, אבל את והב בסופה, אחר שתי שנים שקטו הרוחות, ונתיישרו כל המכשולות שנעשו ע"י אנשים אלו שלא הבינו ולא נתחנכו להנהגת הקהלות האורטודוקסית, וקהילת קראלי נתקשרו בעבותות אהבה אליו, אפי' אחר שכבר עזבם ועבר אל קאשוי ביקשו ממנו כמה פעמים שיבוא לבקר אותם, וכשביקר אותם הי' שורר בעיר שמחה של התרוממות הנפש והרבה אנשים לא יצאו לעבודתם ברצונם להיות כל הזמן סמוך ונראה לרבם האהוב.

ריש מתיבתא

דבר גדול עזר לו לשנות לטובה את צביון קהילותיו שכיהן בה, כי בכל מקום שכיהן ברבנות יסד והחזיק ישיבה גדולה שהיתה מפורסמת מאד בשמעו הטוב, ומאות תלמידים מרחבי המדינה וחוצה לה, זרמו אליה, וזה השפיע הרבה על כל המהלכים של העיר, והוא ראה בהרבצת תורה עיקר העיקרים ממשאת חייו, כבר מיד לאחר חתונתו בעודו סמוך על שולחן חותנו באויהעל בשנת תרמ"ח כבר הרביץ תורה לבחורי חמד, כל כוחותיו הגופנים והרוחנים הקדיש למענם, לגדלם לתורה ויראת שמים, הי' דרכו לבא מפעם לפעם באכסניתם לראות מעשיהם איך מתנהגים ומה הם קוראים וכדו', התלמידים שתו בצמא מימיו ללמוד וללמד כדי לשמור ולעשות, ובחמלה גדולה ואהבה רבה נטלם ונשאם, כרחם אב על בנים אוהבם, וכן התלמידים כמים הפנים אל פנים נפשם היתה קשורה בנפשו כבודהו קדשוהו והעריצוהו ובכל משאלותם פנו אליו, גם לאחרי חתונתם איש את שיח נפשו אל חיקו שפכו, בדברים הנוגעים לפרנסתם ובעסקי ביתם, והוא תמיד נענה להם והשתתף עמהם בכל צרתם לו צר כאלו היו נוגעים אליו ישר, כדאי להעתיק קטע מצוואתו הק' הנוגע לעינינו "ואם יהי' שם אחד מיוצ"ח וירצה להספידני, אל יתאר אותי בתוארי שוא, צדיק או גאון, ויכול להספידני שחזקתי עצמי להעמיד תלמידים הגונים יראי השם ואוהבי תורה הק' לעסוק בה, וזכיתי לזה מברכות הגאונים מרן הגאון הקדוש מו"ה יושע זצ"ל מבעלז ומרן הגאון הקדוש מו"ה יחזקאל זצ"ל משינאווע". סיפר ר"ש שבאחת מנסיעותיו ממאגענדארף למרן הגה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע, לקרעניץ הי' שם אחד שביקשו שיקח איתו את בנו לישיבתו ויספחהו כאחד מתלמידיו, וגם הדברי יחזקאל זי"ע המליץ בעדו, וכן עשה, ושהה אצלו כשנה, ונסע משם ושוב לא חזר, אחר כך נודע לר"ש שנסע לפראנקפורט, וחשש שיצא שם לתרבות רעה, כי כבר יצא שמה של פראנקפורט לרעה, לכן כתב ר"ש להדברי יחזקאל זי"ע והתאונן לפניו, למה אמר לו לקחת את התלמיד הנ"ל ועתה הוא חושש שיקדיח תבשילו

ברבים, ע"ז ענה לו הגה"ק משינאווא זי"ע במכתב "שמבטיחו שלא יהיה לו עוד תלמיד שיקדיח תבשילו ברבים", והוסיף ר"ש שבדרך כלל לא כתב הדברי יחזקאל זי"ע בעצמו את מכתביו, אלא ציוה להמשב"ק שיכתוב ואחר שעבר על המכתב חתם שמו, אבל את המכתב הנ"ל כתב הדברי יחזקאל בעצמו מרישא לסיפא. זכה לראות עולמו ועמלו בחייו, פרי קודש הילולים תלמידים לאלפים ממש, אשר כל רואיהם יכירום ויעידון שמבית אולפנו יצאו.

גדלותו בתורה

יגע ולעי באורייתא כל ימיו עד זיבולא בתרייתא יומם ולילה, והי' מרבה בתעניתים, כבר מימי בחורותו הי' מתנהג כן עד שנותיו האחרונות ממש שהפסיק על ידי הפצרת מקורביו, הוא התחיל להתענות עם בואו לישיבתו של החתן סופר, היה אומר, "הימים שצמתי במשך ארבע השנים במאטרסדארף היו הרבה יותר מהימים בהם אכלתי", הי' צם – כפי שסיפר בעצמו – רוב פעמים ממוצש"ק עד יום שלישי בערב, ואח"כ המשיך עד ליל ש"ק, לילה ראשונה אחר הצום ולילה השני' כמעט ולא הרגשתי התענית כי הייתי רגיל לזה, ביום שלישי בערב הי' כבר קשה לישן בלילה אפילו הקצת שהיינו ישינים, מיום רביעי ואילך הי' כבר קשה אפילו לשב ליד השולחן, לישן הי' בלתי אפשרי עמדתי כל שלושת הימים ליד עמוד, ולמדני בלי הפסקה בקול, לא היינו מדברים כלום לא יוצאים מבית המדרש אפילו לרגע, בעמידה חטפנו מפעם לפעם שינה של רגע, שא"א בלעדי זה כמאמרם ז"ל "שבועה שלא אישן וכו'", "הלימודים של הימים והשנים הללו נשארו לנו והחזיקו אותנו לכל ימינו", עוד סיפר שכשהי' רב במג"ד והקהילה לא היתה גדולה, וכידוע לא רצה לקבל שום מתנות חוץ ממשכורתו הדלה, והי' ביתו רעבים ללחם, עכ"ז האוכל הדל שאכלתי פעם אחת ביום החזיק את גופי והייתי בריא וחזק, עד שישבתי שמונה עשרה ועשרים שעות במעת לעת ולמדתי תורה בכל כוחי, לא הרגשתי רעב, לא הרגשתי קור בלילות החורף עת ישבתי כל הלילה, והעכברים הסתובבו שם וכרסמו את המנעלים שלי ולא הרגשתי כלום. ופוק חזי מה דמסהיד עליו גברא רבה הרידב"ז מצפת בהסכמתו על ספרו שאול שאל וז"ל: "ראיתי שהוא ספר ישר מאד חריף ובקי ובעל שכל ישר, ומסוגל ונכון להורות ממנו הוראה לישראל, וכל חדרי לבבי מלאים שמחה בראותי כי עוד לא אלמן ישראל, עוד גאוני עולם בדור הזה" ע"כ.

מלחמה לה' בעמלק

אחד מהדברים הידועים והמפורסמים בעולם על הגאון והצדיק מקאשוי זי"ע הוא, שהי' קנאי גדול והלוחם האמיץ ללא חת בעד כל קדשי התורה ועם ישראל, לא הי' מוכן לשום וויתור או פשרה, אם הי' מדובר מאיזה שהוא שינויים קלים בדין, במסורה, ובמנהג ישראל המקובל מדור דור, לא התפעל מבקשות, מחניפות, צעקות, מכות, מאסרים, הי' לו מסירות נפש ממש בשעה שרצה מי שהוא להטותו מדרך הישר מדרך האמת, שרביה"ק זי"ע מעיד עליו שהוא הגבר הוקם על עולה של תורה, והוא העמוד הימיני במדינות אלו בדור הזה ועומד לנס עמו ללחום מלחמת ה' בעד תורתו אשר אין לנו דוגמתו" עכ"ל.

בראש וראשונה לחם בעוז ובתעצומות נגד כת "הנעלאגין" שבמדינת אונגארין, וכל מקום כהונתו דרש ותבע בכוחו הגודל שקהילתו תתנהג אך ורק עפ"י תקנת היראים ה"אורטודאקסין" שהתבדלו מהנעלאגין, כידוע שאחד מעיקרי תקנות היראים, והקשה מכולם, הי' הענין של כיסוי ראש אצל הנשים, ולמרות רצונם העז של כל גדולי המדינה לא עלתה בידי מיסדי האורט' לפעול אצל הרשויות וראשי הממשלה לצרף חובת תקנת זו לשאר תקנות, בגלל זה היו גם אנשים שנשותיהם הלכו בגילוי שער שווי זכיות בקהילתם, כשבא לכהן בקראלי הנהיג דבר זה ותיקון גדול תיקן שם שאיש אשר אשתו אינה הולכת בשער כדת ישראל, על אף שהנו אמנם חבר בקהלה, אבל רק עם התחייבויות כלפי הקהלה, כגון לשלם מסי הקהל כל תקנות חלים עליו, אבל הזכות לבחור ולהיבחר להנהלת הקהל אין לו, וקראלי היתה הקהילה היחידה שהתקיים תקנה זו, ורביה"ק זי"ע כשבא לכהן פאר בקראלי אחרי ר"ש התפאר בזה שמכהן בעיר היחידה שמתקיים תקנה זו, וגם כאן עזרו לו מן השמים, שהי' כמה מאנשים בעלי זרוע שנפגעו מן תקנה זו, ונכנסו אליו ואיימו עליו לבטל תקנה זו, ואם לאו הם יסדו חברת "מזרחי" בקראלי, כשראו שמתעקש התחילו לבצע זממם והחתימו אנשים לייסד חברת מזרחי, במשך שתי שבועות נפטר אצל אחד מהם ילד ואצל השני שני ילדים רח"ל, מובן שכל מחשבתם בוטלה מיד,

גם אחרי תום מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ח, שכידוע הרבה קהילות שהשתייכו להנהגת הקהילות האורט' שבאונגארין עברו למדינת רומני', שממשלתם טרם הכירה את ההנהגה של הקהלות האורט' שנתווספו כעת אל מדינתם, בשנת תרפ"ב נקראה אסיפת כל הרבנים ומנהיגי הקהלות לבוקארעשט עיר הבירה של רומני', כדי לאשר את התקנות האורט', והנה באסיפה זו נתחברו גם מנהיגי חברות הציונית שמצאו דרכם אל הממשלה, וע"י השתדלותם הוזמן אל האסיפה גם שר החינוך של המדינה, והם רצו להפוך הקערה על פיה ולמסור הנהלת האורט' בידי אנשים חדשים ומתחדשים, והסכנה הי' גדולה, גם כאן עמד במלוא עוזו כגבור חיל בלי פחד ומורא ובמסירות נפש, והציל את היהדות החרדית במדינה זו, היתה זאת אחרי כמה שעות של משא ומתן בענין, עמד אחד מהרע–בנים והתחיל להסביר לבאי האסיפה שעם הזמנים החדשים הגיע העת להוסיף אל הנהלת האורט' אנשים חדשים עשירים וכדו', ר"ש קם ממקומו עלה אל הבימה בלי לבקש רשות, והפסיק את הנואם באמצע, ובקול ארי צעק כשפניו מופנות אל השר: "דע לך אדוני השר אנחנו היהודים... שקבלנו תורתנו הק'... לפני ד"א שנה, כאלפיים שנים אנו מתגוללים בכל קצות בעולם, במשך כל ימי גלותינו מסרו אבותינו את נפשם בשביל קיום תורתנו, ולא רצו לשנות בה אף אות אחד, רבות מבני עמנו נהרגו בכל מיני מיתות משונות עבור זה, גם אנחנו פה היום כולנו חיים, מוכנים למסור נפשינו עבור קיום הקהלות שלנו כפי שקיבלנום מאבותינו מבלי לשנות כלל, ידוע להוי לכבוד השר, שעם ישראל הראשון בין העמים, שהי' תמיד נאמן למדינה שנמצאים בגלותם וגם נצטווינו בתורתינו על זה, אבל כל זה אפשר כשהמדינה נותנת לנו האפשרות לחיות עפ"י תורתנו, אבל ברגע שהמדינה תחוקק דינים שעל ידיהם תרצה לבטל ולהפריע לנו בענינים הנוגעים לדת ישראל, אנו פורקים עול הממשלה מעלינו, ונילחם נגדם בכל כוחנו עד

מסירת נפש, בעניני דת ודיני תורה אנו כפופים אך ורק לגדולי רבנינו ומורינו וכפי שהם יפסקו לנו כן נעשה, ופסקיהם של רבנינו יכולים להיות רק עפ״י השו״ע והתורה שקבלנו בהר סיני, בקשתי לכן מכבוד השר המרומם, לקחת דברינו אלו אל לבו, ולאפשר לאסיפה זו לנהל ענינ׳ כפי שדעת הרבנים ומנהיגי הקהלות שנתאספו היום פה״, כל הנוכחים כמעט ונעצרה נשמתם בשמעם דברים אלו, ופחד גדול אחז את כל הרבנים הנמצאים שם, אולם מה נשתנה המצב מיד כשהשר עמד על רגליו ואמר בקול רם שהאסיפה תמשיך לנהל דיוני׳ ותקבל החלטות׳ כפי רצון הנאספים וברוח הדברים של כבוד הרב מקראלי.

עם תום האסיפה חזר ר״ש לביתו מבוקרסט לקראלי והגיע לביתו קרוב לחצות הלילה וישב ללמוד, אחרי ב׳ שעות שמע קול דפיקות על חלון חדרו, וכשנגש לחלון השתומם לראות שהגה״ק מנאסוד זי״ע אל ביתו ותמה הר״ש מה לכ״ת כ״כ מאוחר בלילה, אמר לו הרב מנאסוד: אחרי שכבודו הצליח להציל היהדות החרדית ע״י נאומו החוצב להבות אש, יראתי שמא יכשל ח״ו בעון מחשבת התנשאות, ע״כ באתי להגיד למעכ״ת שאל לו לחשוב מחשבות כאלו, כי כ״ת בכלל לא דיבר באסיפה זו, רק כל דיבור שיצא מפיו היתה שכינה מדברת מתוך גרונו, וראי׳ לדבר אנא ינסה כ״ת לחזור ולהגיד שנית ואז יראה שאינו יכול. ומאותו יום והלאה הונהגו עניני האורט׳ ברומני׳ עפ״י דעת גדולי רבני׳ – זמן קצר אחרי האסיפה הזאת ניסו עוד כמה פעמים להתערב אצל פקידי הממשלה לעורר שוב את הענין, מובן שהי׳ באותו העת נשקפת סכנה לחייו, אבל לא עלתה בידם. פ״א הי׳ לפני פסח כשהיתה נשקפת סכנה לחייו, שאלו אותו מה הוא חושב לעשות מכיון שימי פסח מתקרב ובא, אמר: ״שהוא כבר הכין לעצמו חבילה מצות, יין, ובשר צלי שיכול להתקיים כמה ימים, הכל מוכן אצלו לידו והננו מוכן ללכת בשמחה בשירה ובזמר לבית הסוהר״.

כמו״כ לחם נגד כתי הציונות ולשונם הטמא, גם עמד נגד התיסדות אגודת ישראל כידוע, ולך נא וראה מה שכתב בהקדמת ספרו אבות על בנים באורך.

בשלהי שנת תרפ״ד הגיע לכהן פאר בק״ק קאשוי ועל שמו נקרא בתפוצות ישראל הגה״ק מקאשוי זצ״ל

אחרית ימיו

מראש השנה שנת תרצ״ו [כארבעה שנים לפי פטירתו] הרבה להתאונן על מצב היהדות באירופה, כי בעיניו הבדולחים ראה הצרות הנוראות המתמשמשות ובאות מה שלא ראו אחרים [כאשר יסופר להלן], ודיבר הרבה מהחורבן המשמש ובא בגלוי וברמז, עכ״ז הפיח רוח חיים והלהיב לב שומעי דרשותיו שהנה ישועתינו קרובה ופעמי ביאת המשיח כבר דופקים וצעדיו כבר נשמע, – וככל שהתקרב השנים ובפרט לפני הסתלקותו ממש, הרבה לקונן ולבכות על הצרות הנוראות שמכינים הגרמנים הארורים להשמיד להרוג ולאבד ח״ו את כל יהדות אירופה, ונעתיק מעט מהרבה דיבורים שנשמע ממנו מהחורבן המשמש ובא. בהזדמנות אחת אמר למשמשו בזה״ל: אלמלא הייתי יכול לגלות לך את אשר אני יודע מה יקרה אתכם ומה יעשו לכם, היו שערות ראשך עומדים מרוב פחד, ומה אעשה הלא אור להגיד לי. – כמה שבועות לפני פטירתו קיבל נכדו ר׳ אברהם יצחק בראדי זי״ל צערטיפיקאט [רשיון עלי׳ה] לארץ ישראל, נכנסה אמו ושאלה את אביה מה לעשות, אמר לה לנסוע מיד, היא התחילה לבכות [כי הוא הי׳ בנה יחידה שנולד לאחר פטירת אביו], גער בה ואמר יסע מיד, לכל הפחות הוא ישאר [לכל הפחות זאל ער בלייבן]. – אנשי ביתו ראו ושמעו ממנו דיבורים שהוא נלחם ומתווכח עם מישהוא, באחד מהימים האלו שאלו בנו ר׳ שמואל הי״ד על מה הוא מתכוין, וניסה להסיח דעתו על דברים אחרים, ענה ואמר לו ״מה לך לחשוב על דברים אחרים, הלא כל שרי האומות בשמים נגדינו ורוצים לבלעינו ח״ו, והנני עומד בקשרי מלחמה אתם, וכבר עלה בידי להכות בכמה מהם ולבטלם, המלחמה היא נוראה מאוד״, והתחיל לבכות בקול גדול, והמשיך לדבר עוד דברים מפליאים. ביום חמישי האחרון שחי עלי אדמות התחיל שוב לקונן על מצב ובכה בלי הפוגות, הוא הסתכל מסביבו על הנוכחים בהסתכלות מוזרה מאוד, בתו מרת שינדל בשמעה את הבכיות נכנסה לחדר וחשבה להרגיעו, ושאלה בלשון תימא אבא על אתה מקנן כ״כ, מה בעצם יכול להיות רע כל כך, אמנם אבי״ה הסתכל עלי׳ה בוטות, ובצעקה איומה שאלה, את רוצה שאגיד לך מה יהא בסופך ומה יעש אתך [די וויסט איך זאל דיר זאגן וואס דיין סוף וועט זיין], היא נבהלה ויצאה מהחדר.

אשכבתיה דרבי

באותו יום חמישי הנ״ל כ״ב לחודש שבט השבוע האחרון שחי עלי אדמות, בא לבקרו תלמידו ובן אחותו רמ״צ געלים, ושמח לקראתו ושאלו בבת צחוק, האם הוא יודע שבשבוע הבא ימלאו לו שבעים וחמש שנים [הוא נולד ביום כ״ט שבט תרכ״ה], והמשיך ואמר לתלמידו, דע שמה שאמרו חכז״ל הקב״ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום, זה אינו דוקא באותו יום, יכול להיות גם שנים שלושה ימים לפני כן או אחד כן, ואכן כאשר אמר כן הי׳ שנפטר ג׳ ימים לפני יום לידתו.

ביום א׳ תרומה, יומו האחרון עלי אדמות, התפלל בציבור בזמן הרגיל, במשך כל היום כמעט ולא דיבר כלום, שכב במנוחה רק שפתיו נעות כל הזמן, מפעם לפעם שמענו איזה מאמר חז״ל או פסוק תנ״ך על שפתיו, גם תפלות מנחה ומעריב התפלל בציבור, בכל שעות הערב שכב בשקט כשפניו אל הקיר ופיו לא פסק מלמלל כשם שעשה במשך כל היום עד חצי הלילה.

אחרי זמן קצר הסתובב במטתו והשכיב עצמו על גבו, הוא שכב ישר כל גופו ומכוסה בכר על פניו, פיו ועיניו היו סגורים וגון פניו הי׳ אדמומי, כך שכב כרבע שעה בלי לנוע כלל וכלל, הבחננו שרגעיו ספורים, והתחלנו מיד לומר הפסוקים והתפלות של אשכבתא, בינתים נזכר הרה״ח מו״ה יהודא ליב גולדשטיין מידידיו המקורבים, על בקשתו מלפני שנים, כשהסתלק הגאון רבי מאיר שפירא זצ״ל, ביקש לפני כן את בני ישיבתו, שבשעת יציאת נשמתו ינגנו כולם יחד ניגון עליו, כי רצונו שנשמתו תפרד ממנו מתוך שמחה, ר״ש סיפר דבר זה כמה פעמים, ואמר כמה הנני מקנא בהרב מלובלין שזכה לזה, והלואי שאזכה לזה גם אני, מיד התחלו לנגן רננו צדיקים בניגון ששרו תמיד אצל רבנו, פתאום ראינו כעין זעזוע קטן של הכר שהי׳ מכוסה בו, ובעוד רגע עוד פעם ולא יותר, רבנו שכב ונשאר כן בעינים ופה עצומים, וגם אחרי שהורנוהו מן המטה לא נשתנה מראה פניו, ונשמתו עלתה בסערה השמימה אור ליום ב׳ תרומה כ״ו בשבט ת״ש לפ״ק.

תודה וקול זמרה

תהי נא ברכותינו עטרה, להביע ברכת מז"ט ברגשי הוקרה, למע"כ העסקן הנמרץ היקר מפז
ותיק ועושה צדקה וחסד חשיכה כאורה, האי גברא יקירא, לכל דבר קודש לבו ער וחמ
דואג ומסור למענינו בכל עת ועונה, ברוח נאמנה, מוכתר בכל תואר, שמו הטוב נודע לצוהר
הוד והדר פעלו במעשיו היקרים, שבחו בפי ישרים, איש חמודות נודע לעוז ולתפארה

מוה"ר ישעי' אשר
זעליג אייזנבאך הי"ו

אב"י בעיר בית שמש ת"ו

לרגל שמחת נישואי בתו שתחי' למזל טוב ובשעטו"מ

עב"ג הבה"ח המו"מ בתוי"ש

החתן **יעקב שלום אייזנבאך** נ"י

בן האי גברא יקירא, נודע לעוז ולתפארה מוה"ר **צבי ארי' אייזנבאך** הי"ו

ושגורה בזה ברכותינו ואיחולינו, קדם מעלת כבוד ידידינו, שמשמחה זו יושפע לו
רב ברכות ושובע שמחות, ורב תענוג ונחת, מכל יוצאי חלציו שיחיו בבת אחת,
וזכות החזקת לימוד התורה בטהרה תגן בעדו ובעד כל אשר לו, וישלם ה' פעלו.

הזותמים למען שמו באהבה ובהודאה

הנהלת הקהילה

גם אנו מצטרפים לברכה, בהוקרה והערכה

מערכת "קול התעוררותינו" במהדו"ק

מערכת "קול התעוררותינו" במהדו"ב

סימן טוב ומזל טוב

דבר בעתו

שבת פרשת יתרו | שבת קבלת התורה

לקט מאמרי קודש מכל צדיקי וקדושי עליון בעניני קדושת היום וסגולתו

פרשת יתרו היא הכנה לשבועות, כמו רופא שנתן לאדם תרופה ומחלק אותה לחלקים מפני שא"א לקבל כל התרופה בבת אחת, כך א"א היה לקבל בבת אחת גודל הקדושה של חג השבועות, ונתנה לנו גם הקריאה של מ"ת בפרשת יתרו, והיא הכנה לשבועות.

(בית אברהם)

◆◆◆

והר סיני עשן כולו. נ"ל לומר בפי' הפסוק ע"פ מה שקיבלתי מרבותי אשר כל דבר ודבר הוא בסוד עולם שנה נפש. והוא סוד הענין של השבתות האלו, דהיינו שבת שירה וכן פרשת יתרו שקורין באמצע החורף, והוא כי כל דבר הוא בעולם שנה נפש, דהיינו "קריעת ים סוף" כאשר האדם בא אל הים שנקרע לפני ישראל, יוכל להרגיש ההארה של שביעי של פסח שהוא הארה של קריעת ים סוף [והראיה לזה דמבואר בגמ' ברכות (דף נד.) הרואה מעברות הים צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום], וזה הוא בסוד עולם, וכאשר בא יום שביעי של פסח מרגיש ג"כ הארה נפלאה מזה, והוא בסוד שנה, וכן כאשר קורין בתורה פרשת בשלח יוכל להרגיש ג"כ הארה זו, והוא בסוד נפש.

וכעין דבר זה הוא בהארה של "מעמד הר סיני" – כי בעולם הוא כאשר בא האדם אל הר סיני, יוכל להרגיש הארה זו, ובשנה הוא כאשר בא חג השבועות זמן מתן תורה, ובנפש הוא בשבת קודש כשקורין בפרשת יתרו, וכעין דבר זה הוא בכל ענין וענין...

ושמעתי ממורי הקדוש (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב) זצללה"ה, כי בסוד הנפש, שהוא ע"י התורה, הוא יותר גבוה במעלה מן הזמן – שהוא בשנה, עד כאן שמעתי ממורי. והבאתי ראיה לדבריו הק', כי הרי בשבועות מפטירין במרכבת יחזקאל, ובפרשת יתרו מפטירין במרכבה שראה ישעי', ומבואר בגמרא (חגיגה יג:) כי יחזקאל הוא כבן כפר וישעי' כבן כרך..., הרי כי בסוד הנפש הוא יותר במעלה, וכמ"ש מורי זצוקללה"ה, שהרי מפטירין בפרשת יתרו הפטורה שהיא יותר במעלה מההפטורה שמפטירין בשבועות וכנ"ל, ומבואר בספה"ק כי עש"ן הוא נוטריקון ע'ולם ש'נה נ'פש... לפענ"ד נראה לומר עפ"י פשוטו, דקאי על הר סיני, אשר הענין של מעמד הר סיני הוא בסוד עולם שנה נפש וכמ"ש לעיל, וזה שאמר 'והר סיני עש"ן', כנ"ל.

(אמרי יוסף)

◆◆◆

עובדא ידענא שהרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא סיפר שפע"א הי' בפרשת יתרו בצל קדושת אביו הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע ובקראו את עשרת הדברות ראה ממש קולות וברקים כמו בשעת קבלת התורה על הר סיני ולא בדמיון ראיתי אלא בפועל ממש ראיתי בעיני את הקולות וברקים של מתן תורה, ואח"כ חשבתי אם כך זכיתי לראות בלי ההכנה לזה א"כ אשתדל להכין עצמי בקדושה ובטהרה ושמירה יתירה וכן עשיתי עד חג השבועות עבדתי על זה עבודת הקודש ונסעתי על חג השבועות לאבי והנה אז לא זכיתי לראות והבנתי שמה שזכיתי לראות בפרשת יתרו הי' מפני שאבי רצה להראות לי בכח קדושתו מה שהצדיקים יכולים לראות. עוד סיפר הגה"ק משינאווא שבעת שקרא אביו הק' את עשרת הדברות הי' לו התפשטות הגשמיות ממש כמו במעמד הר סיני.

(דברי מנחם)

◆◆◆

והנה מתאמרא משמיה דרביה"ק מלובלין זללה"ה שבשבת קודש פרשת יתרו יורד השפעות קדושות של חג השבועות, וכ"ק מרן אאמו"ר בברך משה בפרשתן (עמוד קנא) הביא שפעם אחת היה הגה"ק משינאווא זי"ע בשבת קודש פרשת יתרו אצל אביו ק"ז הדברי חיים זי"ע, וזכה לשמוע בשעת קריאת התורה הקולות וברקים ממעמד הר סיני, ואמר שלא זכה לזה אף בחג השבועות זמן מתן תורתינו. ומובן הדבר כי אם מרן הקדוש הדברי חיים זי"ע קרא בתורה, והרה"ק משינאווא זי"ע האזין לקריאתו, בודאי שזכה לשמוע קולות וברקים ממעמד הר סיני, ומכל מקום נוכל ללמוד מזה אשר מעין דמעין כל אחד יכול לזכות. ועלינו לקבל על עצמינו בחינת נעשה ונשמע כמו בחג השבועות להוסיף אומץ בעסק התורה.

(מהר"א ט"ב)

◆◆◆

בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני, ופירש"י ז"ל ביום הזה, בראש חודש, לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו עכ"ל, וצ"ל מכיון שפי' רש"י ז"ל ביום הזה בראש חודש, א"כ איך יתכן לדייק מביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים בעיניך כאילו היום נתנו, הלא אז בראש חודש עוד לא נתנה תורה אבן נראה הכוונה על ענין ההכנה שנצרך לעסק התורה הקדושה, שתהיה כמו אז שמראש חודש ועד מתן תורה התעצמו והתגברו בזריזות ההכנה לקבלת התורה הקדושה לצד חשקם ותשוקתם אליה על ידי שהיתה אז דבר חדש, כמו"כ בכל יום ויום צריך האיש הנלבב להכין את עצמו בהכנה כזו לדברי תורה כאילו זה דבר חדש.

(אהל תורה)

פנימי תרפ"ד בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה עם הרה"ג ר' שלמה שבתי קעסטנבוים שליט"א

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בוויליאמסבורג יצ"ו

מוצש"ק פרשת ויקרא – זכור תשפ"ב לפ"ק

הרה"ג ר' שלמה שבתי שליט"א נכנס אל הקודש פנימה יחד עם אביו הרה"ח ר' משה אהרן הי"ו לקבל ברכת קדשו של כ"ק מרן רבינו שליט"א לרגל שמחת אירוסי בתו הכלה שתחי'

רבינו: מזל טוב צום שידוך שליסן, דער אויבערשטער זאל העלפן ס'זאל זיין א קשר של קיימא א בנין עדי עד, מיט נחת און שמחה און מיט אלעם גוטן.

ס'איז דאס ערשטע קינד ביי דיר?

הרה"ג ר' שבתי קעסטענבוים שליט"א: יא, ברוך ה' ס'גלייבט זיך נישט אז מ'האלט שוין דא, הערשט נישט לאנג צוריק האב איך געלערנט ביים רבי'ן אין די ישיבה.

ופנה רבינו לאביו מוה"ר משה אהרן קעסטנבוים הי"ו, ואמר: מזל טוב זיידע, דער אויבערשטער זאל העלפן ביי די קומענדיגע דורות ווייטער געזונטערהייט.

רבינו ישב אז בעסק התורה בסוגיא דמצות צריכות כוונה

הגר"ש: איך זעה דער רבי איז דא עוסק אין מצוות צריכות כוונה, מסתמא די סוגיא אין די ישיבה וועט זיין אויף דעם.

רבינו: יא, כ'האב הערשט יעצט אהנגעהויבן, דאס גייען מיר אי"ה לערנען אויף יום טוב (שבת הגדול וחג הפסח הבעל"ט) מ'האט שוין לאנג נישט געלערנט די סוגיא, שוין אסאך יארן נישט אויסגעקומען צו לערנען די סוגיא.

הגר"ש: פרייטאג צונאכטס האט דער רבי איך שוין געזעדט אין די סוגיא געווען אין מצות צריכות כוונה, אזוי שיין פארענטפערט ביי די תורה דעם אל"ף זעירא פון ויקרא, בנימטריא ר' עקיבה.

רבינו: דער מגלה עמוקות (אופן עג) זאגט דאס אז אל"ף זעירא איז בנימ' ר' עקיבה, מיט א ה' [עקיבה].

הגר"ש: דער רבי האט דערמאנט דעם אגלי טל, דבר שאק מתכוון מותר, ס'איז א הפלא'דיגער דרוש געווען.

רבינו: דער אגלי טל איז אין די הקדמה.[1]

---

1 ונעתיק כאן קטע א' מתוך הדרוש שאמר אז מרן רבינו שליט"א בליל שב"ק פ' ויקרא שנת תשפ"ב לפ"ק: "ויקרא אל משה, במסורה אל"ף דויקרא זעירא, איתא בילקוט ראובני (אות ה) בשם מגלה עמוקות (אופן עג) אלף זעירא גימטריא רבי עקיבה. וצריך ביאור למה נרמז דבר זה בפרשת הקרבנות.

ונל"פ בהקדם מה דאיתא במס' שבת (דף פח.) דבשעת מתן תורה כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. וכתב מהר"ש אלגאזי (אהבת עולם דרוש א) לסתור טענת מודעא, דקי"ל (בבא בתרא מז:) תליוהו וזבין זביניה זבינא, דאגב אונסא וזוזי גמר ומקני, והכא נמי מחמת השכר מצוה דהוי זוזי, אמרינן אגב אונסא וזוזי קבלו התורה, עכ"ד.

אמנם זה דוקא אם תלוהו וזבין ונתן משות מיד, אז אמרינן אגב אונסא וזוזי גמר ומקני, אבל מתן שכר המצות ליתא בעולם הזה, וכדקי"ל (קידושין לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ולכן לא מהני כשהוא באונס, עכ"ד.

אכן הכי איתא במס' קידושין (דף לט:) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דתניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה, בכיבוד אב ואם כתיב (דברים ה טז) למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב (שם כב ז) למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים,

הגר"ש: מ'האט געזעהן דער עולם ביים טיש האט פעסט מיט געהאלטן די תורה.

רבינו: יא, ב"ה.

איך זיין ביים טיש יעדע וואך, מ'עסט די סעודה מיט די בחורים,[2] פראביר איך אלץ צו זאגן אזוי בדרך דרוש, די בחורים האלטן מיט, דאם גענט אריין א חיות אין די בחורים, א חדוותא דשמעתא.

הגר"ש: כלפי פורים איז דא א גאנץ עסק אויף דעם, דער פרי מגדים (סי' תרצ"ה סק"א) האט א שאלה צי מ'דארף אינזין האבן ביי משלוח מנות און מתנות לאביונים.[3]

רבינו: עם איז דא א ישועות יעקב (סי' תר"צ סק"ו), וואם ער זאגט אז אפילו איך האלט מצוות אין צריכות כוונה, ביי קריאת המגילה דארף מען אבער יא האבן כוונה, ער זאגט אז ביי מגילה איז הארבער וויל עס שטייט 'נזכרים ונעשים', כ'מיין ער זאגט אזוי.[4]

הגר"ש: ס'איז דא א טורי אבן (יז.) אויך דאכט זיך מיר.[5]

---

2 סעודתא דחקל תפוחין קדישין בליל שב"ק אשר מרן שליט"א עורך מדי שבוע בשבוע יחד עם מאות בחורי חמד מתלמידי המתיבתא הק' הסמוכים על שלחנו, בהיכל השולחנות בקרית יואל יצ"ו.

ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך, ופריך בגמרא ודלמא לאו הכי הוה [פירש"י לא יארע הדבר הזה לעולם, אלא מאריכין ימיו ושנותיו], ומשני רבי יעקב מעשה חזא, ופריך בגמ' ודלמא מהרהר בעבירה הוה, ומשני מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ופריך ודלמא מהרהר בעבודה זרה הוה, וכתיב (יחזקאל יד ה) למען תפוש את בית ישראל בלבם, ומשני אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור, עד כאן דברי הגמרא.

ומעתה יש מקום לומר שזה תלוי בפלוגתא דאמוראי במס' ראש השנה (דף כח.) אי מצות צריכות כוונה אי לא, דאי נימא דמצות צריכות כוונה, אז אין ראיה ממעשה זו דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דיש לומר שאיש זה כאשר עלה לבירה ועשה שילוח הקן לא נתכוין לדבר מצוה, ומשום הכי לא היה לו שכר מצוה, אבל אי מצות אין צריכות כוונה, הרי בדיעבד גם כשלא נתכוין שפיר קיים את המצוה, ולמה לא הגין המצוה עליו, ועל כרחך דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. (ועיין בלב אהרן דרוש פ' אחרי עמוד קצט ופ' בחקותי עמוד ש). נמצא דרבי יעקב שהוכיח ממעשה זה דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, סבירא ליה דמצות אין צריכות כוונה, אבל למ"ד מצות צריכות כוונה, אז שכר מצוה בהאי עלמא איכא, ומה שנאמר אם בחוקתי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, הוה כפשוטו דשכר מצוה בהאי עלמא איכא.

ונקדים עוד מה שכתב באגלי טל (בהקדמה) דרבי שמעון דס"ל (שבת מא:) דבר שאינו מתכוין מותר, הטעם קאמר הש"ס (פסחים כה.) דרבי שמעון אזיל בתר כוונה, מכלל דרבי יהודה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור, הטעם דלא אזיל בתר הכוונה רק בתר המעשה, וממילא דהוא הדין לגבי מצוות, רבי יהודה יסבור מצות אין צריכות כוונה, ולרבי שמעון מצות צריכות כוונה, עכ"ד. וממנו נקח לשיטת רבי עקיבא, דלפי מה שכתב במלא הרועים (ערך דשא"מ אות ל) דרבי עקיבא ס"ל (בבא קמא קיג.) דבר שאין מתכוין מותר, נמצא דס"ל מצות צריכות כוונה.

ובזה יתפרש הרמז בפרשת הקרבנות אל"ף זעיר"א גימטריא רב"י עקיב"ה, כי הקרבנות חטאות ואשמות באין על חטא, ולכאורה אי יש מודעא על מתן תורה למה צריך קרבן לכפר על חטא, לזה נרמז כאן רבי עקיבא, דס"ל דבר שאין מתכוין מותר ומצות צריכות כוונה, ולפי זה יש לומר דשכר מצוה בהאי עלמא איכא, וליכא טענת מודעא, ולכן יש חיוב קרבנות.

3 עיין בפמ"ג (משב"ז סימן תרצ"ה ס"ק א) שכ': סעודת פורים ומתנות לאביונים ומשלוח מנות י"ל צריך כוונה, ובשו"ע (סי' תע"ה) ובמג"א (סקי"ד) כ' דמצה שנהנה יצא אע"ג דלא איכוון, י"ל שהסעודה עיקר לזכר הנס שנעשה ע"י סעודה, ע"כ בעי כוונה, משא"כ יציאת מצרים לא היתה הנס ע"י המצה, וצ"ע. וכ"ה במשנ"ב (שם ס"ק ד).

4 עיין בישועות יעקב (או"ח סי' תר"צ סק"ו) שכתב בטעם השו"ע דפסק מגילה צריכות כוונה, וז"ל: ואפשר דדברי קבלה כד"ת דמי, וע"כ בעי' כוונה כמו במצוה של תורה כו'. ואח"כ כתב מדעת עצמו ...ואמנם עכ"פ נראה לי ברור, דבמגילה של לילה כיון דכו"ע מודים דאינו רק מדרבנן ואינו בכלל דברי קבלה, דבמגילה כתיב והימים האלה 'נזכרים ונעשים', אלא דאח"ז תיקנו רבנן לקרות המגילה בלילה בזה נלע"ד ברור דבלילה א"צ כוונה, דבזה לא כתיב נזכרים.

ובזה ישבתי על נכון דברי ירושלמי דקאמר אהך מתני' דמגילה (רפ"ב) דהי' כותבה ואת אומרת פורים מותר בעשיות מלאכה, וקשה מאי ראיה מייתי, דהרי אף אי נימא דפורים אסור משום דכתיב משתה ושמחה ויו"ט, וכיון דלענין משתה ושמחה קיי"ל דאינו נוהג רק ביום ולא בלילה, וסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא יד"ח, מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב, ודילמא הך מתניתין דכותבה דורשה ומגיה איירי בקריאת מגילה של לילה דמותר בעשית מלאכה, ובזה א"ש דבשל לילה לא בעי כוונה, ודו"ק, עכ"ל.

5 וז"ל: היה כותבה דורשה ומגיהה אם כיון לבו יצא. למאן דאמר סוף פרק ג' דראש השנה (דף כח ע"ב) מצות אין צריכות כוונה, האי כיון לבו לקרות כראוי ולא כדרך קורא להגיה שקורא בענין שיכיר השומע מחסירות ויתרות ולא כדרך קריאה, והכי דייק לישנא דכותבה ומגיהה, ולהכי לא מקשה מהא דהתקשה מהיה קורא גבי קריאת שמע כן פירש הר"ן.

ואני תמה על זה, דאדרבה מדקאמר כתבה דרשה ומגיהה מכלל דכתיבה ודרשה לא כדרך קורא להגיה מיירי, ואפילו הכי בעי כוונה, ותקשה למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה, אבל אני פירשתי שם בפרק ג' דראש השנה דאפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה בקריאת מגילה מודה דצריכה כוונה, והבאתי ראיה לזה מהא דפריך התם למאן דאמר אין צריכות כוונה, מדתנן היה עובר אחורי בית הכנסת

רבינו: דער פרי חדש (או"ח סי' תר"צ) זאגט אז מגילה איז דא א חיוב כוונה וועגן פרסומי ניסא.[6]

אבער דער ישועות יעקב זאגט אז מגילה איז הארבער וויל ס'שטייט 'נזכרים ונעשים', מוז מען האבן כוונה.

אזוי ווי ס'איז דא אין די גמרא ביי שופר, די גמרא זאגט דארט וויל ס'שטייט זכרון תרועה, און ס'איז דא אחרונים וואס קלערן אריין ביי תפילין זאל זיין א עקסטערער חיוב וויל ס'שטייט לזכרון בין עיניך.[7]

הגר"ש: מ'מוז עם האבן אין קאפ.

אבער אין סי' תרצ"ה האט ער אויך א שאלה, דער פרי מגדים, אז עס קען זיין אז משלוח מנות און מתנות לאביונים האט מען נישט יוצא געווען אן כוונה (כמובא לעיל).

בפשטות ביי א דרבנן פסק'נט מען אין צריכה כוונה.

רבינו: דארט וואו יענער באקומט דעם משלוח מנות, דער עיקר כוונה איז אז יענער זאל עס באקומען, עס איז אזוי ווי מ'זאל זאגן ביי 'פרו ורבו' איז דער עיקר אז עס וועלן געבוירן קינדער, דער תכלית פון 'פרו ורבו' איז ס'זאל זיין מענטשן, אפילו אז מ'האט נישט אינזין וויל סוף כל סוף איז דאך דא די תוצאה.[8] דאם זעלבע ברענגט מען צו אויף 'שריפת חמין' דארט איז אויך די זעלבע זאך, אז סוף כל סוף איז דער חמין פארברענט געוואָרן, עם איז מער נישטא. משא"כ אז איינער שאקלט לולב, דער לולב ווערט אויפגעשאקלט, אבער נישט דאם איז די מצוה, דארט וואו דער כוונה פון די תורה איז אז ס'זאל עפעס זיין, עם זאל עפעס פאסירן איז אין צריכה כוונה, במילא איז דארט אויך נישטא קיין מצוה הבאה בעבירה, ס'איז דא אזעלכע מצות וואס איז אנדערש.

הגר"ש: דער אבני נזר (או"ח ח"ב סי' שי"ח) זאגט עפעס יא, אז טאמער איינער פארברענט ערב פסח דעם חמין פון די זעקסטע שעה און ווייטער, איז יא דא א פראבלעם אז ס'פעלט אין מצות צריכות כוונה.[9]

רבינו: ס'איז דא וואם זאגן אז דארט וואו דער תכלית המצוה איז עם זאל עפעס פאסירן, דעמאלטם איז נישטא דעם פראבלעם, דער מציאות איז אז ס'איז פארברענט געוואָרן דער חמין, עם איז דא דא חמין? ניין, ס'איז נישטא. דער מנחת חינוך (סוף מצוה א') אליינס ווייל אזוי זאגן, ער רעדט ביי 'פרו ורבו' די ערשטע מצוה, דארט ווייל ער אזוי זאגן.[10]

או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא, מאי לאו אם כיון לבו לצאת, ומשני לא לשמוע, לשמוע, והא שמע בכסבור חמור בעלמא הוא.

ואיכא למידק בשלמא על קול שופר אפשר לטעות בקול חמור דקול שופר בקול חמור מיחלף, אבל קריאת מגילה שקורא בחיתוך אותיות ותיבות היכא אפשר למחלף ולמטעי בקול חמור, אלא ודאי דאפילו למאן דאמר מצות אין צריכות כוונה, במגילה מודה דצריך כוונה, ומתני' לצדדין קתני אם כיון לבו גבי קול שופר היינו לשמוע, ולאפוקי כסבור חמור הוא ולשמוע דמגילה היינו לצאת.

6 עיי' בפרי חדש (או"ח סי' תר"צ סעיף י"ג) שצידד דמגילה שאני דלכו"ע בעי כונה משום פרסומי ניסא, והוכיח כן ממה שתירצו בגמ' (ר"ה כח:) דכסבור חמור בעלמא, וזה אינו שייך אלא על שופר ולא על מגילה, ועל כרחין דמגילה שאני דבעי כונה לכולי עלמא, וכל קושיית הגמ' היתה רק משופר עכ"ד.

7 עיי' בשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' נ"א אות ב) שחידש דהרמב"ם מפרש את הצריכותא של הגמ' דשאני שופר דכתיב ביה לשון זכרון תרועה, וכיון שכתוב בו לשון זכירה לכו"ע צריך כוונה, ופסק הרמב"ם כהאי צריכותא. ונמצא דעיקר פסק הרמב"ם דמצוות אין צריכות כוונה לבד ממצוה דכתיב בה לשון זכירה.

וכתב הבית הלוי דא' מן החכמים העיר דלפי"ז גם בתפילין דכתיב בהו והיה לזכרון בין עיניך יהא צריך כוונה לדעת הרמב"ם, וציין בזה לעירובין (דף צ"ה.), ע"ש.

8 עיין בשו"ת בית הלוי (ח"ג סימן נא אות ג) וכ"כ גם בספר קובץ שיעורים (ח"ב סימן כג אות ו) דבמצוות שהעיקר בהם זה התוצאה, כגון פריעת בע"ח ואכילת קדשים וכיו"ב א"צ בהם כונה, והכא נמי במצות בדיקת חמץ, אין עיקר המצוה עצם מעשה הבדיקה, אלא התוצאה, ולכן מסתבר דלא מעכב במצוה זו הכוונה, ושפיר מדמה הגמ' בין מצות בדיקת חמץ למצות צדקה.

9 עיין בשו"ת אבני נזר (חלק' פסח או"ח ח"ב סי' ש"ח) שהאריך שם לבאר דמצות תשביתו הוא בקום ועשה, דהיינו להשבית החמץ בידים, ומסיק שם דכיון שנתבאר דהמצוה בקום ועשה, אם כן הוא דומה לכל מצות עשה דמתעסק לא יצא, אפי' למ"ד מצוות א"צ כוונה דכתב הר"ן בשם הרא"ה דאם אוכל מצה ואינו יודע שהוא ליל פסח לא יצא עכ"ל.

10 עי' סברא דומה לזה בס' אמרי בינה (או"ח דיני ציצית סי' י"ד בד"ה ודע הנראה) שכתב שם היכא דעיקר פעולת המצוה הוא על התכלית פועל היוצא בזה, לכולי עלמא לא בעינן כונה, ועיי"ש מה שכתב בזה לגבי יבום.

אגב, מן הענין לציין שבס' דרך המלך להגאון מראווא (חלק' אישות פ"א הל' א') בפירוש הקצר אות א' בסופו כתב שם: וראיתי למחותני הגאון הקדוש בעל מנחת חינוך זצ"ל אשר בעת שהיה מסדר קידושין היה נוהג להזהיר להחתן שיתכוון לכוונת המצוה לצאת ידי השיטות האומרים דמצוות צריכות כוונה עיי"ש.

ביי צדקה איז דא ספציעל וואס זאגן אז דער עיקר איז דער אריבאן זאל באקומען די צדקה איז אין צריכות כוונה, ווי די גמ' זאגט אין פסחים (ז.) על מנת שיחזי בני.[11]

הגר"ש: ביי פסח זעהט מען עפעס א היפוך'דיגער ענין, ווייל ביי מצה איז כפאו לאכול מצה האט מען דאך יא יוצא געווען (ר"ה כח.).

רבינו: ווייל ער האט הנאה, דארט האט מען טאקע יוצא געווען, אפילו איך האלט מצוות צריכות כוונה, דער ר"ן אין מס' ר"ה זאגט אזוי.[12]

הגר"ש: לעומת זה האב איך געזעהן אין הגדת דברי חיים, מוטשעט ער זיך דארט איבער דעם אז ס'איז נישטא קיין איין מצוה כל שלא 'אמר' שלשה דברים אלו לא יצא, אז נישט נאר כוונה דארף זיין, נאר עם דארף אויך זיין אן אמירה.[13]

רבינו: דאם איז שווער טאקע, וואם הייסט לא יצא? פארוואם איז 'לא יצא'? די משנה איז א שוועריע משנה. דער ר"ן אין פסחים זאגט טאקע אז לא יצא מיינט לא יצא כראוי, אבער נישט לא יצא כלל.[14]

דער מהרש"א אויפן פלאץ (בחי' אגדות פסחים קטז:) פרעגט אויך אויף די משנה, וואם הייסט אז ער האט נישט געזאגט האט ער נישט יוצא געווען, פארוואם האט ער נישט יוצא געווען? ער האט געגעסן מצה און ער האט נישט יוצא געווען, פארוואם?

איז דא וואם זאגן (המבי"ט בספרו קרית ספר, ועוד מפרשים) אז דאם מיינט צו זאגן דעם סיפור יציאת מצרים,[15] אז וואם מ'מוז 'זאגן' איז מצות סיפור יציאת מצרים און דאם איז מען נישט יוצא, אבער אכילת מצה האט ער פשטות יא יוצא געווען.

הגר"ש: אין אבודרהם איז יא משמע אז מ'איז נישט יוצא די מצוה פון אכילת מצה.

רבינו: יא, ער זאגט אז די תורה האט דא מקפיד געווען אז ס'מוז זיין באמירה,[16] אבער דאם פרעגט מען וואו נאך טרעפט מען אזא זאך, מילא כוונה אויב איז מצוות צריכות כוונה, איז מען נישט יוצא, פארשטייט איך, אבער אמירה, מ'זאל נישט יוצא זיין אהן דעם?

---

11 עיי' מה שכתב החפץ חיים בספרו אהבת חסד (פרק כג אות ב), וז"ל: ופשוט דה"ה בעניני החסד אם מפריש מעות לגמ"ח או שמלוה איזה דינר לחבירו וחושב בנפשו שהוא עושה מצוה זו כדי שיחיו בניו או שיצליח בנכסיו או שיזכה לעוה"ב, אעפ"כ מקרי מצוה גמורה, כיון שבאמת מכוין לעשות המצוה שכתובה בתורה אך שהוא שייטיב לו השי"ת ג"כ עבור זה, ומצוה גמורה היא, ואין סתירה לזה ממה דקיי"ל באו"ח (סימן ס' סעי' ד') דמצוות צריכות כונה, והיינו שיכוין לשם מצוה, דהכ"נ מכוון לשם מצוה, אך שהוא רוצה שייטיב לו השי"ת ג"כ עבור זה ע"כ מצוה שלימה היא, ועיי"ש עוד בהגה"ה מש"כ בזה.

ואכן עיין בספרי האחרונים שדנו באריכות אי משלוח מנות ומתנות לאביונים הוי ממצות צדקה או מצוה מיוחדת, ומדברי הריטב"א (מגילה ז, א), משמע שאין זה שייך לדין צדקה, שכותב "שאין נתינה זו מדין צדקה גרידתא, אלא מדין שמחה" והנפק"מ לענין כוונה בספיקו של הפמ"ג.

12 עיין בד' הר"ן (שם בר"ה) שמבאר שנהגה עושה כמותכון לצאת ידי המצוה, כדאמרי' בגמ' בחלבים ועריות שכן נהגה.

ובביאור סברת הר"ן עיין בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ק"ז אות ב), שו"ת בית הלוי (ח"ג סי' נ"א אות ב), כלי חמדה (פרשת בי תצא עמ' ר"כ אות ג).

13 וכתב שם תירוץ וזלש"ק: דהנה ידוע שיציאת מצרים הוא מקור ושורש לגאולתן של ישראל, וכל המצות הם זכר ליציאת מצרים כידוע, והייט דיציאת מצרים הי' כעין הולדת הולד ממעי אמו כמו"כ נעשו אז ישראל לעם, וכמאמר הכתוב אני היום ילדתיך, כמו כן הוי אז כיום הלידה, וידוע דבטבעי הכל תלוי במזל הלידה כמבואר בגמרא האי מאן דאתליד בא' בשבת כידוע, וכמו כן גבוה מעל גבוה שומר בשורש הולדת אומה הקדושה האירו מקור כללות הקדושה, והי' יציאת מצרים בגילוי שכינה בהארה נפלאה אני ד' ולא מלאך ולא שליח כ"א הקב"ה בכבודו ובעצמו, והנה המצות משולשים יש במחשבה יש מהם בדיבור ויש במעשה, וידוע דמקור כל עולם הרוחני הוא דיבור עליון וברוח פיו כל צבאם, וכבר ביאר לנו אדונינו האר"י ז"ל דפה העליון המכונה בשם עקודים כולל הכל, ולכן מכונה בשם עקודים דהכל נכלל יחד, כן המצוה בפסח דבמצות מעשיות נכלל הדיבור וד"ל.

14 עי' שם בלשון הר"ן (פסחים כה:) "כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו: כלומר לא יצא ידי חובתו כראוי אבל לא יצא ידי חובתו כלל לא קאמר, ודכוותה בסוכה (כח.) א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך לאו דוקא, דהא לא הוי טעמא דההיא אלא משום דילמא אתי לאמשוכי בתר שולחנו, וכל היכא דלא אימשך לא סגי דלא יצא, אלא ודאי כדאמרינן", עי"ש.

15 עי' שם בלשון המבי"ט (קרית ספר הלכות חמץ ומצה פ"ו) "ואם לא אמר ופירש טעמי שלושה דברים אלו בפסח, שהן פסח מצה ומרור, לא יצא ידי חובת סיפור יציאת מצרים".

16 עי' שם באבודרהם בביאורו על ההגדה, וז"ל: "רבן גמליאל היה אומר כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, פי' אע"פ שיאכל פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו אם לא יאמר שלשה דברים אלו למה הם באים, שמצאנו שהכתוב הקפיד באמירה ובהגדה. וע"ז מפרש והולך למה הם באים, פסח על שם שפסח המקום" וכו', עי"ש.

דער צל״ח זאגט אז לא יצא ידי חובתו מיינט דעם שיעבוד מצרים, ווייל ווען מ׳זאגט דעם טעם הדבר וועלט ארויסגעברענגט דעם קושי השיעבוד ממילא איז נשלם דער זמן, און אז מ׳זאגט נישט פעלט אין די השלמה פון די ד׳ מאות שנה.[17]

הגר״ש: ממילא לא יצא ידי חובתו פונעם גזירת הגלות אין מצרים מיינט דאס.

רבינו: יא, ווייל אז ס׳איז נישטא קיין קושי השיעבוד פעלט אינעם זמן.

אינטערעסאנט, דער ב״ח (או״ח סי׳ כ׳) זאגט אז ביי תפילין אן ביי ציצית און ביי סוכה מוז מען אינזין האבן אויך דעם טעם המצוה, ווייל ס׳שטייט אין פסוק דאס לשון ׳למען׳, ס׳שטייט ׳למען תזכרו׳, און ׳למען תהיה תורת ה׳ בפיך׳, און ׳למען ידעו׳, און דער ב״ח זאגט טאקע אז נישט נאר מ׳דארף אינזין האבן מקיים צו זיין, נאר מ׳דארף אינזין האבן דעם טעם המצוה.[18]

האב איך שוין געקלערט אזוי אויך כלפי אכילת מצה, ביי מצה שטייט ׳למען תזכור את יום צאתך׳, ס׳שטייט ׳למען׳, לויט דעם קען מען פארשטיין פארוואס ביי מצה איז לא יצא ידי חובתו, ווייל דא איז הארבער.[19]

דער ב״ח איז אן אינטערעסאנטער ב״ח.

הגר״ש: אין דרך פיקודיך (הקדמה א׳ אות ה׳) רעכנט ער זיך שטארק מיט דעם ב״ח.[20]

רבינו: דער מגן אברהם (ריש סי׳ תרכ״ה) ברענגט אויך אראפ דעם ב״ח.

הגר״ש: דער דרך פיקודיך זאגט טאקע אז אהן דעם איז מען נישט יוצא, מ׳דארף אינזין האבן.

רבינו: ס׳איז ביי דריי מצוות.

הגר״ש: סוכות, תפילין, און ציצית.

רבינו: יא, אזוי זאגט דער ב״ח. די דריי מצוות ווייל ס׳שטייט ׳למען׳, איז במילא ביי מצה שטייט דאך אויך ׳למען׳, ווי ס׳שטייט למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים׳.

הגר״ש: אהא, במילא שטימט זייער גוט דעם ׳כל שלא אמר שלשה דברים׳, הפלא ופלא.

---

17 וז״ל הצל״ח: ״ועל דקדוקו של מהרש״א נראה לי לדקדק עוד במה שאמר לא יצא ידי חובתו, ומה היה חסר באמרו סתם לא יצא, וכמו שאמרו הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו לא יצא, ומה כיוון באמרו ידי חובתו, ונראה משום שנגזר על אבותינו עינוי ועבודה ארבע מאות שנה והם לא היו במצרים רק רד״ו שנה, אך בישוב הדבר נחלקו המפורשים יש מהם שדרשו דקושי השעבוד השלים ובזמנו יצאו ויש שדרשו באופן אחר, והנה יש להוכיח שקושי השעבוד במצרים הוא השלים ובזמן האמתי יצאנו דהנה סדר הפסח פסח מצה ומרור, וכיון שמצה רומז לגאולה ומחר רומז לשעבוד היה להקדים מרור למצה הרי השעבוד הקדים לגאולה, אבל באמת אדרבה המרור הוא הגאולה האמתית שע״י שמררו חייהם נשלם הזמן, וזהו כונת ר״ג כל שלא אמר ג׳ דברים הללו דהיינו לפרש טעמם לא יצא י״ח דאיכא למימר שיצאנו קודם זמן ועדיין היו חייבים להשתעבד, אבל ע״י פירש הטעמים ואז קשיא למה מרור אחר מצה וצ״ל כנ״ל, ואם כן בזמן יצאו והיתה גאולה אמיתית״.

18 כ״כ הב״ח (ריש סי׳ תרכה) כיון דכתיב ׳למען ידעו׳ וגו׳ לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה, ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים צריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה. והמחצית השקל (שם סק״א) מבארו בהרחבה אע״ג שבכל המצות אפילו למאן דאמר מצות צריכות כוונה די שיתכוין לצאת ידי המצוה שנצטווינו מפי ה׳ על ידי משה, אבל מצות סוכה דכתיב גביה למען ידעו דורותיכם כו׳ בהוציאי אותם מארץ מצרים, נראה מלשון הכתוב שהקפידה תורה שבשעת קיום המצוה נדע ונכוין לטעם מצוה שהיא זכר ליציאת מצרים.

ועי׳ מ״ש כ״ק מרן ז״ל בדברי יואל לסוכות (עמוד רפ״ז) בדרך אגדה ומוסר בדרשה לאברכים חוהמ״ס תשכ״ח.

19 עיין בס׳ מקור חיים (שם) שמעיר על דברי הב״ח שא״כ למה לא מנה גם מצות מצה דכתיב ביה למען, ועיין בביכורי יעקב (סי׳ תרכ״ה) שג״כ הבין כן בד׳ התוס׳ שלכן לא יצא ידי חובתו במצות מצה ומרור.

20 וז״ל: הנה זה הוא ברוב המצות שבתורה שאין מבואר אצלה טעם בתורה, אבל במצוה שמבואר בה טעם אינו יוצא בכוונה הנ״ל בלבד, רק צריך לכוין ג״כ לטעם, דהיינו הנני מכוין בעשייתי זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית כאשר צונו ד׳ אלקינו מטעם פלוני ופלוני, ולזה תמצא בשו״ע (או״ח סימן ח׳ סעיף ח׳) בציצית יכוין בהתעטפו שצונו הקב״ה להתעטף בו כדי שנזכור כל מצותיו לעשותם, והיות טעם המצוה מפורש בתורה (במדבר טו לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל וכו׳, וכן בתפילין (עיין בפרמ״ג א״ח סי׳ ח׳ משב״ז אות ז׳), **ובב״ח** (ריש הלכות סוכה סי׳ תרכ״ה) **ואנחנו נעורר בכ״מ כאשר יזכנו הש״י**, ובזולת כוונת הטעם אינו יוצא ידי חובת המצוה.

והענין הוא דהנה בוודאי כל המצות יש להם טעמים עד אין סוף ואין חקר, ואעפי״כ טעמיהם לא פורש בתורה ובמצות פרטיות פירש בהם הש״י טעמם, על כרחך זאת הכוונה שבזולת טעמיהם לא יצא ידי חובה, והוה כנוטל לולב בלא ערבה וכיוצא, דאם לא כן יקשה לנו למה נכתבה דוקא זאת המצוה בטעם, [ומזה ג״כ לכאורה יש לנו ראיה דהכוונה היא מחויבת מן התורה דהרי במצוות שיש בהם טעם נתבונן שזאת כוונת התורה בפרישת הטעם בכדי לכוין הטעם, ואי אפשר לנו לומר שהטעם יהיה בחיוב מן התורה וכוונת המצוה בעצמה לעשותה כאשר צונו ד׳ אלקינו אינה בחיוב מן התורה נ״ל].

רבינו פנה אל אביו הרה"ח ר' משה אהרן קעפטענבוים הי"ו

ושאל: וואס מאכסטו גוט'ס?

רמ"א: ברוך ה' הודו לה' כי טוב.

רבינו: דו האסט אמאל געוואוינט דא אין דעם הויז.

רמ"א: יא, כ'האב פונקט געזאגט פאר מיין זוהן (הגר"ש שליט"א) אז כ'דערמאן זיך צוריק אז כ'בין דא געווען דעמאלטם ביי די שריפה, דער רבי האט מיך אריין גענומען, ממש געראטעוועט. כ'בין דא געווען דריי חדשים..., דער רבי האט נישט געוואלט נעמען קיין געלט..., יא א שווערע תקופה געווען.[21]

הגר"ש: ס'איז געווען תשנ"ב, איך בין בר מצוה געווארן דעמאלטם.

רמ"א: מיין שווער האט דאך געדאוועגט דא הינטן אין ביהמ"ד (דקהל עצי חיים סיגוט), ר' יחזקאל שרגא פריעדמאן.[22]

רבינו: ר' יחזקאל שרגא איז געווען דיין שווער, די ביזט א שוואגער מיט ר' יוסף משה [געלבשטיין]?[23]

רמ"א: יא, אונז זענען מיר צוויי איידעמער ביי ר' יחזקאל שרגא.

מיין שבע ברכות איז געווען דא אין סיגוטער ביהמ"ד ביים רבי'ן, דער רבי איז געווען דעמאלטם דא, ביי שלש סעודות.

רבינו: יא, כ'געדענק טאקע ער האט געדאוועגט דא, ער האט געוואוינט דא אויף היוז סט.

רמ"א: כ'האב פונקט געהערדט מיט מיין זוהן, דער עולם האט זייער הנאה פונעם רבי'נם בתי מדרשים דאהי, ס'קומט מיר אוים צו זיין דארט.

רבינו: דאם איז דארט אויף פארק עוועניו? אין 'בנין בראך' (בנין ביהמ"ד המפואר שנבנה ע"י הרבני הנגיד ר' אברהם בראך הי"ו מראשי קהלתינו הק' בוומסב"ג יצ"ו) מיינט דאם?

הגר"ש: ס'איז אלע בתי מדרשים אזוי.

רמ"א: יא, אלע, די יונגעלייט האבן זייער הנאה, און ס'איז טאקע זייער א חשוב'ער ציבור, די בתי מדרשים האבן דא אויפגעלעבט די שטאט.

רבינו: ב"ה, עם האט זיך טאקע אוועקגעשטעלט פיינע בתי מדרשים, זייער איכותדיג, מ'לערנט און מ'דאוועגט, מ'פראבירט צו טוהן דעם רצון ה'.

רמ"א: דער עיקר איז מ'זאל קענען אויפטוהן, ס'איז דא היינט גוטע יונגעלייט, זיי זיצן און הארעווען.

א' הנוכחים: ר' משה אהרן האט א פראבלעם, ווילימסבורג איז גרויס געווארן און ער מוז יעדע תפילה זיין אין אן אנדערער ביהמ"ד וואו ר' שבתי לערנט פאהר... יעדן שבת, יום טוב, חול המועד, ער לויפט אזוי ארום פון איין שוהל צום צווייטן...

רבינו [בצחות]: אזא שווערע צער גידול בנים...

רמ"א: לאו דוקא... כ'גיי נישט צו אלע שיעורים... כ'קום נישט אהן... כ'גיי אביסל, אבער ברוך ה' פאר דעם.

א' הנוכחים: ר' משה אהרן העלפט ארוים דא אונזערע מוסדות אויך, ער בארגט אריין אסאך געלט וועג ס'פעלט אוים. הערשט די וואך האט ער אריינגעבארגט א האלב מיליאן דאללער.

והודה לו רבינו בברכת יישר כח

רמ"א: כ'וועל זאגן דעם רבי'ן, דער רבי האט דארט ר' יחזקאל דוד בערקאוויטש (יו"ר הנהלת מוסדותינו הק' בוומסב"ג) זיין'ס א וואוינט איז קדוש קדוש קדוש, זיין וואוינט איז א וואוינט אזוי קראנט, ממילא שפיר איך באקוועם צו העלפן וועג מ'בעט.

שוין, כ'וויל נישט אויפהאלטן, כ'פארשטיי דער רבי דארף נאך גיין צו די שבע ברכות.[24]

ובירכו רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן ברכה והצלחה, מ'זאל זיין געזונט, די ווייב און קינדער זאלן אלע זיין געזונט, דורות ישרים ומבורכים און מיט ברכה והצלחה לאורך ימים ושנים.

ובירך רבינו להגר"ש: דער אויבערשטער זאל העלפן מ'זאל אי"ה התונה מאכן בשעה טובה ומוצלחת, מיט נחת ושמחה.

ונפרד רבינו מהם בברכת א גוטע וואך

---

21 בשנת תשנ"ב כאשר בית דירתו של ר' משה אהרן הי"ו עלה בשריפה ה"י, קידם רבינו שליט"א והציע לו לגור בדירתו שבוומסב"ג, ושהה שם למשך ג' חדשים, עד אשר עלה בידו לבנות ולשפץ שוב את ביתו מחדש.

22 מנכבדי חברי קהלתינו הק' בוומסב"ג יצ"ו, ומחשובי מתפללי ביהמ"ד עצי חיים רבות בשנים, שבחל"ח בשנת תשנ"ב לפ"ק ומנו"כ בקרית יואל יצ"ו.

23 מחשובי קהלתינו הק' בוומסב"ג יצ"ו ומנכבדי ביהמ"ד עצי חיים סיגוט.

24 סעודת מלוה מלכה עם מסיבת ש"ב לרגל שמחת נישואי נכדתו של כ"ק רבינו שליט"א בת הגה"צ אבד"ק סיגוט שליט"א עב"ג הרב שלום יחזקאל שרגא רובין שליט"א, שהתקיימה במוצש"ק בביהמ"ד הגדול בוומסב"ג.

מסיבה לכבוד חמשה עשר בשבט

יום א׳ פרשת יתרו תשפ"ג לפ"ק | בביהמ"ד הגדול בקרית יואל יצ"ו

אין פרשת תולדות ווען יעקב אבינו איז אריין געגאנגען נעמען די ברכות פון יצחק אבינו, און יצחק אבינו האט געבענטשט יעקב אבינו, די הייליגע ברכות באגלייטן אונז עד היום הזה, הייליגע ברכות וואס עד היום הזה איז כלל ישראל נהנה פון די ברכות, שטייט אזוי אין פסוק, **ויחד את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה׳**, און רש"י טייטשט וואס איז טייטש כריח שדה אשר ברכו ה׳, זאגט רש"י אז ס׳מיינט א שדה תפוחים, א פעלד וואו ס׳וואקסט עפל.

כ׳האב געקלערט אפשר אזוי, וואס איז געווען די ברכה פון יצחק אבינו, דער זיידע ז"ל אין ייטב לב אין פרשת שמות טייטשט וואס דוד המלך זאגט אין תהלים, לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו, והעביר ישראל בתוכו אויך כי לעולם חסדו, זאגט ער, ס׳איז באקאנט דער מדרש, אז דער שר של ים האט געטענה׳ט מה נשתנו אלו מאלו, ער האט געזעהן אז ס׳גייט קומען א קריעת ים סוף, די מצריים גייען דערטרונקען ווערן, האט דער שר של ים מקטרג געווען, וואס איז דער חילוק, מה נשתנו אלו מאלו, הללו והללו עובדי עבודה זרה, ער האט געהאט שטארקע טענות אויף כלל ישראל, האט דער אויבערשטער געזאגט פאר דעם שר של ים, אתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, מ׳קען נישט דן זיין, די מצריים זענען מזידין און אידן זענען שוגגין, אדער זענען זיי אנוסים, ס׳איז נישט געווען ברצון.

די מלאכים ווייסן נישט די מחשבות פון א מענטש, א שוגג און א מזיד איז דער חילוק נאר במחשבה, א מזיד ווייסט און א שוגג ווייסט נישט, אבער אין די מעשה אויסערליך איז די זעלבע זאך א שוגג ווי א מזיד, נאר וואס דען? ביי די מחשבה אין מח איז דער א מזיד און דער איז א שוגג, קיינער ווייסט נישט וואס איז זיין מחשבה, נאר הקב"ה אליינס ער איז א יודע מחשבות. הקב"ה אליינס ווייסט די מחשבות פון א מענטש, במילא ווייסט ער ווער ס׳איז א שוגג און ווער ס׳איז א מזיד, פון אויסערליך אינדרויסן זענט מען נישט קיין חילוק, דער חילוק איז אינעווייניג, אין פנימיות פון א מענטש, דער איז א שוגג און דער איז א מזיד. און אז מ׳קוקט אינדרויסן קען מען זאגן מה נשתנו אלו מאלו, וואס איז דער חילוק, דער איז אזוי און דער איז אזוי, זיי זענען אלע אייניג. אז מ׳קוקט אבער אריין אין פנימיות וואס עס טוט זיך אינעווייניג - אזוי זאגט דער זיידע ז"ל אין ייטב לב - דער אויבערשטער איז א חוקר לב און א בוחן כליות, ער ווייסט אלעס וואס עס טוט זיך מיט די מחשבות, און ער ווייסט די מצפוני לבו פון א איד, וואס עס טוט זיך באהאלטן אין הארץ, א איד האט א ריכטיגן רצון צו טוהן עבודת ה׳ בלב שלם, אזוי ווי די גמרא זאגט אין מכות, גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, עס איז גלוי וידוע אז א איד וויל זיין ערליך, ומי מעכב שאור שבעיסה מיט שעבוד מלכיות, דאס איז מעכב, במילא זאגט דער זיידע ז"ל, אז מ׳קוקט אינדרויסן איז אלעס

איניג, איז הללו והללו עובדי עבודה זרה, אבער אז מ׳קוקט אין פנימיות איז א גרויסער חילוק.

זאגט ער, דאס איז ונקדשתי ׳בתוך׳ בני ישראל, דער אויבערשטער ווערט געהייליגט בתו"ך בני ישראל, אין פנימיות, וואס עס טוט זיך אינעווייניג ביי א איד. וניער פרעה וחילו בים סוף, דער אויבערשטער האט אויסגעמישט ביי קריעת ים סוף די מצריים מיט זייער א ביטערן עונש, ניער פרעה וחילו בים סוף, דאס איז געווען נאר פאר די מצריים, האט דאך דער שר של מצרים גע׳טענה׳ט הללו והללו עובדי עבודה זרה, וואס איז דער חילוק, זאגט ער, והעביר ישראל בתוכ"ו, דער אויבערשטער האט אריבער געפירט די אידן, זיי זענען אדורך געגאנגען דעם ים, ׳בתוכו׳, ווייל מ׳האט איריין געקוקט וואס עס טוט זיך אינעווייניג פונעם איד, דער פנימיות וואס עס טוט זיך, דאס פנימיות פון א איד איז גוט, דאס פנימיות פון א איד איז הייליג. למכה מצרים בבכוריהם ויוצא ישראל, פארוואס? ׳מתוכם׳, דורך דעם "תוך" די תוכיות, פון אינעווייניג, וואס דאס איז גוט.

חמשה עשר בשבט איז ראש השנה לאילנות, אין די גמרא אין מסכת ראש השנה דף י"ד זאגט וואס איז חמשה עשר בשבט, אין דעם טאג איז די אינעווייניגסטע פון בוים, די שרף די זאפט, אינעווייניג אין בוים ווערט נתחדש, עס ווערט א פרישע התחדשות. דער זיידע ז"ל אין ייטב פנים אין די חמשה עשר תורות דערמאנט דאס, מ׳קוקט דעם בוים פון אינדרויסן, עס איז ווינטער, עס איז א גרויסע פרעסט, עס איז נישטא קיין פרי אויפן בוים, ניטאמאל א בלעטל איז דא אויפן בוים, מ׳קוקט אהן דעם בוים ווינטער ס׳איז ליידיג פוסט, דעמאלטס איז ראש השנה לאילנות, פארוואס איז ראש השנה לאילנות? ווייל די אינעווייניגסטע אין פנימיות פונעם בוים, וואס מ׳זעהט נישט פון אויסנווייניג, דארטן ווערט נתחדש, דארט קומט צו א פרישע התחדשות, א פרישע חיות, און במילא דאס ברענגט א פרישע חנטה, ביז צום סוף ווינטער וועט אנהייבן צו בליהן בלעטער, עס וועט קומען פירות, צום סוף וועט ארויסקומען א פרי נחמד למאכל.

יצחק אבינו האט ממליץ טוב געווען, וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, די וואס זענען בוגדיו, וואס זיי האבן חוטא געווען, אז מ׳האט חוטא געווען קוקט מען דאך אויס אזוי ווי מ׳זעהט אויס, האט יצחק אבינו ממליץ טוב געווען, ער האט געזאגט, ראה ריח בני כריח שדה, א שדה תפוחים, א פעלד וואו ס׳וואקסט עפל, קוקט מען ווינטער און ס׳איז נישטא גארנישט, עס קומט חמשה עשר בשבט ס׳איז ראש השנה לאילנות, פארוואס איז עס ראש השנה לאילנות? וואספארא התחדשות איז דא? אז מ׳קוקט אן דעם בוים פון אויסערליך זעהט מען גארנישט, מ׳זעהט א פוסטענישׁ, א ליידיג׳קייט, מ׳זעהט א ליידיגע בוים, ס׳איז ראש השנה לאילנות ווייל ס׳איז נאר פון אינדרויסן ליידיג, אז מ׳וועט אריין קוקן אינעווייניג אין בוים זעהט מען אז ס׳איז דא אן התחדשות, עס איז דא א פרישע שרף, א פרישע זאפט, א פרישע חיות איז דא אינעם בוים. אזוי איז אויך א איד, אז מ׳קוקט אים אן אויסערליך פון אינדרויסן, קען מען טאקע זעהן אז ס׳טויג נישט, מה נשתנו אלו מאלו, אבער אז מ׳זאל אריין קוקן אין די פנימיות פון א איד, והעביר ישראל בתוכ"ו, מ׳זאל זעהן וואס עס טוט זיך אין די פנימיות פון א איד, אין די תוכיות פון א איד, אין די פנימיות איז שוין זייער אסאך דא. במילא איז ראש השנה לאילנות חמשה עשר בשבט.

יעקב אבינו האט געזומען די ברכות, אין זוהר הקדוש שטייט אז יצחק אבינו האט געבענטשט יעקב אבינו אום ראש השנה, ס׳איז טאקע געווען ראש השנה, און יצחק אבינו האט געבענטשט יעקב אבינו עד סוף כל הדורות ראש השנה, אז אידן זאלן ארויס גיין זכאי בדין, האט אים יצחק אבינו געזאגט, וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, אפילו ס׳איז שוואכע דורות, מ׳פירט זיך אויף גאנץ שוואך, האט יצחק אבינו ממליץ טוב געווען אין דעם הייליגן טאג ראש השנה, ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה׳, אז א איד איז אזוי ווי די בוים אפילו ווען ער איז שוואך, ראש השנה לאילנות אפילו מ׳זעהט נישט קיין שום התחדשות קיין שום גוטסקייט, מ׳זעהט נישט גארנישט, אבער דער פנימיות איז גוט, א איד איז מלא פנימיות, א איד האט אינעווייניג אין הארץ האט ער א וואַרעם הארץ צום בורא כל עולמים, ער האט די פנימיות הלב, ער וויל זיין ערליך, ער וויל זיין אפגעהיטן, ער וויל דינען דעם באשעפער, ער וויל טוהן דעם רצון ה׳, במילא קומט אויס ווערט בטל אלע מקטריגים וואס זענען מקטרג אויף די אידישע קינדער.

בשעת מתן תורה האבן די מלאכים מקטרג געווען, מה לילוד אשה בינינו, וואס טוט א בשר ודם צווישן אונז, א בשר ודם, מ׳זעהט דאך ווי אזוי דער מענטש זעהט אויס, אבער בעצם פון א בוים זעהט מען ווי אזוי דער אויבערשטער האט באשאפן א בוים אינמיטן ווינטער אין די פרעסט דארטן איז דא אן התחדשות, האבן אידן זוכה געווען צו די תורה, אפילו די מלאכים האבן געזאגט מה לילוד אשה בינינו, א בשר ודם. וועגן דעם האט ער געזאגט, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ, ויתן לך האלקים מטל השמים זה מקרא, ומשמני הארץ זה משנה.

אפשר וועגן דעם איז דער מנהג אז שבועות זמן מתן תורתינו לייגט מען ביימער אין די בתי מדרשות, שבועות וועלן דער אויבערשטער האט געוואלט געבן די תורה און די מלאכים האבן מקטרג געווען מה לילוד אשה בינינו, לייגט מען ארויף ביימער וויל מ׳זעהט אזוי ביי א בוים, א בוים אינמיטן ווינטער איז פוסט אבער אינעם פנימיות איז ראש השנה לאילנות קומט אריין אן התחדשות, אזוי איז א איד אויך, אפילו אין אויסערליך זעהט מען נישט אויף אים, אבער אין פנימיות האט ער א וואהרעם הארץ פאר׳ן בורא כל עולמים.

שטייען מיר יעצט חמשה עשר בשבט ראש השנה לאילנות, מ׳זעהט די משנה רופט דאס אן ראש השנה, האט עס עפעס א קשר א שייכות מיט ראש השנה, וויל ראש השנה האט מען פריער געשמועסט אז יצחק אבינו האט געבענטשט יעקב אבינו ראש השנה, און ער האט אים געזאגט ראה ריח בני כריח שדה, אזוי ווי א שדה תפוחים, אזוי ווי א פעלד וואו עס וואקסט עפל, איז דא ביימער און ווינטער איז עס פוסט, אבער אינעווייניג איז דא אן התחדשות, אזוי איז אויך יעדער איד וועט עס קומט די הייליגע טעג אפילו מ׳זעהט עס נישט פון אויסערליך, אבער אינערליך איז דא אן התחדשות, עס איז דא אן התחדשות צו תורה, א פרישער חשק און א פרישע רצון צו טוהן דעם רצון ה׳.

האב איך געקלערט אזוי, חמשה עשר בשבט שטייט אין ספרים, ׳חמשה עשר׳ איז די זעלבע אותיות ווי ׳שער שמחה׳, חמשה עשר איז די זעלבע אותיות נאר ס׳איז אנדערש אויסגעלייגט, ׳חמשה עשר׳ איז ׳שער שמחה׳.

חמשה עשר בשבט - דער מגן אברהם זאגט - מ׳איז מרבה בפירות, וויל חמשה עשר בשבט עפנט זיך אויף די שערי שמחה פאר אידישע קינדער, און מ׳איז מרבה בפירות, דער אויבערשטער זאל העלפן ס׳קומט אריין א ברכה אין די פירות, אין די פירות פון אידישע קינדער, דער אויבערשטער זאל העלפן חמשה עשר בשבט זאל זיך עפענען טאקע די שערי שמחה פאר אלע אידישע קינדער.

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, דער מדרש זאגט מערערע פשטים אויף דעם גאנצן ויתן לך, אבער איינע פון די פשטים אויף ׳ורוב דגן׳ זאגט דער מדרש אלו ׳הבחורים׳, דאס מיינט מען די בחורים, ׳ותירוש׳ אלו ׳הבתולות׳, דאס מיינט מען די מיידלעך, אזוי זאגט דער מדרש. יצחק אבינו האט געזאגט ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה׳, האט ער געזאגט דאס מיינט מען שדה תפוחים, דאס איז חמשה עשר בשבט, דאס איז די שדה תפוחים וועט מ׳איז מרבה בפירות ובאילנות, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, ׳ורוב דגן׳ אלו ׳הבחורים׳ ׳ותירוש׳ אלו ׳הבתולות׳, דער אויבערשטער זאל העלפן ויתן ויחזור ויתן, דער אויבערשטער זאל געבן זיסע פירות פאר אידישע קינדער, ערליכע אידישע בחורים, ערליכע אידישע טעכטער, זיסע פירות, פירותיך מתוקים, יעדער זאל האבן געזונטע אידישע קינדער, געזונט בגשמיות, געזונט ברוחניות, געזונט אין אלע ענינים, נחת דקדושה, זעהן ערליכע אידישע דורות.

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, כפשוטו וכמשמעו, פרנסה בהרחבה גדולה מיט אלע גוטע ענינים וואס אידן דארפן צו האבן, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מ׳זאל זוכה זיין טאקע צו זעהן די ברכה פון יצחק אבינו וועלט מקויים ביי יעדע אידישע שטוב, דעם ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש.

* * *

אין די ברכה וואס יצחק אבינו האט געבענטשט יעקב אבינו, **ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה׳**, און רש״י זאגט, כריח שדה מיינט מען א שדה תפוחים, א פעלד וואס עס וואקסן עפל ביימער.

קען זיין אזוי, עס שטייט אין אגרא דכלה פרשת לך, עס שטייט אין פסוק 'ולישמעאל שמעתיך', דער אויבערשטער זאגט צו פאר אברהם אבינו, איך האב צוגעהערט די בקשה וואס דו האסט געבעטן אויף ישמעאל'ן, 'הנה ברכתי אותו', איך וועל געבן א ברכה פאר ישמעאל, זאגט ווייטער די פסוק נאכדעם 'ואת בריתי אקים את יצחק', מיין ברית, מיין בונד וועל איך געבן מיט יצחק אבינו, זאגט דער מדרש אזוי, 'מכאן אתה למד', פון דא קען מען ארויס לערנען, 'בן הגבירה' א קל וחומר פון די 'בן האמה' פון די בן השפחה, מה דאך אז 'לישמעאל שמעתיך', מה דאך דער אויבערשטער האט צוגעהערט די בקשה אויף ישמעאל'ן, 'הנה ברכתי אותו', דער אויבערשטער האט געגעבן א ברכה פאר ישמעאל'ן, כל שכן 'את בריתי אקים את יצחק', אז פאר ישמעאל וואס איז געווען א בן השפחה, געבט אים דער אויבערשטער א ברכה, כל שכן פארן בן הגבירה יצחק אבינו אוודאי וועט דער אויבערשטער געבן א ברכה, אזוי זאגט דער מדרש.

פרעגט דער אגרא דכלה, יצחק אבינו דארף צוקומען צו א ברכה פון א קל וחומר פון ישמעאל, יצחק אבינו אליינס איז נישט ווערד, פארוואס דארף ער צוקומען צו א קל וחומר פון ישמעאל? זאגט דער אגרא דכלה, דער אויבערשטער האט געוואוסט, ער האט דאס געזעהן עד סוף כל הדורות אז ס'וועט קומען צייטן וואס יצחק אבינו'ס קינדער וועלן נישט זיין אזוי דאס בעסטע, און זיי וועלן נישט זיין מצד עצמם ראוי פאר א ברכה, זאלן זיי כאטשיג זוכה זיין צו א ברכה דורך א קל וחומר פון ישמעאל, אז ישמעאל האט א ברכה, האט יצחק אוודאי א ברכה, אזוי זאגט דער אגרא דכלה.

דער פעטער ז"ל אין די תורות פון הושענא רבא, זאגט ער 'כל שיח תדשא ותושיע הושענא, מ'זאגט עס אין די הושענות. די ערשטע קל וחומר האבן געמאכט די דשאים אין די טאג וואס מ'האט זיי באשאפן, דער אויבערשטער האט געזאגט פאר די ביימער אז זיי זאלן וואקסן למינה, און פאר די דשאים האט ער נישט געזאגט למינה, האבן די דשאים געמאכט א קל וחומר, מה דאך די ביימער וואס יעדער בוים איז עקסטער, איז די רצון הבורא ס'זאל זיין למינה, יעדע זאך עקסטער, כל שכן די דשאים דארפן אוודאי זיין עקסטער, האבן די דשאים געמאכט א קל וחומר, די ערשטע קל וחומר וואס מ'האט געמאכט איז געווען די דשאים. איז פון די דשאים ווי אזוי זיי זענען געוואקסן זעהט מען אז מ'קען דרש'ענען א קל וחומר, אויב מ'דרש'נט א קל וחומר, איז אפילו אויב כלל ישראל איז נישט אזוי אין בעסטן, קומט זיי א קל וחומר פון ישמעאל, כל שיח 'תדשא', אז די דשאים האבן געמאכט א קל וחומר, במילא איז 'ותושיע' איז אוודאי כלל ישראל ראוי צו א ישועה א קל וחומר פון ישמעאל, אזוי זאגט ער אין דברי יואל אין די הושענא רבא תורות.

כ'האב פריער נאכגעזאגט אין זוהר הקדוש שטייט אז די ברכות פון יצחק אבינו איז געווען ראש השנה, דעמאלטס האט יצחק אבינו געבענטשט יעקב אבינו. וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, מ'זעהט די וואס האבן חוטא געווען זיי האבן געזינדיגט, ס'איז נישט אזוי אין בעסטן, ס'איז נישט אזוי דעם שענסטן חלק פון כלל ישראל וויי אזוי עס דארף צו זיין, אליינס זוכה זיין צו א ברכה זענען זיי נישט זוכה, האט יצחק אבינו געזאגט, ראה ריח בני כריח שדה, זעהסט דאך אויך די ריח 'שדה', די פעלדער ווי אזוי זיי זענען געוואקסן, שדה תפוחים, זיי האבן אראפ גאלערנט א קל וחומר, די שדה האט ג'דרש'נט א קל וחומר פון די שדה תפוחים צו וואקסן למיניהם, במילא קומט אוים זעהט מען אז מ'דרש'נט א קל וחומר, דארף דער אויבערשטער אויך דרש'ענען א קל וחומר, דער בן הגבירה פון די בן השפחה, וועגן דעם ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ כפשוטו, דער אויבערשטער וועט משפיע זיין פאר אידישע קינדער פרנסה בהרחבה גדולה.

*

שטייט אין בני יששכר מערערע מאל, ער ברענגט דאס אראפ פונעם גרויסן מגיד, דער מעזריטשער מגיד ז"ל, ער זאגט אז די י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, ווייסט מען קל וחומר, גזירה שוה, בנין אב וכו', ס'איז דא י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן. און ס'איז דא י"ג מידות של רחמים, ה' ה' קל רחום וחנון וכו', און פון אר"י הקדוש שטייט אז פון קל רחום הייבט זיך אהן די י"ג מידות. האט דער רבי ר' בער געזאגט, אז די י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן שטימט אקעגן די י"ג מידות של רחמים. די ערשטע

מידה, די מידה פון 'קל וחומר' איז אקעגן די מידה פון 'קל'. די מידה פון 'גזירה שוה' איז אקעגן 'רחום', אזוי זאגט ער.

דער בני יששכר ברענגט דאס ארויס, אז מ'לערנט א 'גזירה שוה', אדער מ'איז מקיים א מצוה וואס די מצוה לערנט מען ארויס פון א 'גזירה שוה', איז מען מעורר די 'מידת רחום', און די מידת רחום איז 'והוא רחום יכפר עון ולא ישחית', אזוי ברענגט דער בני יששכר, ער ברענגט דאס אראפ מערערע מאל פונעם מעזריטשער מגיד.

חמשה עשר בשבט איז מען מרבה בפירות, און אויף די פירות מאכט מען א ברכה, וועו מ'גייט עסן די פירות מאכט מען א ברכה לפניה, א בורא פרי העץ, פון וואו לערנט מען ארויס אז מ'דארף מאכן א ברכה?, אין די גמרא אין ברכות דף ל"ב לערנט מען ארויס אז מ'דארף מאכן א ברכה לפניה פון א 'קל וחומר', מה דאך כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן, אין פסוק שטייט נאר ואכלת ושבעת וברכת, אז מ'דארף מאכן א ברכה נאכן עסן, פאר'ן עסן שטייט נישט אין פסוק, מ'לערנט עס ארויס מיט א קל וחומר.

אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי, אין פסוק שטייט נאר 'אחת', אין פסוק שטייט נאר מ'זאל מאכן א ברכה לאחריה, 'שתים' זו שמעתי, איך פארשטיי שוין צוויי, אז מ'דארף מאכן א ברכה לאחריה, און מ'דארף מאכן א ברכה לפניה אויך. די ברכה לפניה לערנט מען ארויס פון א קל וחומר, קומט אויס, לויט דעם בני יששכר, וועו א איד חמשה עשר בשבט איז מרבה בפירות, און ער פירט זיך ווי אן ערליכער איד, ער מאכט א ברכה אויף די פירות, וואו שטייט דאס אז מ'דארף מאכן א ברכה? אוודאי דארף מען מאכן א ברכה, ווייל מ'לערנט דאס ארויס פון א קל וחומר, כשהוא שבע מברך כשהוא שבע לא כל שכן. קומט אויס א איד וועו ער מאכט א ברכה טוט ער א מצוה, ס'איז טאקע א מצוה מדרבנן, אבער מ'לערנט דאס ארויס פון א קל וחומר, איז ער מעורר מידת קל, יעדעם מאל וועו מ'מאכט א ברכה איז מען מעורר די מידת קל, די מידת קל דאס איז חסד, חסד קל כל היום.

כ'האב געזהן אין צבי לצדיק פונעם בלאזשובער רב אויף חמשה עשר בשבט, זאגט ער 'יום ט"ו בשבט' איז בגימטריא 'קל וחומר', אהן דער ו' השימוש, אזוי זאגט ער, אזוי שטייט אין צבי לצדיק. וואס איז די בגימטריא? ווייל חמשה עשר איז מען מרבה בפירות, און אז מ'איז מרבה בפירות מאכט מען א ברכה, פון וואו לערנט מען ארויס אז מ'מאכט א ברכה? פון א קל וחומר, קומט אויס וועו מ'מאכט א ברכה איז מען מקיים א מצוה מיט א קל וחומר, איז מען מעורר מידת קל, מידת חסד. במילא אז מ'דרש'נט און מ'מאכט א קל וחומר, דארף מען אין הימל אויך דרש'ענען א קל וחומר, צי מ'איז יא ראוי פאר א ברכה צי מ'איז נישט ראוי פאר א ברכה, איז דא א קל וחומר בן הגבירה פון בן השפחה.

קומט אויס, חמשה עשר בשבט וועו מ'זעצט זיך אראפ עסן פירות און מ'מאכט א ברכה, איז מען מעורר מידת קל וחומר, מידת קל, אז אין הימל זאל וועלן מידת חסד ורחמים צו דרש'ענען א קל וחומר פאר כלל ישראל, און אפילו מ'איז נישט ראוי דרש'נט מען א קל וחומר. איז וירח את ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, ויברכהו ויאמר, האט ער געזאגט, ראה ריח בני כריח שדה, שדה תפוחים, מ'מאכט א ברכה, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ, מטל השמים זה מקרא, ואכלת ושבעת, ומשמני הארץ זה משנה, כיצד מברכין, ורוב דגן זה תלמוד, די גמרא לערנט ארויס א קל וחומר. במילא קומט אויס איז ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, איז מען טאקע זוכה צו די ברכות.

*

כ'האב געקלערט אזוי, ס'איז דא א אינטערסאנטע תוס' יו"ט, ער זאגט א אינטערסאנטע זאך, מ'זעהט וועו א איד איז עולה לתורה הייבט ער אהן 'ברכו את ה' המבורך', ברכו את ה', ה' דאס איז חסד ורחמים, זאגט ער ברכו את ה' המבורך, הייבט ער אהן מידת הוי"ה וואס דאס איז רחמים, וועו מ'בענטשט ברכת הזימון זאגט מען נברך לאלקינו שאכלנו משלו, אלוקינו איז שוין מידת הדין, פארוואס וועו מ'איז עולה לתורה הייבט מען אהן ברכו את הוי"ה, און ביים בענטשן זאגט מען נברך לאלקינו.

זאגט דער תוס' יו"ט אזוי, דער אויבערשטער האט באשאפן א מענטש, און אומגעגעסן קען ער נישט לעבן, איז מאן דיהיב חיי יהיב מזוני, האסט באשאפן א מענטש מוזסטו אים געבן צו עסן, איז דער שורת הדין אז דער

אויבערשטער האט באשאפן א מענטש, דארף ער זעהן ער זאל האבן פרנסה, ער זאל קענען לעבן. אבער תורה דאס איז לא עשה כן לכל גוי, מ׳האט עס נישט געגעבן פאר אלע ברואים, איז ער מכין מזון לכל בריותיו, דער אויבערשטער איז נותן לכל בשר, דער אויבערשטער געבט צו עסן פאר יעדן איינעם, די תורה הקדושה געבט מען נישט פאר יעדן איינעם, דאס איז נאר פאר כלל ישראל, ווייל דאס איז א חסד, מ׳קען לעבן אויף די וועלט אן א תורה, אבער ס׳איז א חסד פון הקב״ה, וועגן דעם זאגט מען וען מ׳איז עולה לתורה, ברכו את ה׳ המבורך, די תורה דאס איז א חסד, אבער פרנסה, עסן דאס איז משורת הדין.

האב איך געקלערט אזוי, אז א איד דרש׳נט א קל וחומר, ער מאכט א ברכה, א ברכה לערנט מען דאך ארויס פון א קל וחומר, איז ער מעורר מידת קל, דאס איז מידת החסד, און אז מ׳איז זוכה צו חסד איז מען זוכה צו תורה. וועגן דעם האט ער געזאגט, ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה׳, האט ער געזאגט ויתן לך האלקים מטל השמים זה מקרא ומשמני הארץ זה משנה ורוב דגן ותירוש, אז ס׳איז ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה׳, אז א איד זעצט זיך אראפ צו א טאץ פון פירות און ער מאכט א ברכה איז ער מעורר מידת קל, דאס איז חסד, און מיט חסד איז ער זוכה צו ויתן לך האלקים מטל השמים, מקרא משנה וגמרא, וועט דיר דער אויבערשטער געבן תורה, זאלסט זוכה זיין צו קענען עוסק זיין בתורה.

קומט אויס אזוי, אז מ׳זיצט חמשה עשר בשבט און מ׳איז מרבה בפירות, און מ׳מאכט א ברכה, די ברכה איז א געוואלדיגע זאך, אז מ׳מאכט א ברכה וואס מ׳לערנט דאס ארויס פון א קל וחומר, איז מען מעורר אין הימל מידת קל, מידת חסד, עס זאל זיין חסד פאר כלל ישראל, אין הימל וועט מען דרש׳ענען א קל וחומר, מה דאך דער בן השפחה האט געלט און פרנסה, איז דאך אוודאי דער בן הגבירה, וועגן דעם ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ כפשוטו, דער אויבערשטער וועט געבן פרנסה פאר אידישע קינדער. דאס איז אלעס ווייל חמשה עשר בשבט זיצן אידישע קינדער און מ׳מאכט ברכות, די ברכות איז משפיע א שפע רב פאר אידישע קינדער, השפעות טובות בגשמיות, און השפעות טובות ברוחניות.

האב איך געזאגט, דער בני יששכר זאגט, חמשה עשר בשבט דארף מען מתפלל זיין אויף אן אתרוג, פארוואס אויף אן אתרוג? נאר ׳אתרוג׳ מיטן כולל איז בגימטריא ׳תורה׳, חמשה עשר בשבט אז מ׳מאכט א ברכה איז מען מעורר מידת קל, און אז מ׳איז מעורר מידת קל, איז מען מעורר מידת חסד, איז ברכו את ה׳ המבורך, וואס דורך מידת חסד איז מען זוכה לתורה.

*

אתרוג איז טעם עצו ופריו שוה, חמשה עשר בשבט איז מען מתפלל אויף א אתרוג, ס׳זאל זיין טעם עצו ופריו שוה, ע״ז מיינט מען דאך א טאטע, ופרי״ו מיינט מען די קינדער, ס׳זאל זיין עצ״ו ופרי״ו שוה, ערליכע אידישע דורות, דער אויבערשטער זאל העלפן אידן זאלן זוכה זיין צו ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש כמדרשו וכפשוטו, לויט אלע פשטים, געוואלדיגע השפעות טובות.

חמשה עשר בשבט, מנהג ישראל תורה, א מנהג ישראל ברענגט אראפ השפעות פון תורה, השפעות טובות, דער מגן אברהם זאגט ס׳איז נישט קיין הלכה, ס׳איז נישט ווי עסן א כזית מצה, ס׳איז אפילו נישט קיין מצוה דרבנן, ס׳איז א מנהג ישראל, אזוי זאגט דער מגן אברהם, נוהגין באשכנז, מ׳פירט זיך אזוי אין אשכנז אז מ׳איז מרבה מיט פירות חמשה עשר בשבט, אידישע קינדער זאלן קענען מאכן ברכות, במילא כשם שמברכין למטה כך מברכין למעלה, דער אויבערשטער וועט בענטשן די אידישע קינדער מיט שפע ברכה והצלחה און סייעתא דשמיא.

דער אויבערשטער זאל העלפן ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, האבן מיר פריער געזאגט אז ס׳גייט ארויף אויף קינדער, ערליכע אידישע קינדער, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, דער אויבערשטער זאל העלפן פאר יעדן איינציגן איד זיסע פירות, ערליכע זיסע פירות, מ׳זאל זהען פירות ופירי פירות, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל זוכה זיין מגדל זיין אלע קינדער לתורה לחופה ולמעשים טובים ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין צו ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

זכות

1,000,000 ₪

יש את הכסף את כאן

כמה כסף יש לכם
אם כל החברים
שלכם יתנו לכם
מתנה אחת
זהו הכסף את כאן
את תמיד רצה